T.C

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ ve ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MAKEDONYA'DA SIRADIŞI BİR SİVİL TOPLUM KURULUŞU: YÜCEL TEŞKİLATI

HAZIRLAYAN

ERDJAN MEMISHOSKI

(1168246144)

TEZ DANIŞMANI

PROF. DR. FAHRI TÜRK

EDİRNE 2019

T.C.

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERDJAN MEMISHOSKI tarafından hazırlanan **MAKEDONYA'DA SIRADIŞI BİR SİVİL TOPLUM KURULUŞU: YÜCEL TEŞKİLATI** konulu **Yüksek Lisans** tezinin Sınavı, Trakya Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 19-6 maddeleri uyarınca **06/09/2019** günü saat **14'te** yapılmış olup, yüksek lisans tezinin * Kabul edilmesine **OYBİRLİĞİ/OYÇOKLUĞU** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ	**KANAAT**	**İMZA**
Prof. Dr. Fahri Türk	kabul edilmesine	Fahri Türk
Prof. Dr. Sibel TURAN	Kabul Edilmesine	
Dr. Öğr. Üyesi Cüneyt ŞAHİN	Kabulüne	

* Jüri üyelerinin, tezle ilgili kanaat açıklaması kısmında "Kabul Edilmesine/Reddine" seçeneklerinden birini tercih etmeleri gerekir.

T.C

TRAKYA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ ve ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİMDALI

DOĞRULUK BEYANI

Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında, tüm verilerin bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini, kullanılan verilerde tahrifat yapılmadığını, tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını, kullanılan tüm literatür bilgilerinin bilimsel normlara uygun bir şekilde kaynak gösterilerek ilgili tezde yer aldığını ve bu tezin tamamı ya da herhangi bir bölümünün daha önceden Trakya Üniversitesi ya da farklı bir üniversitede tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

23./09./2019

Ercan Memişoski

(Ad, Soyad, İmza)

E. Memişoski

Tezin Adı: Makedonya'da Sıradışı Bir Sivil Toplum Kuruluşu: Yücel Teşkilat'ı

Hazırlayan: Erdjan MEMISHOSKI

ÖZET

Çalışmada, Makedonya Türklerinin 1945 tarihinde kurdukları Yücel Teşkilatı'nın Yugoslavya'da yaşayan Türklerin milli kimliklerinin korunması, değerleri ve muhafazası hususunda üstlendiği rol üzerinde durulmaktadır. Bu çalışma toplam olarak altı ana bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde, Balkan Savaşları'ndan sonra Makedonya Türklüğünün tarihsel arka planına değinilerek, Sırp – Hırvat – Sloven Krallığı ve Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti döneminde Türklerin genel durumları hakkında bilgi verilerek, 1946 Anaysası bağlamında azınlık hakları, Türk kimliğinin tanımlanması, Halk Kurtuluş Savaş'ı döneminde Partizan saflarında mücadele eden Türklerin vermiş oldukları insani kayıplar incelenecektir. İkinci bölümde, Yugoslavya sınırları içerisinde 1941 tarihinden sonra faaliyet yürüten VMRO, Ustaş, Çetnik, Genç Müslümanlar ve Ulusal Demokratik Arnavut Örgütü'nün yargılanması incelenecektir. Üçüncü bölümde, 1930 – 1947 tarihleri arasında Makedonya Türklerinin kurdukları, Yardım, Şefkat, Hayriye, Yeni Yol Kültür Güzel Sanatlar Derneği'nin faaliyetleri açıklanarak, Türklerin kalkınmasında ve Türk dilinin yaygınlık kazanmasına sunmuş oldukları katkılara değinilecektir. Dördüncü bölümde, Yücel Teşkilatı'nın kuruluşu, üyeleri, faaliyetleri, Alman ordusuyla olan irtibatı ve Teşkilat'ın ifşa edilmesinde rol oynayan üyelerin itirafları incelenecektir. Beşinci bölümde, Yücel üyelerinin yargılanması, Üsküp mitingi, dört üyenin infaz edilmesi hakkında yeni bir iddia ortaya atıldıktan sonra, mahkumiyet süresince kaldıkları hapishaneler ve yargılama sürecinde yerel yayın organlarının Yücel hakkındaki manşetleri değerlendirilecektir. Son olarak, Yücel konusu Yugoslavya Federasyonu ve Türkiye Cumhuriyeti ilişkileri çerçevesinde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Yücel Teşkilat'ı, Kuruluşu, Üyeleri, Yargı Süreci, Direniş Örgütleri.

Title: An Extraordinary Non-Governmental Organization in Macedonia: Yucel Organization

Prepared by: Erdjan MEMISHOSKI

ABSTRACT

Consisting of six main sections this study emphasizes the role of the Yücel Organization established by the Turks of Macedonia in 1945 for the protection and preservation of the national identities of the Turks living in Yugoslavia.

In the first section; the historical background of the Turkish identity of Macedonia after the Balkan Wars, the general situation of the Turks during the period of Serbian - Croatian - Slovenian Kingdom and the Federal People's Republic of Yugoslavia were given along side with the minority rights in the framework of the Yugoslavian constitution of 1946 as well as human losses of the Turks fighting in the partisan rows. In the second section; the trial of VMRO, Ushtash, Chetniks, Young Muslims and Albanian National Democratic Organization, which operate within the borders of Yugoslavia since 1941 will be examined. In the third section; the activities of the ‘‘Yardım, Şefkat, Hayriye, Yeni Yol Kültür Güzel Sanatlar’’ Association, established by Macedonian Turks between 1930 and 1947, will be explained and the contributions they have made to the development of the Turks and the expansion of the Turkish language will be mentioned. In the fourth section; the establishment of Yücel Organization, its members, its activities, its contact with the German army and the confessions of the members involved in the disclosure of the Organization will be examined. In the fifth chapter; the trial of Yucel members, the meeting in Skopje, the prisons during their conviction and the headlines of the local media during the trial process will be evaluated after a new claim has been made about the execution of four members of organisation. Finally, the Yucel issue will be examined in the framework of relations between the Yugoslav Federation and the Republic of Turkey.

Keywords: Yucel Organization, Fundation, Members of, Judicial Process, Resistance Organizations.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında, 1941 tarihinde düşünsel manada temelleri oluşturulan ve 1945'te kurulan Yücel Teşkilatı'nın gelişim çizgisi, üyeleri ve Makedonya Türklüğünün gelişimine eğitim ve kültürel anlamda yapmış olduğu hizmetler ile, 1948 tarihinde gerçekleşen yargı süreci ve sonrasında yaşanılan gelişmeler masaya yatırılacaktır. Tezimin danışmanlığını yapan Prof. Dr. Fahri Türk Hocam'a tezin şekillenmesinde değerli zamanını esirgemeyerek yapmış olduğu katkılar ve yönelttiği yapıcı eleştirilerinden dolayı sonsuz teşekkür eder en iyi dileklerimi sunarım.

Eğitim süresi boyunca daima yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen sevgili aileme sonsuz minnet borçlu olduğumu ifede etmek isterim. Ayrıca tez jürisinde yer alan hocalarım Prof. Dr. Sibel Turan ve Dr. Öğr. Üyesi Güngör Şahin'e teşekkür eder saygılarımı sunarım.

Ercan MEMİŞOSKİ

İÇİNDEKİLER

ÖZET……i

ABSTRACT……ii

ÖNSÖZ……...…iii

TABLOLAR……..….vii

1. Giriş……..1

1.1. Analitik Yapı…….3

1.2. Yöntem…….…….4

1.3. Yazın……5

1.4. Kuramsal Çerçeve…….8

2. Balkan Savaşları'ndan Sonra Makedonya Türklüğü…….9

2.1. Sırp – Hırvat – Sloven Krallığı Dönemi……10

2.2. Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti Dönemi…….12

2.2.1. 1946 Anayasasında Azınlık Hakları……..15

2.2.2. Türklere Bakış……..……..17

2.3. Halk Kurtuluş Savaşı Dönemi 1941 – 1944……...18

3. Yugoslavya'daki Direniş Örgütleri…….20

3.1. İç Makedonya Devrimci Örgütü…….21

3.2. Genç Müslümanlar Örgütü…….25

3.3. Ulusal Demokratik Arnavut Örgütü……...…28

3.4. Çetnik Örgütü…….32

3.5. Ustaş Örgütü…….……..41

4. Yugoslavya Döneminde Türklerin Kurdukları Örgütler…….45

4.1. Yardım Derneği……..45

4.2. Hayriye Derneği…….…….46

4.3. Şefkat Yardımlaşma Derneği…….…….46

4.4. Yeni Yol Kültür Güzel Sanatlar Derneği……47

5. Yücel Teşkilat'ı Sıradışı Bir Sivil Toplum Örgütü……48

5.1 Kuruluşu ve Üyeleri…….49

5.2 Faaliyetleri……...60

5.2.1. Birlik Gazetesi……63

5.2.2. Yücel'in Diğer Faaliyetleri…….65

5.2.3. Yugoslavya Türkleri ve Alman Ordusunun Faaliyetleri……67

5.3. Yücel'in İfşa Edilmesi……71

6. Yargılama Süreci……..72

6.1. Üsküp Mitingi…….98

6.2. Lider Kadronun İnfazı……99

6.3. Hapishaneler…….102

6.3.1. Söğütlü…….…….102

6.3.2. İdrizova…….……103

6.3.3. Sremska Mitrovica……104

6.4. Basında Yücel…….……..107

6.4.1. Birlik, Politika, Nova Makedoniya…….……..107

6.4.1.1. Birlik…….108

6.4.1.2. Politika……..109

6.4.1.3. Nova Makedoniya…….109

6.5. Anma Etkinlikleri……..……110

7. Sonuç ve Değerlendirme…….112

8. Kaynakça……118

8.1. Arşiv Belgeleri……118

8.2. Kitaplar……..……..119

8.3. Raporlar…….120

8.4. Gazeteler…….……121

8.5. Dergiler……...122

8.6. İnternet……123

TABLOLAR

Tablo 1: Yugoslavya'da Etnik Gruplar (15 Mart 1948) ……...…13

Tablo 2: VMRO Örgütü Üyeleri'nin Yargılanması (25 – 28 Mart 1947) ……...23

Tablo 3: VMRO Üyelerinin Mesleki Dağılımı ……..…24

Tablo 4: Genç Müslümanlar Örgütü'nün Yargılanması (23 Mart 1983) ……..…27

Tablo 5: Genç Müslümanlar Örgütü Üyelerinin Mesleki Dağılımı ……..….27

Tablo 6: Ulusal Demokratik Arnavut Örgütü'nün Yargılanması (26 Ocak – 4 Şubat 1947) ……...…29

Tablo 7: Ulusal Demokratik Arnavut Örgütü Üyelerinin Mesleki Dağılımı…….31

Tablo 8: Çetnik Örgütü'nün Yargılanması (10 Haziran – 11 Temmuz 1946) …..…35

Tablo 9: Çetnik Örgütü Üyelerinin Mesleki Dağılımı…….…..39

Tablo 10: Ustaş Örgütü'nün Yargılanması (12 – 17 Temmuz ve 10 – 20 Ağustos 1948) ……...…41

Tablo 11: Ustaş Örgütü Üyelerinin Mesleki Dağılımı …….…….44

Tablo 12: Yücel'in Kuruluşunda Etkili Olan İç ve Dış Faktörler ……..…49

Tablo 13: Yücel Üyeleri …….…...51

Tablo 14: Yücel Mensuplarının Mesleki Dağılımı …….…..53

Tablo 15: Yargılanan Yücel Üyeleri (19 – 25 Ocak 1948) …….……..90

Tablo 16: Yargılanan Diğer Yücel Üyeleri ……...…92

Tablo 17: Yücel ile İrtibatı Olmayan Türkler ……..….94

Tablo 18: Tercüme Birimlerinin Görev Dağılımları ……...105

Tablo 19: Birlik Gazetesinde Yücel ile İlgili Haber Başlıkları ……..108

Tablo 20: Politika Gazetesinde Yücel ile İlgili Haber Başlıkları ……...…109

Tablo 21: Nova Makedoniya Gazetesinde Yücel ile İlgili Haber Başlıkları……...110

Tablo 22: Direniş Örgütlerinin Yargılanması…….….115

1. Giriş

Balkanlar coğrafyasında, yeni devlet yapılanmalarının inşa edildiği, siyasi ve toplumsal dengelerin yeniden biçimlendirildiği II. Dünya Savaşı dönemi, Türkler açısından zorlu bir devrin başlangıcı olarak nitelendirebileceğimiz bir dönem olmuştur. Makedonya'nın 1941'de Bulgar, İtalyan ve Alman orduları tarafından işgal edilmesi, daha sonra Yosip Broz Tito önderliğinde 1945 tarihinde kurulan ve 1989 tarihine kadar varlığını sürdüren Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti dönemi Makedonya'daki Türkler açısından sancılı bir dönem olmuştur. Bulgar güçlerinin Türklere yönelik katliam derecesine varan uygulamaları, Tito komünist rejiminin dayatmaları, toplumsal ve siyasal anlamda birtakım sorunları beraberinde getirmiştir. Savaş döneminin tahribatı ve komünizm tehlikesi, Türk nüfusunu ve Türk – İslâm kimliğini adeta tehlikeye düşürmüştür. Belirtilen şartlar altında Makedonya Türklerinin önde gelen aydınları bir araya gelerek Yücel Teşkilat'ı ismini verdikleri teşkilatı kurmuşlardır. Yücel, mevcut konjonktürde varlık gösteren ve Türk – İslâm kimliğinin güçlendirilmesi hususunda eğitim faaliyetleri, basın ve yayın organlarının çıkarılması, Makedonya Türklerinin sorunlarının çözümü, milli bilincin uyandırılması ve birliktelik ruhunun sağlanması konularında, komünist rejime karşı Makedonya sınırları içerisinde Türklere önderlik eden önemli bir teşkilatlanma olarak tarih sahnesinde yerini almıştır.

Komünizm karşıtı bir politika benimseyen Yücel Teşkilat'ı üyelerine 1947 tarihinde rejim güçleri tarafından Üsküp merkezli gerçekleştirilen kapsamlı operasyonlar neticesinde Yücel'in on yedi üyesi tutuklanarak kapalı hücrelerde aylar boyunca işkenceye tabi tutulmuştur. 19 – 25 Ocak 1948 tarihinde Üsküp Vilayet Mahkemesi'nde gerçekleşen yargılamalar sonucunda; Şuayib Aziz İshak, Ali Abdurrahman Ali, Nazmi Ömer Yakup ve Adem Ali Adem ''kurşuna dizilerek'' öldürülme cazasına çarptırılmışlardır. Abdülkerim Ethem İbrahim (Sezer), Kemal Rasim İlyas (Günsever), Şerafettin Ferit Süleyman (Yücelden), Refik Şerif Mehmet (Özer) ve Şefik Ruşit Elmas (Ersoy) yirmişer yıl hapse mahkûm edilmişlerdir. Fettah Salih Süleymanpaşiç ve Ahmet Halil Mustafa (Yücel) on beşer yıla, Muzaffer Ahmet Süleyman (Hocaoğlu) on üç yıla, Fazlı Vehbi Şükrü (Kadıoğlu), Mehmet Şerif Dalip (Ardıcı), Kemal Rıfat Ferhat (Türkkan) on ikişer yıla, Sait Bilal Halil (Emiroğlu) on

bir yıla, Ali Halil Mustafa (Yücel) ise on yıl hapse mahkûm edilmiştir. Sadece yedi gün süren yargılamalar neticesinde Yücel'in etkinliğine son verilmiştir.

Yargılamayı yöneten Ağır Ceza Hakimi Panta Marina, Mehmet Şerif Dalip'e tutukluluğunun 123'üncü gününde söylemiş olduğu ifadeler Yugoslav rejiminin uygulamış olduğu siyasete dair ipuçları vermektedir. Marina şu ifadeleri kullanmıştır: *''Siz Makedonya Fatihleri'nin heykellerini artık Taksim meydanına dikerler. Biz ise kellelerinizi uçuracağız. Gelip kurtarsınlar bakalım Türkolar sizi elimizden.''* Hakim Marina'nın kullanmış olduğu tehdit dolu ifadeler, Türklere yönelik yaptırımların aslında bir planın parçaları olduğunu belirtir mahiyettedir. 1948 tarihli yargılamada yetkililer, hukukun dışına çıkarak Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Biriliği'nin çıkarlarına göre hareket etmiş ''faşist'' ve emperyalist'' tanımlamalar yaparak, Türkiye Cumhuriyeti ve Batı blokunda yer alan ülkelere siyasi mesajlar vermişlerdir. Hukuki olmaktan ziyade daha çok siyasi bir nitelik taşıyan yargılamalar 1948'den sonra yine devam etmiştir. 1949 yılına gelindiğinde çeşitli gerekçelerle yüzlerece kişi daha çeşitli cezalara çarptırılmıştır. Yargılamaların yanısıra 12 Şubat 1951 tarihinde kabul edilen *''Tesettürün Yasaklanması Kanunu''* Türklerin dini ve sosyal hayatını doğrudan etkilemiştir. Sonuç olarak, olaylar zinciri aşağıda ifade edilen sonuçları doğurmuştur;

Yugoslavya Türklüğünün menfaatlerini gözetmek amacı güden Yücel Teşkilatı'nın tarihe karışmasıyla birlikte, eğitim ve kültürel faaliyetlerin sona ermesi, milli uyanış hareketinin sekteye uğraması Türklerin yüzyıllardan beri yaşadıkları coğrafyadan farklı zaman dilimleri içerisinde göç ettirilmeleri sunucunu doğurmuştur.

Araştırmacının bu konuya ilgi duymasının ana sebebi, bu konunun Makedonya seçkinleri arasında ve basın – yayın organlarında sıklıkla dile getirilmesinden kaynaklanmıştır. Son derece hassas ve önem arz eden bu konuda kapsamlı bir araştırmanın olmamasından dolay önemli hatalar yapılmaktadır. Bu çalışmada konunun net bir biçimde sınırlarının çizilmesi ve aydınlığa kavuşturulması amaçlanmıştır.

1.1. Analitik Yapı

Bu çalışmada cevabı aranacak soru, Yücel Teşkilatı'nın Balkan coğrafyasında yaşayan Türklerin milli değerlerin yaşatılması, korunması ve milli bilincin uyandırılmasında nasıl bir rol oynadığıdır ? Söz konusu Teşkilat, Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti sınırları içerisinde nasıl bir etkinliğe sahip ve Yugoslavya nezdinde ne tür bir tehdit oluşturmuştur? İfade edilen sorularla bağlantılı olarak, araştırmanın temel hipotezi, Yücel'in esasında Makedonya Türklüğünün siyasal, sosyal ve kültürel bakımlardan gelişmesini sağlayarak, Yugoslav toplumu içerisinde eriyip gitmelerini önlemeye çalışmış olmasıdır.

Yücel Teşkilat'ı 1940'lı yıllardan itibaren, dönemin katı sisteminin dayatmaları sonucunda ortaya çıkan bir sivil toplum kuruluşu olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Almanya'nın 1941 tarihinde Balkanlar'ı işgal etmesi, aynı dönemde Bulgaristan tarafından Makedonya'nın özellikle doğu bölgelerinin kontrol altına alınması, Arnavutlar'ın büyük Arnavutluk hayaliyle Makedonya'dan toprak talepleri, Türklere yönelik sistemli baskılar, milliyetçilik akımları ve ideolojik dayatmaların bir sonucu olarak Yücel Teşkilat'ı farklı bir boyuta evrilerek bir direniş örgütü haline gelmiştir. Yukarıda beyan edilmiş olan temel hipotez çerçevesinde araştırmada aşağıda belirtilen hipotezler sınanacaktır:

Hipotez 1: Siyasi ve stratejik dengelerin yeniden kurulduğu II. Dünya Savaşı'nda Makedonya'daki Türklerin yaşamsal varlığı tehdit altına girmiştir. Türkler varlıklarını idame ettirme uğrunda örgütlenme ve savunma pozisyonuna geçmişlerdir.

Hipotez 2: Yücel Teşkilat'ı basın ve yayın organları kurmak suretiyle belli ölçüde Türk – İslâm kimliğinin muhafaza edilmesini sağlamıştır.

Bu araştırmanın siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler açısından önemi, konuyla alâkalı olarak derinlemesine bir çalışmanın yapılmamasından kaynaklanmaktadır. Kritik bilgileri bünyesinde barındıran ve akıllarda ciddi soru işaretleri bırakan Yücel Teşkilat'ı konusu hem uluslararası düzeyde hem de ulusal düzeyde aydınlatılması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2. Yöntem

Gizemlerle dolu bir yapılanma olan Yücel Teşkilat'ı 1990'lı yıllarından itibaren çeşitli söylemlerle Makedonya Türk toplumunun gündemine girmiş bulunmaktadır. Ancak günümüze kadar, sözü edilen konu Türkçe, Makedonca ve Sırpça kaynaklarda yeterince araştırılmamıştır. Teşkilat'a yönelik yargılama süreci ve sonrasındaki gelişmelerin Sırbistan ve Makedonya arşivleri ışığında aydınlığa kavuşturulması gerekmektedir. Ancak, söz konusu ülkeler tarafından ilgili belgelerin incelenmesine müsaade edilmediğinden konu günümüze kadar gizemini korumuştur.

Bu hususlara bağlı olarak bu tezde kullanılacak olan veriler, Mehmet Şerif Dalip'in yazmış olduğu ''Yücelciler 1947'' adlı anı kitabı, Altan Deliorman'ın ''Yugoslavya'da Müslüman Türk'e Büyük Darbe'' isimli kitabı ve Yıldırım Ağanoğlu'nun ''İkinci Dünya Savaşı'nda Bir Direniş Mücadelesi Yücel Teşkilat'ı'' adlı kitabından elde edilmiştir. Bu kaynakların yanısıra CIA'nın istihbarat raporları, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Cumhuriyet Arşiv Belgeleri, Sırbistan, Politika ve Borba gazeteleri kurumsal arşivi, Makedonya Cumhuriyet'i Nova Makedoniya gazetesi kurumsal arşivi ve Birlik gazetesinin arşivine müracat edilmiştir.

Yücel Teşkilatı'yla alâkalı olarak Makedonya Cumhuriyeti'nde Arşiv kurumlarına resmi olarak toplamda üç müracat yapılmıştır. 15 Ocak 2018 tarihinde Makedonya Devlet Arşivi'ne (Drjaven Arhiv na Republika Makedoniya) gerçekleştirilen ziyaret sonucunda, Yücel Teşkilat'ı konusuyla alâkalı mahkeme belgelerine erişim izni verilmemiştir. Söz konusu belgelerin araştırmacılara kapalı olduğu belirtilerek bu belgelere, sadece özel izine sahip devlet yetkililerinin erişebildiği ifade edilmiştir. Ekim 2018 tarihinde, Makedonya Cumhuriyeti Devlet Arşivi Müdürü Kiril Petrov ile yapılan görüşmede, konu kendisine araştırmanın yazarı tarafından arz edilmiştir. Petrov cevaben şu ifadeleri kullanmıştır: *''Belgeler araştırmaya kapalı durumdadır. Mahkemeden izin almanız durumunda, şahsım tarafından araştırmanızda kullanmak üzere onay verilecektir.''* açıklamasında bulunmuştur. Ekim 2018 tarihinde Üsküp Tarih Arşivi'ne (İstoriski Arhiv Skopye) yapılan başvuru sonucunda, Yücel Teşkilatı'yla alâkalı belgelerin üst mahkeme tarafından *''süresiz olarak''* araştırmaya kapatıldığı belirtilmiştir. Makedonya

Cumhuriyeti makamları aradan 70 yıl geçmesine rağmen, Yücel Teşkilatı'yla alâkalı belgelerin yayınlanması veya araştırmaya açılması hususunda çekimser davranmaktadır. Anlaşılacağı üzere konu hâlen bir *''devlet sırrı''* olma niteliğini taşımaktadır.

14 Mart 2018 tarihinde Sırbistan'ın Belgrat şehrinde bulunan Yugoslavya Arşivi'ne (Arhiv Yugoslaviye) yapılan resmi başvuru neticesinde konuyla ilgili belgelerin arşivde mevcut olmadığı yetkililer tarafından belirtilmiştir. Ayrıca, yetkililer konuyla ilgili belgelerin *''Sırbistan Arşivinde''* olabileceğini ifade etmiştirler. Bunun üzerine, Sırbistan Arşiv'ine (Arhiv Srbiye) 15 Mart 2018 tarihinde yapılan resmi müracat, Sırbistan Ulusal İstihbarat Birimi (Bezbednosno – İnformativne Agenciye) tarafından değerlendirmeye alınmıştır. 30 Nisan 2018 tarihinde bir yazıyla arşivlerde Yücel Teşkilatı'yla ilgili *''dosyaların ve belgelerin''* olmadığı belirtilmiştir. II. Dünya Savaşı evresinde Yugoslavya'daki bürokrasi ve komuta kademesi Belgrat merkezlidir. Dolayısıyla bölgede yaşanılan tüm olayların yazılı kaynakları yine aynı şehirde arşivlenmiştir. Bu yüzden söz konusu arşivde Yücel Teşkilatı'yla ilgili hiçbir belge ve dökümanın olmaması şaşırtıcı bir durumdur. Makedonya Cumhuriyeti'nde olduğu gibi Sırbistan devleti de konunun araştırılması noktasında hâlen çekimser davranmaktadır. Burada son olarak Makedonya'nın isim değişikliği ile ilgili bir açıklama yapılması gerekmektedir. Mart 2019 tarihinde Makedonya Cumhuriyeti'nin ismi Kuzey Makedonya olarak değiştirilmiştir. Ancak bu çalışmada *''Makedonya''* kavramı, Kuzey Makedonya'yla eş anlamlı olarak kullanılacaktır.

1.3. Yazın

Yücel Teşkilat'ı konusunu geniş bir yelpazede ele alan bilimsel boyutta bir çalışma olmasa da farklı başlıklar altında çok sayıda makale ve gazetelerde yayımlanan ikincil matbuat bulunmaktadır. Burada, konu üzerinde yazılan dikkate değer olan eserler üzerinde durulacaktır. Çalışmanın en önemli noktası olan yargılama dönemine ilişkin veriler, 1948 tarihinde Makedonya Memleket Halk Cephesi (Makedonski Naroden Front) tarafından ''Üsküp Vilayet Mahkemesinde Casus ve Terör Örgütü Yücel'in Yargı Süreci' (Sudski proces pred Okrujniot sud vo

Skopye protiv špionsko – teroristiçkata organizaciya ‘‘Yucel’’) başlıklı 64 sayfalık metinden yararlanılmıştır. Yargıya ilişkin diğer kaynak ise, yine Türk dilinde 1948’de aynı kurum tarafından basılarak yayınlanan ‘‘Yücel Casus ve Terör Teşkilatı’nın Mahkemesi’’ başlıklı 98 sayfadan oluşan kitaptır. Makedonya Memleket Halk Cephesi Heyeti tarafından yayınlanan bu kitap Makedoncadan Türkçeye tercüme edilmiştir. Türkçe olarak hazırlanan bu eserde, duruşmalara ilişkin bilgilerin yüzeysel olduğu ve büyük ölçüde anlam bozuklukları barındırdığı tespit edilmiştir. Bundan dolayı her iki kaynakta yer alan bilgiler karşılaştırılarak kullanılmıştır. Tez konusuna ilişkin diğer kayaklar ise şöyledir:

Altan Deliorman, ‘‘Makedonya’da Müslüman Türk’e Büyük Darbe’’[1] başlıklı kitabında Yücel Teşkilatı’nın ortaya çıktığı dönem olan II. Dünya Savaşı yıllarında Yugoslavya’daki diğer örgütlenmelerin yapı ve amaçlarından bahsederek, tarihi sürece değinmektedir. Deliorman, Teşkilat’ın kuruluşunu, eğitim faaliyetlerini, yayımlanan Birlik gazetesi ve yargılama sürecini yüzeysel olarak incelemektedir. Deliorman’ın yapmış olduğu çalışma üç farklı hususta eleştiriye tabi tutulabilir. İlk olarak, Şuayıp Aziz, İshak Ali Abdurrahman, Ali Nazmi, Ömer Yakup ve Adem Ali Adem adlarında infaz edilen beş kişiden bahsetmiştir. İsimlerin karıştırıldığı ve hatalı yazıldığı anlaşılmaktadır. Doğrusu şu şekildedir; Şuayyib Aziz İshak, Ali Abdurrahman Ali, Nazmi Ömer Yakup ve Adem Ali Adem olmak üzere toplam dört kişiden oluşmaktadır. İkincisi, yargılamanın 25 Ocak 1947’de sonuçlandığını ifade etse de, yargılama 25 Ocak 1948 tarihinde tamamlanmıştır. Sonuncusu da, *‘‘bölgeyle her türlü istihbaratın Yücelci gençler tarafında Belgrat’taki Türk Büyük Elçiliğine ulaşırıldığını fakat bu vatanperver insanların mahkûm olmalarını sağlayacak bir suçun olmadığını’’* belirtmiştir. Son olarak belirtilen ifadeler çalışmanın sonuçlarıyla çelişen ifadelerdir.

Limko Beyzaroski ‘‘Yücel Olayı’’ (Nastanite so Yucel)[2] başlıklı makalesini, Makedonya Halk Cephesi (Makedonski Naroden Front) tarafından hazırlanan metni esas alarak ve konunun sadece yargı boyutuna eğilerek kaleme aldığı anlaşılmıştır.

---

[1] Altan Deliorman, *Yugoslavya’da Müslüman Türke Büyük Darbe*, Baskı 2, Bayrak Yayınevi, İstanbul 2011, s.162 – 171.
[2] Limko Beyzaroski, *Zbirka Trudovi*, Alfa Mediaprint, Skopye, 2017, s. 48 – 52.

Teşkilat'ın 17 üyesi hakkında kısa bilgiler verererek, yargılama evresinden ve Teşkilat aleyhinde Üsküp'te düzenlenlenen mitingten bahsetmiştir. Bu eserde sadece yargı boyutu yüzeysel olarak değerlendirildiğinden dolayı, konunun bütüncül bir biçimde anlaşılması bakımından yetersiz kalmıştır.

Hayri Yıldırım Ağanoğlu, ''II. Dünya Savaşı'nda Yugoslavya'da Bir Direniş Mücadelesi Yücel Teşkilat'ı''[3] başlıklı kitabında, II. Dünya Savaşı döneminin siyasi konjonktürü hakkında kısa bilgiler vererek, göç ve Yücel Teşkilatı'nı çözümlemektedir. Balkan coğrafyasındaki göçleri rakamsal verilere dayandırarak, Teşkilat'ın hangi koşullar altında ortaya çıktığı, yapısı ve mahkeme sürecini açıklamaktadır.[4] Ağanoğlu, ''Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanların Maküs Tarihi: Göç''[5] adlı kitabında Yugoslavya'daki Müslümanların kurmuş oldukları diğer örgütlere değinerek, Yücel Teşkilatı'nın göç üzerindeki etkisine ana hatlarıyla eğilmiştir. Ağanoğlu, Yücel Teşkilat'ı üyelerinin hapse mahkûm edildiklerini ve *''cezalarını yatıp çıktıklarını''* ifade etmiştir. Verilen bu bilgiler diğer kaynaklarla uyuşmamaktadır. Teşkilat üyelerinin cezaları 1954 yılında çıkan af yasası uyarınca indirilmiştir. Örneğin; On iki yıl hapse mahkûm edilen Mehmet Şerif Dalip (Ardıcı) ve Fazlı Vehbi Şükrü (Kadıoğlu) isimli üyeleri 1954 yılında tahliye edilmiştir.

Avni Engüllü, 2006 tarihinde Üsküp'te Yücel Teşkilatı'yla alâkalı olarak düzenlenen panel konuşmasında[6] şu önemli noktalara değinmiştir; Yücel'in 1912 yılından itibaren milli esasa dayanan ilk siyasi teşkilatlanma oluğunu, konunun siyasi ve hukuki boyutta ne şekilde ele alınması gerektiği hususunda fikirler sunmuştur. Ayrıca, Yücel'in ifşa edilmesinin Yugoslavya dışından gelen bir ihbar sonucunda gerçekleştiğini ve Yücel konusunun Türk araştırmacılar tarafından bilimsel bir anlayışla aydınlığa kavuşturulması gerektiğini vurgulamıştır. Salih Murat,[7] 2007 tarihinde Yeni Balkan gazetesine vermiş olduğu söyleşide, Yücel'in 1940 – 1941

---

[3] Hayri Yıldırım Ağanoğlu, *II. Dünya Savaşı'nda Yugoslavya'da Bir Direniş Mücadelesi, Yücel Teşkilatı*, Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları, İstanbul 2012, s. 8 – 64.

[4] Yıldırım Ağanoğlu tarafından hazırlanan kitapçık literatürde Yücel Teşkilat'ı konusunda üyelerin kişisel fotoğraflarının yayınlandığı ilk eser olma özelliğine sahiptir.

[5] Hayri Yıldırım Ağanoğlu, *Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanların Maküs Tarihi: Göç*, Baskı 7, İstanbul 2012, s. 382 – 384.

[6] Avni Engüllü, ''Bir Muamma Olarak Yücel ve Yücelciler'', *Köprü Kültür ve Sanat Dergisi*, Mart 2006. s. 2 – 5.

[7] Salih Murat, ''Yücel Bura Türklerin Şanlı Tarihidir'', *Yeni Balkan*, 26 Şubat 2007, s. 9.

yılında kurulduğunu iddia ederek, yönetimde yer alan üyelerin Yugoslav Müslümanları Teşkilat'ı bünyesinde yetiştiklerini belirtmiştir. Üyelerin çeşitli mesleki gruplardan ve milli şuura sahip kimselerden oluştuğunu söylemiştir. Yücel'in gizli bir Teşkilat olduğunu ve Makedonya Türklerinin Teşkilat'a bağlılık duyduklarını vurgulamıştır. Yücel'in Türk – İslâm kimliği ile ön plana çıktığının altını çizmiştir. Açıklamasının devamında yargılama sürecine değinerek, Yugoslav rejimi tarafından yüzlerce Türkün hapse mahkûm edildiklerini ve hapis dönemlerinde işkenceye uğradıklarını ifade etmiştir. Üyelerin tahliye edildikten sonra büyük çoğunluğunun Türkiye Cumhuriyeti'ne göç ettiklerini söylemiştir. Murat ayrıca, Yücel Teşkilatı'nı hukuki ve siyasi açılardan ele alan bir kitap yazdığına işaret ederek, 2008 tarihinde yayınlanacağını söylemiştir. Ancak, günümüze kadar sözü edilen kitap hâlen literatüre kazandırılmamıştır.

1.4. Kuramsal Çerçeve

Sivil toplum kavramı, ilk defa Adam Ferguson tarafından 1767'de ''Sivil Toplumun Tarihi Üzerine Bir Deneme'' adlı eserinde ortaya atılmıştır. Ferguson, ''sivil toplum'' terimini, bir yandan düzenli yönetim ve siyasi tabiyeti olan bir toplum durumuna ya da kısaca ''devlet''e işaret etmek için kullanırken, diğer yandan ''medenileşmeyi'' kast ederek kullanmıştır.[8] Ferguson'un bu tanımı 19. yüzyılda Marx ve Hegel gibi düşünürler taraflı ve önyargılı olduğu gerekçesiyle eleştirmişlerdir.[9] Sivil Toplum Kuruluşlarını herhangi bir kâr amacı gütmeyen toplumsal yararı ön planda tutan, toplum içerisindeki bireylerin bilinçlendirilmesini amaçlayan, demokratik katılımı arttırmayı ve bireyleri bu konuda yönlendirmeyi gaye edinen özgün ve özerk yapılar şeklinde tanımlamak mümkündür. Toplumların temel ihtiyaçlarını gidermede, eşitsizlikleri çözmeye çalışmada, toplumsal dayanışmayı arttırmada ve güncel sorunların demokratik bir biçimde çözülmesinde

[8] Ayşenur Akpınar Gönenç, Sivil Toplum, Nisan 2001, s. 17., http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/kutuphane/sivil_toplum_dusunsel_temelleri_ve_turkiye_perspektifi.pdf, (20.08.2019).

[9] Muharrem Es, Tuncay Güloğlu, Sivil Toplum Kuruluşları'nın Yerel Yönetimlere Etkisi, Kocaeli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, s. 148., httpweb.hitit.edu.trdosyalaryayinlarfatihsanoz@hititedutr030320153Z0L2U3W.pdf, (20.08.2019).

önemli bir işleve sahip olduklarını söylemek mümkündür. Yine insan haklarının korunmasında önem arz eden konuları kamu oyuyla paylaşmada, eğitim, kültür, siyasal, sosyal, çevresel ve toplumsal meselelerdeki birtakım düşüncelerin dile getirilmesi hususunda etkili olmaktadırlar.[10] Ancak Yücel, günümüzdeki sivil toplum kuruluşu tanımlamalarına uymamaktadır. Çünkü, yapı itibariyle sıradışı bir örgüt özelliğine sahiptir. Bu yönde bir yapıya sahip olması, kuşkusuz onun II. Dünya Savaşı'nın gidişatı ve Yugoslavya'daki iç dinamiklerin değişime uğraması sonucunda olmuştur. 1940'lı yıllara gelindiğinde, Yugoslavya'da *''Türk milli uyanış hareketine''* ihtiyaç duyulmuştur. Milli bir uyanışın sağlanmasında tarih bilinci, kimlik, dil, kültür ve dini değerler toplamı birer taşıyıcı unsurdur. Dolayısıyla Yücel üyeleri, faaliyetlerine bu noktadan başlamıştır. Ancak 1941 sonrasındaki savaş düzeni tehditleri beraberinde getirmiştir. Bu konjonktür içerisindeki şartlar Teşkilat'ın bir direniş örgütü haline gelmesine neden olmuştur.

2. Balkan Savaşları'ndan Sonra Makedonya Türklüğü

Makedonya toprakları, 1371 – 1912 tarihleri arasında Osmanlı Devleti idaresinde kalmıştır. Bu bölgede, farklı din, ırk ve kültürel anlayışlara sahip olan insanlar tarihsel süreçte bir arada yaşamışlardır. Bölgede en derin izleri Müslüman Türkler bırakmıştır. Dünya bilim insanlarının bir kısmı bölgedeki Türk varlığının başlangıç noktası olarak Osmanlı dönemini göstermeketedir. Ancak, tarihi, arkeoloji, dil, edebiyat ve sosyolojik çalışmalar sonucunda bilim adamlarının ortaya koymuş oldukları gerçekler, Türklerin bölgedeki varlığının IV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Hun Türkleri'yle başladığını ortaya koymaktadır. Bu yüzyıldan sonra bölgeye Avar, Proto Bulgar, Peçenek, Oğuz, Kuman, Selçuklu ve Osmanlı Türkleri yerleşmiştir. Söz konusu coğrafyada Türklerin en az 1600 yıllık bir geçmişi bulunmaktadır.[11]

---

[10] Fevzi Kaya, ''Sivil Toplum Örgütleri: Kızılay Örneği'', *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* Sayı: 45., 2016. s. 822. httpwww.sosyalarastirmalar.comcilt9sayi45_pdf6iksisat_kamu_isletmekaya_fevzi.pdf, (20.08.2019).

[11] Yusuf Hamzaoğlu, *Balkan Türklüğü (Makedonya Hırvatistan) Osmanlı Öncesi Balkan Müslümanlığı,* Cilt 1, Üsküp 2010, s. 36 – 37.

2.1. Sırp – Hırvat – Sloven Krallığı Dönemi

1918 yılında kurulan Sırp – Hırvat – Sloven Krallığı, adından da anlaşılacağı üzere, üç temel unsurun esas alınarak oluşturulan bir krallık olarak tarih sahnesindeki yerini almıştır. Krallığın sınırları içerisinde birden fazla etnik grup ve milliyetin olmasına rağmen sadece Sırp, Hırvat ve Slovenler'i temsil eden bir yapı teşkil edilmiştir. Krallığın kurucu unsurları dışında kalan, Arnavut, Türk, Boşnak, Makedon ve diğerlerinin temsiliyetlerinin olmadığını veya dışlandığını söylemek mümkündür.[12]

Türkiye Cumhuriyeti Belgrat Büyükelçiliği'nin 3 Eylül 1931 tarihli belgesinde Yugoslav Krallığı'nın 1929'da kabul edilen yeni anayasası hakkında önem arz eden bilgiler yer almaktadır. Belgeye göre: 1929 anayasasında, dini özgürlükler, bireysel ve düşünce özgürlüklerinin tanındığı belirtilmektedir. Söz konusu anayasada Krallık içerisinde yaşayan azınlıkların eğitim veya diğer haklarına yer verilmediği anlaşılmaktadır.[13] Belgrat Büyükleçiliği'nin 24 Nisan 1933 tarihli diğer bir belgesinde Krallık yönetiminin sıkı uygulamalara başvurduğundan dolayı bu vaziyetin halk arasında nefretle karşıladığı ve yönetime karşı muhalefet edenlerin tutuklandıkları belirtilmektedir. Tutuklananların ise daha sonra idari mahkemeler tarafından yargılanarak hapis cezasına çarptırıldıkları bilgisi yer almaktadır.[14]

Yukarıda ifade edilen belgeler ışığında Sırp - Hırvat - Sloven Krallığı'nın azınlık hakları konusunda sınırlı özgürlükler tanıdığını ve daha çok diktatöryal bir yönetim biçimiyle ön plana çıktığını söylemek mümkündür. Krallık döneminde Türklerin sosyal ve ekonomik durumlarına ilişkin T.C Üsküp Türk Konsolosluğu'nun ve Türkiye'den bölgeye giderek incelemelerde bulunan yetkililerin hazırlamış oldukları raporlar son derece önemlidir. Üsküp Konsolosluğu'nun 8 Aralık 1932 tarihli raporu, Üsküp şehrinde Türklere yönelik olarak hükümetin uygulamış olduğu siyasetin ve belediye yönetiminin yapmış olduğu uygulamaları açığa çıkarmaktadır. 1932 tarihli raporda; Üsküp Tahtakalede Raufoğlu Mehdi Efendi ve kardeşlerine ait mescit ve

[12] Mustafa Türkeş, Yugoslav Devleti'nin Kuruluşu ve Krallık Dönemi, Balkanlar El Kitabı, Cilt 2, 2007, s. 4.
[13] T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 03010/2516928.
[14] T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 03010/25169532.

dükkanların bir gece yarısı kimliği belirsiz kişiler tarafından kundaklandığı bilgileri yer almaktadır. Ayrıca kundaklama girişiminin üçüncü defa yapıldığı ve olayın failinin Hıristiyan bir şahıs olduğu iddia edilmiştir. Yine aynı bölgede, İsmail Hakkı Bey'in Tiyatro binası, Nebi Aga'nın Bekar Otel'i Üzeyir Ağa'ya ait dükkanlar ve Hüseyin Paşa'ya ait İzmir Kahvehanesi yanarak zarar gören yapılar arasındadır. Ayrıca Türklere ait olmayan Apollo Sineması'nın hiçbir şekilde zarar görmediği belirtilmiştir. Rapora göre, 1932 tarihinde Üsküp nüfusunun üçte birinin Türklerden oluştuğu ve belediye yönetiminin imar projesi adı altında Türklere ait olan emlakları kontrol altına almayı çalıştığı belirtilmektedir. Üsküp'te yaşayan Türklerin yakılan mülklerinin yanısıra, yaşamakta oldukları evlerin zarar görmesinden dolayı endişe duydukları ve hükümetin tarım kanunlarıyla uyguladığı siyaset sonucunda sefil ve perişan bir vaziyette oldukları kayıtlara geçmiştir.[15]

Gazeteci Emin Yalman'ın 25 Eylül 1936 tarihli raporu yine Türklerin yaşadıkları sosyal ve ekonomik koşullara ışık tutumaktadır. Yalman, Türklerin Yugoslavya genelinde mevcut şartlarda hayatlarını devam ettiremelerinin mümkün olmadığını belirterek, Türk aydınlarının Türkiye'ye göç ettiklerini, geride kalanların maddi bakımdan gitgide zayıfladığını adeta esir hayatı yaşadıklarını belirtmiştir. Türklerin dini hayatlarının din görevlileri tarafından, eğitimlerinin ise mahalle mektepleri aracılığıyla yürütüldüğünü, şehirlerde geçinemeyen Türklerin kundura boyacılığı gibi en adi işlerde çalıştıklarını ve Yugoslav şehirlerinin en aşağı tabakasını teşkil ettiklerini belirtmiştir. Yugoslavya Türklüğünün bu şartlar altında varlığını koruyamayacığını, çözümün ana vatana (Türkiye Cumhuriyeti) göç etmek suretiyle çözülebileceğinin altı çizilmiştir.[16] Yusuf Hamzaoğlu ise, krallık idaresi boyunca Türklerin dört yıllık ilkokullarda Sırpça dilinde eğitim gördüklerini, lise yada yüksek öğrenim görmek maksadıyla öğrenciler başta Türkiye ve Avrupa devletlerine gitmek zorunda kaldıklarını belirtmiştir.[17]

[15] T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 03010/25169431., s. 2 – 4.
[16] T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 03010/2537028., s. 7.
[17] Yusuf Hamzaoğlu, a. g. e., s. 287.

2.2. Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti Dönemi

29 Kasım 1945'te Tito önderliğinde kurulan Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti panslavizm, komünizm ve ortodoksluk unsurları üzerine temellendirilmiştir.[18] Amerikan Haberalma Teşkilatının (CIA) 1946 tarihli belgesinde, Yugoslavya'daki Makedonya nüfusunun % 25'inin komünist rejimi memnuniyetsizlikle karşıladığı belirtilmektedir. Nüfusun % 25'inin Sırp ve Bulgaristan yanlısı oldukları ve kalan % 50'sinin de Anglo – Amerikan koruyuculugu altında bağımsız bir Makedonya yanlısı olduklaları belirtmektedir.[19] Tito, 10 Temmuz 1945'te Anti – Faşist Kadınlar Kongresi'nde içeride ve dışarıdaki düşmanlara karşı uyanık olunması hususunda uyarılarda bulunarak, halk otoritesine destek sağlanmasını istemiştir. Bahsetmiş olduğu düşmanların başında Sırbistan'da Çetnik, Hırvatistan'da Ustaş, Slovenya'da Gardistler'in olduğunu öne sürmüştür. Bütün milletlerin birlik içerisinde yaşayacakları bir Yugoslavya arzuladığını vurgulamıştır. Başka milletlerden geçinmeye çalışanlara müsade edilmeyeceğini, 1941'de yaşanılan olayların tekrar ortaya çıkmasına izin verilmeyeceği ve katliamların yaşanmaması için birlikte mücadele edilmesi gerektiğini ifade etmiştir.[20] Tito, Sovyetler Birliği Büyükelçisi ile birlikte Kraguyevac'ta (Sırbistan) yaptığı konuşmada, düşman kuvvetlerine karşı yürütülen savaşta Sovyetler Birliği'nin müttefikleri olduğunu dile getirmiştir. Rusların vermiş olduğu desteğin önemine işaret ederek, Sovyetler'in savaş sonrası dönemde ülke güvenliğinin tehlikeye düşmesi halinde yine destek sağlayacaklarını beyan etmiştir.[21] Tito konuşmasının devamında ‘‘yaşasın yeni Yugoslavya’’, ‘‘yaşasın Yugoslavya milletinin kardeşliği’’, ‘‘yaşasın kahraman Yugoslav ordusu’’ yaşasın Stalin ve Sovyetler Birliği’’ ifadelerini kullanmıştır.[22]

[18] T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 03010/2537059., s. 2.
[19] CIA, *Situation in Yugoslavia,* November 1946, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R000300790008-8.pdf, s. 6, (10. 04. 2019).
[20] T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 03010/2537059., s. 2 – 6.
[21] T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 03010/2537059., s. 9.
[22] T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 03010/2537059., s. 10.

Tablo 1: Yugoslavya'da Etnik Gruplar (15 Mart 1948)

Etnik Grup	Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti		Makedonya	
Sırp	6.547.190	% 42.5	29.752	% 2.5
Hırvat	3.784.969	% 23.7	2.704	% 0.2
Sloven	1.415.214	% 8.9	777	% 0.06
Makedon	809.631	% 5.1	788.889	% 68.4
Arnavut	750.483	% 4.7	197.433	% 17.1
Türk	98.001	% 0.6	95.987	% 8.3
Çingene	72.671	% 0.4	19.500	% 1.6
Toplam Nüfus:	**15.772.107**		**1.152.986**	

* Bu tablo söz konusu kaynakta yer alan veriler esas alınarak oluşturulmuştur. Etnik grupların yüzdesel oranları yüzde yüzü bulmamaktadır.

Kaynakça: CIA'nın 5 Nisan 1954 tarihli belgesinde yer alan veriler esas alınarak oluşturulmuştur. (Bkz. CIA, *Collective Farms in Macedonia, Yugoslavia, İnformation Report*, 5 April 1954., https://www.cia.gov/library/readingroom/document/cia-rdp80-00809a000500440307-0, s. 9, (03.02.2019).

Söz konusu dönemde Makedonya ölçeğinde düşünldüğünde Türkler 95.987'lik bir rakamla nüfusun % 8.3'nü oluşturarak üçüncü sırada yerini almaktadır. Birinci sırada 788.889'lik rakamla Makedonlar ve 197.433 kişiye sahip Arnavutlar ise ikinci sıradadır. Diğerleri sırasıyla, Sırplar, Çingeneler, Hırvatlar ve Slovenler'den oluşmaktadır. CIA'nın 2 Ekim 1950 tarihli diğer bir belgesinde, Yugoslavya genelindeki toplam Türk nüfusunun 98.000, Makedonya'da yaşayan Türklerin toplam nüfusunun ise 96.000 olduğu belirtilmektedir.[23]

Altan Deliorman Yugoslavya'da 1948 tarihlinde toplam Müslüman nüfusunu

[23] CIA, *Sociological – Population*, 2 Octombar 1950. https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP80-00809A000600360609-6.pdf, s. 2., (10.02.2019).

808.921 olarak belirterek, nüfus içerisindeki oranlarının % 5.13 olduğunu kaydetmiştir.[24] CIA'nın 2 Ekim 1950 tarihli belgesinde yer alan veriler toplam Müslüman nüfus sayısını 809.000 olarak belirtmektedir.[25] Her iki kaynağa bakıldığında belirtilen bilgilerin birbirini doğrulayıcı nitelikte olduğu görülmektedir. Söz konusu dönemde, Yugoslavya'nın nüfus sayımlarında tutarsızlıkların olduğu tespit edilmiştir. Tüm Yugoslavya genelinde ve Makedonya'da Türklerin nüfusları karşılaştırıldığında, Makedonya sınırları dışında yaşayan Türk nüfusunun 2000 kişiden ibaret olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

1941 tarihinde İtalya ve Bulgaristan'ın Makedonya'daki hakimiyetiyle birlikte, Türklerin temel hak ve hürriyetleri kısıtlanmıştır. Makedonya'nın doğu bölgelerini işgal eden Bulgaristan Türk soyadlarının sonuna (ov) ekini getirerek Türklerin ana dilde eğitim görmeleri yasaklanmıştır.[26] İtalyan kontrolündeki batı sınırlarında yaşayan Türklerin ise başta Türkçe tedrisat uygulayan okulların açılmasına izin verilmemekle birlikte, Türkler nüfus kayıtlarına Arnavut olarak geçirilerek Arnavutça eğitim almaya zorlanmıştır. Aynı dönemde Türkçe soyadlarına (i) eki eklenmiştir. Bu yıllarda Arnavutların uygulamış oldukları eğitim ve diğer politikalar binlerce Türkün Arnavutlaşması sonucunu doğurmuştur.[27] 1945 yılından itibaren Yugoslavya'da olduğu gibi Arnavutluk'ta da komünist rejimin iktidara gelmesiyle birlikte iki ülke arasında, kültürel, siyasi ve ekonomik alanlarda işbirliği gelişmeye başlamıştır. Bu dönemde Arnavutluk'tan öğretmenler getirmek suretiyle, Türk azınlık okullarında eğitim verilmeye başlanmıştır. Türk nüfusunun ağırlıklı olarak yaşamakta olduğu Kalkandelen, Gostivar ve Ohri gibi büyük şehirlerde Arnavut öğretmenler okullarda Arnavutça ders vermelerinin dışında Türk çocukların Arnavut okullarında eğitim görmeleri için çaba sarfetmişlerdir.[28] Diğer yandan milliyetçi

---

[24] Altan Deliorman, a. g. e., s. 202.
- Deliorman bu rakamsal verileri hangi kaynaktan kullandığını belirtmemiştir.
[25] CIA, *Sociological – Population,* a. g. e., s. 1.
[26] Yusuf Hamzaoğlu, a. g. m.
[27] Yusuf Hamzaoğlu, a. g. e., s. 288.
[28] Altan Deliorman, a. g. e., s. 158.
- Yukarıdaki paragrafta açıklandığı üzere Yugoslav komünist rejimi tarafından Türkler sistematik bir biçimde Arnavutlaştırma politikalarına maruz kalmıştır. Bu politikaların günümüzde Makedonya Cumhuriyeti döneminde halen devam ettiğini söylemek mümkündür. Eğitim anlamında Gostivar, Kalkandelen, Pirlepe, Debre, Radoviş, İştip, Kırçova ve Köprülü v.d. şehirlerinde, idari makamlar tarafından öğretmen kadro yetersizliği gibi nedenler gerekçe gösterilerek Türkçe eğitim verecek olan sınıfların kapanmasına veya kapasitenin arttırılmasının önüne geçilmiştir. Ayrıca okuma kitaplarının

Arnavutlar Makedonya'da yaşayan Türklerin asimilasyona uğramış Arnavutlar olduklarını ve Makedonya'nın (batı ve kuzey bölgesi) Arnavutluk topraklarına dâhil olması gerektiğini iddia etmişlerdir. Fahri Kaya 4 Ekim 1986 tarihinde Cumhuriyet gazetesine yapmış olduğu röportajda, 1945'te Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti dönemiyle birlikte Latin harflerinin benimsendiğini ve Türkiye Türkçesini esas aldıklarını öne sürmüştür. Ayrıca söz konusu dönemde Türkçe ilkokulların açıldığını belirtmiştir.[29] Eğitim alanında 1960'lı yıllara gelindiğinde önemli adımların atıldığı görülmektedir. 1961 yılında Üsküp'te ''Nikola Karev'', Gostivar şehrinde ''Pançe Popovski'' liselerinde birer Türk sınıfı açılmıştır. Yine 1964'te Üsküp Üniversitesi bünyesinde, ''Kliment Ohridski'' Pedagoji Akademisi, 1975'te Filoloji Fakültesi bünyesinde Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü faaliyet göstermeye başlamıştır.[30]

2.2.1. 1946 Anayasasında Azınlık Hakları

1945'te kurulan Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nin ilk anayasası 31 Ocak 1946 tarihinde kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Anayasanın birinci maddesinde: *''Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nin cumhuriyetçi bir devlet olduğu, içerisinde eşit haklara sahip halkların yaşadığı ve tüm halkların kendi kaderlerini tayin etme hakkına sahip olduğu''* belirtilmiştir. On birinci maddede ise: *''Her halk cumhuriyetinin kendi anayasasına malik olduğu, bu anayasayı federatif yapıdan bağımsız olarak kabul ettiğini, ancak kabul edilen yasaların federatif yasalara uygun*

yetersizliği ve tarih içerikli ders kitaplarında Osmanlı Devlet'i aleyhinde birtakım asılsız bilgilerin yazılması yine sağlıklı bir eğitim anlayışının önünde ciddi ve uzun vadede sorunları ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Yine Makedonya'nın Batı ve Kuzey (Ohri, Struga, Gostivar, Kalkandelen, Kumanova ve Üsküp) bölgelerine, 1999 Kosova Savaşı ve 2001 Makedonya iç savaşı yıllarında Arnavutluk ve Kosova'dan Arnavut nüfusundan oluşan bir göç dalgası olmuştur. Bu durum ifade edilen şehirlerde de Arnavut nüfusunun artmasına neden olmuştur. Netice olarak, nüfusun sayısal anlamda artması siyasal anlamda etkinlik sağlanmıştır. Gelişmelerin bu yönde bir seyir göstermesi şehir ve belediye idari makamlarında temsiliyetleri arttırıcı bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Olaylar zinciriyle bağlantılı olarak güncel bir örnek vermek gerekir ise, Makedonya'nın başkenti Üsküp şehrinde, Osmanlı döneminden itibaren günümüzde mevcudiyetini koruyan Üsküp Türk Çarşısı'nda, Avrupa sokağının açılması olayıdır. Avrupa Birliği Büyükelçisi Samuel Zbogar ve Çayır Belediye Başkanı Visar Ganiu'nun almış oldukları ortak karar neticesinde Avrupa sokağının açılışı gerçekleştirilmiştir. (Alan araştırması notları; http://yenibalkan.com/tr/yasam/uskup-turk-carsisinda-avrupa-sokagi-acildi) , (26.12.2018).

[29] Cumhuriyet, 4 Ekim 1986., s. 5.

[30] Yusuf Hamzaoğlu, a. g. e., s. 289 – 290.

olma zorunluluğunun olduğu'' belirtilmektedir.[31]

21'inci maddede ise: *''Tüm Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti vatandaşlarının kanunlar önünde, milliyet, ırk ve din ayrımı gözetilmeksizin eşit oldukları''* kaydedilmiştir. Yugoslavya genelinde yaşayan etnik gurupların yaşam biçimlerini düzenleyen, temel hak ve özgürlükleri içerisinde barındıran yasa ise 13'cü maddede yer almaktadır. Bu maddeye göre: *''Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti'nde yaşayan ulusal azınlıklar kültürlerini yaşatma ve ana dilde konuşma özgürlüğü''* tanındığı belirtilmektedir.[32] Eşitlik temeline dayanan anayasada tek bir toplumsal model öngörüldüğünden dolayı azınlıklar konusunda geniş kapsamlı düzenlemelere gidilmemiştir. Bu şartlar altında söz konusu haklardan yararlanmak isteyen Türkler Yücel gibi çeşitli örgütler kurarak mücadeleye atılmışlardır. Yücel'in kuruluşundan önceki tarihlerde, Üsküp Komünist Partisi'nin tertip etmiş olduğu bir toplantıya, Şuayyib Aziz İshak, Hoca Said İdris, Fazlı Vehbi Şükrü, Ali Abdurrahman Ali ve Mehmet Şerif Dalip katılmıştır. Toplantıda Parti yetkilileri, Türklerin onlarla birlikte işbirliği içinde yapmadıklarından dolayı şikayetçi olmuşlardır. Türklerle birlikte çalışma arzusunda olduklarını belirten yetkililer, Yugoslavya'da yapılmak istenilen birtakım devrimlere değinmişlerdir. Yapılacak olan devrimlerin başında Müslüman kadınların kıyafetleri olduğu vurgulanarak, ''örnek olma'' şerefini de yukarıda sıralanan isimlerin eşlerine vermek istediklerini belirtmişlerdir. Parti yetkilileri, Türkiye Cumhuriyeti'nde Mustafa Kemal Atatürk'ün bu sorunu çözdüğünü belirterek, yine aynı kişilerin bu sorunun çözümünde öncelikli olarak kendi eşlerinden başlamaları gerektiği fikrini savunmuşlardır.[33]

Aziz İshak ise partililere cevaben şunları söylemiştir; *''Beyler kadının örtünmesi dinimizce emredilmiştir. Namus anlayışımız tesettüre bağlılığımızla ölçülür. Elimizdeki İslâm'i ölçü budur. Bunun münakaşasını yapmak bile abesle iştigaldir. Sizin ve bizim fikirlerimiz uyuşmamaktadır. Fetva beyan edecek durumumuz yok.*

---

[31] ''Ustav Federativne Narodne Yugoslaviye, http://www.arhivyu.gov.rs/active/srcyrillic/home/glavna_navigacija/leksikon_jugoslavije/konstitutivni_akti_jugoslavije/ustav_fnrj.html, s. 1 – 7. (03.07.2019).

[32] Ustav Federativne Narodne Yugoslaviye, a. g. e., s. 7 – 9.

[33] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 57 – 58.

Ferden yerimizin ne olduğunu çok iyi biliyorum. Sizlere yaranmak amacıyla aşırı da olamayız. İslâm, neyin nerede ve nasıl olacağını tespit ederek ümmetine sunmuştur. Dinimizce baskı yapılmadığı gibi, zorlamaya da boyun eğilmez. Şayet utanıyorsanız, diyeceğim şudur; sizin yerinize bırakın biz utanalım çarşafımızdan, peçemizden. Bizim gibi cemaatimiz de teklifinizi reddedecektir. Şimdiden sizinle birbirimize karışmamak için anlaşma yapalım. Beyler sürtüşme çıkmasını istemiyoruz, son sözüm budur.''[34]

Daha sonra ise yine Komünist Parti, Mayıs 1949 tarihinde para karşılığında topladığı kalabalıklarla Üsküp şehir meydanlarında gösteri tertip etmiştir. Katılım sağlayanların büyük bir çoğunluğunun Romanlardan oluştuğu bu kitle, partinin kadın kolları ile birlikte, kendilerinin *''devrimci Müslüman kadınlar''* olduklarını öne sürerek çarşaf giymenin, baş örtüsü takmanın gericilik olduğunu açıklamışlardır. Yine propaganda amaçlı olarak aynı gösteride başını açan kadınlar ise ''halk önderleri'' ilân edilmişlerdir. Parti adına konuşma yapan yetkililer ise, kadınların tesettür hususunda ısrar eden erkeklerinden boşanmaları, gerici kocalarını dinlememelerini ve bunların partiye şikayet edilmesi doğrultusunda telkinlerde bulunmuşlardır.[35] 1951 tarihine gelindiğinde ise, Müslüman kadınların kılık kıyafetini yasaklayan kanun Makedonya meclisinde kabul edilmiştir.[36] Olaylardan sonra Türk ve diğer Müslüman kadınlar uzun süre boyunca dışarıya çıkamaz vaziyete gelmişlerdir. Yukarıda açıklanan olaylara bağlı olarak, Yugoslavya anayasasında özgürlükler alanında birtakım yasalar düzenlenmiş olsa da, daha sonra komünist partinin yaklaşımlarından da anlaşılacağı üzere temel hak ve özgürlüklerin sağlanması noktasında noksanlık olduğunu söylemek mümkündür.

2.2.2. Türklere Bakış

26 – 27 Kasım 1942 tarihli Yugoslav Anti – Faşist Halk Kurtuluş Konseyi (AVNOY) oturumlarında yapılan açıklama metninde doğrudan etnik kökenlere vurgu yapılmasa da, dolaylı olarak ''kimliksel'' tanımlamalar yapılmıştır. Bu dönemden itibaren Türklerin etnik olarak diğer unsurlarla birlikte *''Müslümanlar''*

[34] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 59.
[35] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 59 – 60.
[36] Drjaven Arhiv na Republika Makedoniya, Belge No: 2.427.3.37/214.216, s. 215., Aktaran, Limko Beyzaroski, a. g. e., s. 54.

kategorisi içerisinde tanımlandıklarını söylemek mümkündür. Yine aynı süreçte etnisiteden ziyade dini bir tanımlama tercih edilmiştir. 1942 tarihli metinde, düşman kuvvetlerine karşı yürütülen savaşta hem Halk Kurtuluş Ordusu hem de Partizan saflarında Yugoslavya genelinde yaşayan tüm Müslümanların dahil oldukları ve ülkenin bağımsızlığı için birlikte mücadele edildiği vurgusu yapılmıştır.

2.3. Halk Kurtuluş Savaşı Dönemi 1941 – 1944

1941'de Almanya'nın Balkanlar'ı işgal etmesiyle birlikte, Makedonya sınırları içerisinde yaşamakta olan Türk nüfusu tehlikeye düşmüştür. Avrupa'nın başat gücü olan Alman kuvvetlerinin yanında Bulgaristan da Makedonya'nın doğu bölgelerinde hakimiyet kurmayı başarmıştır. Bulgaristan özellikle dağlık bölgelerde gruplar halinde örgütlenmek suretiyle çeteler kurarak doğudaki sınır bölgelerinde adeta terör estirmiştir. İfade edilen hususların bir sonucu olarak bölgedeki tüm halklar (Türk – Makedon v.d.) mukavemet göstermek amacıyla silahlanarak örgütlenmiştir. Yugoslavya'nın kuruluşuna hizmet eden Partizan gruplar arasına Türkler dışında Makedon ve sayıları az da olsa Sırp savaşçılar katılmıştır.[37] 1941 – 1944 işgal döneminde ağırlıklı olarak Makedonya'nın doğu ve güneydoğu bölgeleri olan Kavadar, Ustrumca, Pirlepe, Demirkapı, Negotin ve Tikveş bölgesindeki halk Alman ve Bulgarlara karşı özgürlük mücadelesi vermiştir. İfade edilen yılları iki döneme ayırmak mümkündür: Birincisi, 1941 – 1942[38] yılları işgal kuvvetlerinin ekonomik ve siyasi baskıları sonucunda kitlesel direnişlerin başladığı dönemdir. İkincisi, 1943 - 1944 yılları işgal kuvvetlerine karşı silahlı ayaklanmanın fiilen gerçekleşmesidir.[39] Tito önderliğinde Partizan Ordusu kurulduktan sonra kendine savaşçı toplamak maksadıyla çeşitli bölgelerde mitingler düzenlemiştir. Mitinglerde özgürlük için

[37] Halk Kurtuluş Savaş'ı (HKS) yıllarında ikinci ve dördüncü Halk Kurtuluş Tugayı'nda savaşan Rade Gogov Türkler hakkında şu cümleleri ifade etmiştir: Ben Türk değilim. Soyumda da Türklük yok. Halk Kurtuluş Savaş'ı sürerken, askeri harekatlar esnasında sık sık onların yanındaydım ve Türk savaşçıların başına gelenlerin tanığıydım. Bu savaşta Türklerin arkadaşlığı ve cesaretine hayran kalıyordum. Savaşanlar arasında Sloven, Sırp ve diğer milletlerden de kişiler vardı. Ancak Türkler'in karşımızda gösterdikleri eşitlik, kardeşlik ve birlik anlayışlarına yüksek değer vermekteydim. Kendileri çok becerikli ve dayanıklıydılar. En ağır durumlarda bile neşeli, iyimser ve namusluydular. Bunu herkes biliyordu. Birliklerimizde zafer duygusunun güçlenmesine katkı sunuyorlardı. (Rade Gogov, *Halk Kurtuluş Savaşında Türkler*, Birlik Yayınları, 1992 Üsküp, s. 5).

[38] Türk ahali sürekli olarak Bulgar kuvvetlerinin baskılarına maruz kalmıştır. Bulgar polis ve memurları Türklerin çoğunlukta yaşadıkları köylere baskınlar düzenleyerek, evlerinde para bulunduranların parasına el koymak, arama yapmak, ev sahiplerini hırsızlıkla suçlamak, tutuklamak ve sürgün etmek gibi yöntemleri uygulamışlardır (Bkz. Rade Gogov, a. g. e., s. 6).

[39] Rade Gogov, a. g. e., s. 9.

yürütülen savaşta ‘‘*birlik beraberlik ve düşmana karşı mücadele*’’ sloganları atılmıştır.[40] Bu savaşta Bulgar ve Alman orduları tarafından sivil halka[41] yönelik bir dizi katliam gerçekleşmiştir. Alman ordusu tarafından 6 Ekim 1944’te Negotin’e bağlı Pırjdevo’da yirmi bir, ve Besviça’da otuz dokuz kişi olmak üzere toplam altmış kişi kurşuna dizmiştir.[42] 14 Ekim 1944’te Dolni Balkan (Aşağı Balkan) köyünde 4 sivil,[43] 3 Ekim 1944’te Berova futbol sahasında 11 sivil öldürülmüştür.[44] Koçana ve İstibanye – Teranca köyünde de on yedi sivil Alman ordusu tarafından 1944 yılı içerisinde öldürülmüştür.[45] Bulgar askeri güçlerinin bölgedeki sivil halka uyguladıkları zulüm ve katliamlara bakacak olursak, Nisan 1941 tarihinde Ustrumca’nın Suşiça köyü Bulgar askerleri tarafından soyulmuş ve yedi sivil kurşunlanarak öldürülmüştür. Daha sonra da öldürülen ailelerin kızlarına tecavüz edilerek evleri yakılmıştır.[46] Mart 1942’de ise Valandova yöresi ileri gelenlerinden iki sivil Bulgaristan’ın Kruşevina bölgesine altı ay sürgüne gönderilmiştir.[47]

Makedonya’nın doğu ve güney sınır hattındaki Halk Kurtuluş Savaşı ikinci ve dördüncü Makedon Halk Kurtuluş Tugayı tarafından yürütülmüştür. Bu tugaylara yukarıda ifade edilen şehir ve köylerden çok sayıda Türk Halk Kurtuluş savaşçısı katılmıştır.[48] Tugaylar dâhilinde Türklerden oluşan iki çete kurulmuştur. Bunlardan birincisi Ağustos 1944’te elli kişiden oluşan Kojuv Dağı’nda Disan Çetesi olarak

---

[40] Ör: Tikveş Veşye köyünde Kasım 1943’te Partizan savaşçılar tarafından düzenlenen mitingde şu ifadeler kullanılmıştır: *‘‘Savaşıp özgürlüğe kavuşacağız. Özgürlükte herkes eşit olacak. Makedon, Türk ve Sırp diye ayrım olmayacak’’*, 29 Ağustos 1944’te Blateç köyünde Kemal Seyfullah öcülüğünde yapılan mitingte, Seyfullah halka hitaben yaptığı konuşmada*‘‘her şeyin yeniden başlayacağını, yeni bir Yugoslavya için savaştıklarını, Türklerin tüm haklara sahip olacağını, kendi dillerinde eğitim hakkına kavuşacakları’’* yönünde ifadeler kulanmıştır. (Bkz. Rade Gogov, a. g. e. s. 19 – 20, 54).

[41] Araştırmanın bu kısmında sınırlandırma yapılarak, sadece katledilen Türkler esas alınmıştır.

[42] Rade Gogov, a. g. e., s. 34.

[43] Öldürülen isimler şunlardır: Sinan Hasanov, Hatice Hüseyinova, Demir Kurtiş ve Recep Ramazan. (Bkz. Gogov, a. g. e., s. 40).

[44] İbrahim Mustafa Alilovski, Mustafa Mustafov, Ramadan Mustafov, Paralı Osmanov, Sinan Salkov vd. (Bkz. Rade Gogov, a. g. e., s. 40).

[45] Rade Gogov, a. g. e., s. 40.

[46] Rade Gogov, a. g. e., s. 36.

- Viniçaya bağlı olan Blateç köyünden sayıları 200’ü bulan Türk nüfusu Bulgarlar tarafından (iyilik Bilmez) şahıslar olarak tanımlanarak Delçova demiryollarında zorla çalıştırılmışlardır. (Bkz. Rade Gogov, a. g. e., s. 36).

[47] Rade Gogov, a. g. m.

[48] Savaş dönemi boyunca (HKS) propaganda malzemeleri (afiş, ilan ve duyuru) Kavadar’da yaşayan Hüseyin Efendi ve Fikriye Hanımın evinde basılarak, toplantılar da yine burada yapılmıştır. (Rade Gogov, a. g. e., s. 9).

isimlendirilen çetedir. İkincisi de, Dördüncü Tugay dahilinde Ağustos 1944'te Liseç'te yirmi altı kişiden oluşan Türk çetesidir.[49] Partizan ordusu dahilinde çatışmalarda hayatlarını kaybeden Türk savaşçıların bölgesel dağılımları ise şu şekildedir; Ağustos 1944'te Tikveş ve yöresinden elli dokuz savaşçı, Ağustos 1944 yılında Krnyevo – Barovo'dan bir savaşçı[50], 1944 yılı içerisinde Srem ve Slovenya'da Bulgar ve Alman kuvvetlerine karşı yürütülen savaşta yirmi sekiz savaşçı, 16 Ağustos 1944'te Liseç'te iki savaşçı, yine Blateç köyünden Srem cephesinde yürütülen savaşta yirmi altı savaşçı[51] ve 6 Eylül 1944 tarihinde Plaçkovica'da (Ağlardağ) bir savaşçı hayatını kaybetmiştir.[52] 1941 – 1944 tarihleri arasında yürütülen Halk Kurtuluş Savaşında, verilen insani kayıpların yanısıra Türklerden oluşan iki çetenin kurulduğu görülmektedir. Bu mücadelede Makedonya Türklerinin de Yugoslavya'nın kurulmasına katkı sundukları önemle vurgulanması gereken bir noktadır.

3. Yugoslavya'daki Direniş Örgütleri

Bu başlıkta, 1941 – 1948 tarihleri arasında faaliyet gösteren beş ayrı örgütlenmeye değinilerek, kurucu ve üye isimlerin kimlerden oluştuğu, faaliyetleri, amaçları ve yargılama süreçleri incelenecektir. Aşağıdaki alt başlıklarda adı geçen ve birbirinden farklı yapılara ve amaçlara hizmet eden örgütler 1941'den itibaren Yugoslavya sınırları içerisinde faaliyet göstermişlerdir. Söz konusu örgütler Yugoslavya nezdinde birer tehdit olarak görüldüklerinden dolayı 1946 – 1948 tarihleri arasında gerçekleşen tutuklama ve yargılamalar neticesinde bahsedilen örgüt üyeleri hapis ve ölüm cezalarına çarptırılarak etkinliklerine son verilmiştir.

---

[49] Rade Gogov, a. g. e., s. 16 – 61.

[50] İfade edilen bölgede Hasan Maksutov Bulgar güçleriyle girmiş olduğu çatışmada ağır yaralanarak hayatını yitirmiştir. Maksutov çete komutanlığı ve Halk Kurtuluş Hareketinin savunuculuğunu yapamıştır. 1944'te YKP Yugoslav Komünist Partisi üyesi olmuştur. (Bkz. Rade Gogov, a. g. e., s. 31).

[51] Bu isimlerin bazıları şunlardır; Şekerov Lütfü, Küseyinova Hanımşah, Mustafov Muharem, Elmazov İbrahim, Asanov Sali Mehmet, Hasanov S. İbrahim, Hasanov Süleyman, Mehmedov Hüseyin, Balciev D. Ülkü, Feyzulov İ. Suphi, Küçükov Y. Said, Edipov A. İbrahim, Kararizov M. Recep vd. (Bkz. Rade Gogov, a. g. e., s. 56).

[52] Rade Gogov, a. g. e., s. 31, 40, 51, 52, 55, 56, 69.

- Aynı tarihlerde yine Blateç'te sayıları 15 olan Türk genci, idari makamların çağrısına uymayarak Srem Cephesine savaşmaya gitmemişlerdir. Bunun sonucunda Türk gençlerinin hepsi rejim askerleri tarafında yakalanarak infaz edilmişlerdir. Daha sonra da Blateç'te bu konunun gündeme getirilip konuşulması asker, polis ve istihbarat tarfından yasaklanmıştır. (Bkz. Fahri Kaya, ''Yargısız İnfaz'', *Yeni Balkan*, 2008. S. 7).

3.1. İç Makedonya Devrimci Örgütü

Balkan coğrafyasında siyasal kabiliyete sahip ve eylem kapasitesi ile ön plana çıkan VMRO (Vnatreşna Makedonska Revolucionerna Organizaciya) İç Makedonya Devrimci Örgütü[53] bölgede diğer örgütlenmelerden farklı olarak siyasal anlamda hedefleri olan bir aktör olma özelliğine sahiptir. Bu örgüt, 1893 yılında Selanik'te genç Makedonlardan olan Damyan Gruev, Hristo Tatarçev, Andon Dimitrov, Petar Pop Arsov ve Hristo Batanciev tarafından kurulmuştur.[54] Köklü bir geçmişe sahip olan bu örgütlenme II. Dünya Savaşı evresine kadar amaçları bakımından değişiklik göstermiştir. Ancak kurulduğu ilk dönemde, Osmanlı yönetimine karşı din ve ırk ayrımı gözetmeksizin muhalif kitleleri yanına çekmek suretiyle *''Makedonya'nın otonom bir bölge olması''* için faaliyet yürütmüştür. Bu amacın gerçekleşmesinde öğrenci yapılanmaları da rol almıştır. Söz konusu dönemde, Rus ve İsviçre üniversitelerinde okumuş olan çok sayıda öğrenci bu misyonun gerçekleşmesinde etkin rol oynamıştır.[55] II. Dünya Savaşı evresine gelindiğinde ise Makedonya, Bulgaristan, Hırvatistan ve Sırbistan sınırları içerisinde önemli eylem ve faaliyetler gerçekleştirmiştir. Makedonya sınırları içerisinde faaliyet yürüttüğü şehirler arasında

---

[53] XIX. yüzyılın başında kurulan teşkilat ilk defa Selanik'te bombalı eylemler düzenlemiş, sonrasında ise bugünkü Makedonya Cumhuriyeti sınırları içerisinde 1903'te İlinden İsyanını başlatmıştır. Balkan tarihinin önemli kırılma noktası olan 1903 tarihinde başlatılan İlinden İsyanı'nı Anastas Mitrev şöyle yorumlamaktadır; *''İlinden ayaklanması, Sultanlık yönetiminin devrilmesi suretiyle, Makedon halkının hür yaşamı için başlamıştır. Kapitalist devletlerin güçlenmesiyle birlikte, Osmanlı Devleti'nde siyasi çalkantılar yaşandı ve ekonomik kriz ortaya çıktı. XIX. yüzyıl sonlarına doğru yabancı ülke sermaye sahipleri Osmanlı Devleti topraklarına nüfuz ederek, demir yolları ve bankalar açarak önemli yatırmlar yaptılar. Ancak Osmanlı, bu yatırımların gersinde kalarak Avrupa pazarının kendi sınırlarında hakimiyet kurmasını sağladı.''* Bu dönemde örgüt, Amerikalı misyoner olan Mis Ston isimli kadının serbest bırakılmasına karşılık Osmanlı Devleti'nden 14.000 Türk lirası almıştır. Örgüt elde etmiş olduğu bu paranın tamamını Manastır bölgesindeki çetelerin silahlanmasına harcamıştır. Başta Manastır, Ohri, Selanik ve Makedonya'nın diğer önemli yerlerinde gerçekleşen 150 çatışmada kayıplar şöyledir; 122 köy 8.646 evle birlikte yakılarak imha edilmiştir. 51.606 kişi evsiz kalmıştır. Ölen isyancı sayısı 746, ölen Türk askeri sayısı 3.087'dir. İlinden isyanı'nın Makedon kökenli savaşçılar tarafından başlatıldığı öne sürülse de, bu savaşta Bulgarlar ve Makedonya sınırları içerisinde yaşayan yerli Hıristiyanlar da destek sağlamıştır. Ayrıca, Anastas Mitrev'in kaleme almış olduğu İlinden Ayaklanması başlıklı çalışmasında bu konuyu objektif bir bakış açısıyla değerlendirmediği anlaşılmıştır. (Bkz. Mark Mazower, *Bizansın Çöküşünden Günümüze Balkanlar*, Haziran 2014. s. 146; İnstitut za Nacionalna İstoriya, Kniga za İlinden, Anastas Mitrev, *İlindensko Vostanie*, Skopye 1969, s. 7 – 30).

[54] İnstitut za Nacionalna İstoriya, Kniga za İlinden, Anastas Mitrev, *İlindensko Vostanie*, Skopye 1969, s. 9.

[55] Manol Pandevski, İnstitut za Nacionalna İstoriya, Deynosta na VMRO za Vospostavuvanye Nadvoreşni i Vnatreşnopolitiçki Vrski vo Tekot na İlindensko Vostanie, Skopye 1969., s. 172.

Manastır, Pirlepe, İştip, Valandova, Resne, Koçana, Ohri, Kırçova ve Eğri Palanka öne çıkmaktadır.[56]

Örgütü, diğer direniş örgütlerinden ayrıcalıklı kılan unsur ise aktif bir öğrenci yapılanmasının olmasıdır. Yapılanmanın öğrenci merkez üssü ise Üsküp üniversiteleridir. Yugoslavya'nın kurulmasıyla birlikte, komünist rejime karşı üniversite ve lise çağında olan öğrenciler de gruplar halinde örgütlenerek propaganda faaliyeti yürütmüşlerdir.[57] Öğrenciler bölgedeki diğer rejime muhalif unsurlarla da işbirliği içinde olmuştur. Bu gruplar, Belgrat'ta Altın Kartal, Zagrep'te Hırvatlar'dan oluşan Krizari[58] ve Ustaş öğrenci hareketleridir.[59] Söz konusu örgütlerin tamamı anti – komünist bir yapı teşkil etmektedir. Zagrep'teki toplam öğrenci sayısı ise 4000 kişiden oluşmaktadır.[60] Eylemlerine bakıldığında, VMRO Üsküp merkezi öğrenci yapılanması propaganda faaliyetlerinin yanısıra, Bulgarca bir gazete çıkarmayı ve dağıtmayı amaçlamış ancak bunda başarılı olamamıştır. Buna bağlı olarak Zagrep'ten matbaa tedarik edilmek istenmiştir. Ancak gerekli olan 35.000 dinar temin edilemediğinden dolayı bu çaba sonuçsuz kalmıştır.[61]

VMRO örgütünün mahkeme süreci hakkında ise aşağıdaki değerlendirme yapılabilir: VMRO üyelerinin mahkeme önüne çıkarılıp yargılanması 25 – 28 Mart 1947 tarihleri arasında olmuştur. İfade edilen dönemde örgüt liderliğini Konstantin

---

[56] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 174.

[57] CIA, *Resistance Groups in Vardar, Macedonia, İnformation Report*, 21 December 1951., https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R009400400013-4.pdf, s. 2. (15. 03. 2019).

- Yine aynı tarihli belgede söz konusu örgütle alâkalı olarak şu bilgilere de yer verilmiştir: Tito rejimi tarafından, acımasız bir şekilde cezalandırılan bu grup 1945 – 1950 arası dönemde, 800 – 1000 arasında kişi mahkemelere çıkarılmıştır. Anti – Komünist faaliyetlere katılmak suçlamasıyla yargılanarak, büyük bir kısmı Üsküp ve Manastır hapishanelerinde tutulmuştur. Yargılananlar arasında, askerler, papazlar, lise ve üniversite öğrencileri, çiftçi ve memurlar bulunmaktadır. Bunlar ya ölüm yada 3 – 20 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır. VMRO'nun büyük bir kısmı Makedonyalıdır. Aralarında farklı direniş örgütlerine mensup olan kişiler olmasına rağmen bunlar, VMRO üyesi olarak yargılanmışlardır.

[58] 24 Nisan 1947 tarihli CIA raporunda Krizari örgütünün, Hırvatistan ve Slovenya'da siyasi parti liderlerine ve diğer üst düzey devlet memurlarına yönelik suikast düzenleyerek çok sayıda kişiyi öldürdükleri belirtilmektedir. Yugoslav gizili servisi ajanları ise, her öldürülen yetkili için Krizari örgütüne mensup beş kişiyi öldürmüşlerdir. (Bkz. CIA, *Resistance Activities*, *Report*, 24 April 1947, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R000500380009-0.pdf, s. 1. (20. 03.2019).

[59] CIA, *Resistance Groups in Vardar, Macedonia*, a. g. m

[60] CIA, *Resistance Groups in Vardar, Macedonia*, a. g. m

[61] CIA, *Resistance Groups in Vardar, Macedonia*, a. g. m

Hristov Terziev (Devlet Memuru) üstlenmiştir.[62] Diğer önemli liderlerinden biri de 1938 – 1939 tarihlerinde Türkiye Cumhuriyeti'ne kaçan Vanço Mihaylov'dur.[63]

Tablo 2: VMRO Örgütü Üyelerinin Yargılanması (25 – 28 Mart 1947)

İsim	Meslek
Konstantin Hristov Terziyev	Devlet Memuru
Dr. Vasil İvanov	Fizikçi
Kosta Nikolov Trayçev	Fizikçi
Dimitar Gligorov Asev	Geometri Profesörü
Metodiye Popov	Öğretmen
Blagoy Gasteov	Ormancı
Nikola Georgiev Popov	Papaz
Boris Dimitrov Karakiev	Öğretmen
Kiril Efitimov Sisovski	Öğretmen
Milan İliyev Traykov	Memur
Georgi Yanev Goçev	Çiftçi
Asen Lanev Temov	Berber
Toma Davkov İvanov	Çiftçi
Toplam Üye Sayısı: 13	

Kaynakça: CIA, *Political – War Criminals*, *İnformation Report*, 1949, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP80-00809A000700210211-8.pdfs, s. 22., (03. 03. 2019).

Mahkeme sanıklar hakkında toplamış olduğu deliller ve ifadeler doğrultusunda aşağıdaki kişileri ölüm cezasına mahkum etmiştir; Konstantin Hristov Terziev, Dr. Vasil İvanov, Kosta Nikolov Trayçev, Metodiye Popov, Blagoy Gasteov ve Nikola Georgiev Popov.[64] VMRO'nun yönelimleri ve sahada yürütmüş olduğu faaliyetler

[62] CIA, *Political – War Criminals*, *İnformation Report*, 1949, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP80-00809A000700210211-8.pdfs, s. 22., (03. 03. 2019).

[63] İstanbulda Kadırga ve Cihangir semtlerinde birkaç yıl yaşayan Vanço Mihaylov bir süre sonra Amerika Birleşik Devletleri'ne kaçmıştır. (Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 173).

[64] CIA, *Political – War Criminals,* a. g. m.

CIA'nın 1949 tarihli raporunda[65] şu şekilde yer almaktadır: Bu örgüt, Makedonya'nın doğu bölgelerinde şubeler açmak suretiyle, ajanlar ve teröristler yetiştirmiştir. Yugoslavya'ya karşı Bulgaristan'daki muhalif unsurlarla ve Yunanistan'daki faşist gruplarla irtibat kurmuşlardır. Vanço Mihaylov'un direktiflerini uygulayarak Yugoslavya'ya karşı ortak bir biçimde hareket etmiştirler. Asker ve sivil kişilere yönelik öldürme planları yaparak, Makedonya'yı terörize etmek gibi çeşitli eylemler düzenlemişlerdir.[66] Belirtilen ifadeler doğrultusunda VMRO hem Makedonya sınırları içerisinde hem de sınır ötesinde faaliyet göstererek uluslararası bir örgütlenme biçimi olarak sahada kendini göstermiştir.

Tablo 3: VMRO Üyelerinin Mesleki Dağılımı

Meslek	**Adet**
Öğretmen	3
Fizikçi	2
Memur	2
Çiftçi	2
Papaz	1
Geometri Profesörü	1
Ormancı	1
Berber	1
Toplam Sayı: 13	

Kaynakça: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 3'te sunulan veriler doğrultusunda VMRO üyelerinin çoğunluğunun öğretmen ve memur vasfına sahip eğitimli bireylerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Söz konusu örgütlenme 1991'den itibaren Makedonya Cumhuriyeti'nde milliyetçilik temeline dayalı siyasal bir parti olarak değişik dönemler içerisinde iktidara gelmiştir.

[65] CIA, *Political – War Criminals*, a. g. e., s. 23.
[66] CIA, *Political – War Criminals*, a. g. m.

3.2. Genç Müslümanlar Örgütü

1941 tarihinden itibaren tüm Balkan coğrafyasında, başta komünizm olmak üzere faşizm ideolojileri ve milliyetçilik akımları baskın olmaya başlamıştır. Bu akımların yanısıra Bosna – Hersek'te yaşayan Boşnak Müslümanlar 1939'dan itibaren, Çetnik ve Ustaş örgütleri tarafından sistemli bir biçimde baskı ve katliamlara maruz kalmıştır. İfade edilen yaptırımların bir sonucu olarak, Mart 1941 tarihinde Genç Müslümanlar Örgütü (Mladi Muslimani) kurulmuştur.[67] Üyelerinin büyük bir çoğunluğu Belgrat ve Zagrep üniversitelerinde okuyan öğrencilerden oluşmaktadır.[68] Örgütün kurucuları şu kişilerden oluşmaktadır: Esat Karacozoviç, Tarık Muftiç, Emin Granov, Murtez Dervişeviç ve Husref Başagiçtir.[69]

Amaçlarına bakıldığında ise, İslâm dini ve bu dinin inanç sistemine aykırılık teşkil eden komünizm ve faşizm ideolojilerine karşı, Boşnakların milli, manevi, siyasi, ahlâki ve kültürel gelişimini sağlamaktır.[70] Bu hususlara bağlı olarak, kurslar, paneller, konferanslar düzenlemek ve maddi imkânları yetersiz olan öğrencilere burslar vermek gibi pek çok alanda faaliyet yürütmüştür. Bunların yanısıra komünizm dayatmalarına tepki olarak mitingler ve basın – yayın etkinlikleri yürüttükleri faaliyetler arasında yer almıştır. Genç Müslümanların 14 üyesi 1 Mart 1946 tarihinde Saraybosna'da yaptıkları bir eylem esnasında komünizm karşıtlığı yaptıkları gerekçesiyle tutuklanmışlardır.[71] Tutuklananlar arasında daha sonra Bosna – Hersek Cumhurbaşkanlığı yapan Aliya İzzetbegoviç'te bulunmaktadır. İzetbegoviç örgüte üye olmak suçundan üç yıl hapis cezasına çarptırılmıştır.[72] Mahkûm

---

[67] Anes Cuzunoviç, ''Genç Müslümanlar Teşkilatı'', Kasım 2014, http://www.mm.co.ba/index.php/tr/organizasyon-hakk-nda/1009-genc-muesluemanlar-teskilat, s. 1., (28.11.2018).

[68] Aliya İzzetbegoviç, *Tarihe Tanıklığım*, 2011, s. 17.

[69] Anes Cuzunoviç, a. g. m.

[70] Anes Cuzunoviç, a. g. m.

[71] Aliya İzzetbegoviç, a. g. e., s. 20.

[72] İzzetbegoviç ilk defa hapse mahkûm edilişini şu cümleleri kullanarak ifade etmiştir: Hapiste Mart 1946'dan Mart 1949'a kadar üç yıl geçirdim. Bu sürenin yarısını oldukça aç geçirmiş olduğum bir kenara bırakılırsa, herhangi bir işkenceye maruz kaldığımı söyleyemem. Cezaevinden önceki sorgulamada, Saraybosna'daki Mareşal Tito Kışlasındaki Askeri Hapishanede tutuldum. İçerideki tutukluların yarısının ölüm cezaları aldığı odadaydım. Bunların büyük bir kısmı, Çetnikler ve savaş döneminden kalma suçlulardan oluşmakataydı. Ben üç yıla mahkûm edildiğimi söylediğimde bunun bir şey olmadığını söylediler ve cezamı çekmek üzere Zenica'ya gönderildim. İki ayın sonunda Stolac Hapishanesine nakledildim. Daha sonra da hafif ceza mahkûmu olarak inşaat bölgesine gönderildim. Burada Tito Yugoslavyası'nın Gizli Servis üyelerinin tatillerini yapacakları binanın inşatında ve Saraybosna'da Komünist İttifak Merkez Komitesi'nin karargâh binasının inşatında çalıştım. Hapisteki

edilenlerin bir kısmı sorgulama yapılmadan, bir kısmı da sorgudan sonra haklarında idam cezası verilmiştir. Örgüt üyelerinin komünistler tarafından öldürülen 13 mensubunun ise cesetlerinin nerede olduğu hâlen meçhuldür.[73] Kısa zamanda geniş kitleleri yanlarına çekmeyi başaran örgüt, düşünsel manada Boşnak gençlerini etkilemiştir. Ancak bu gelişmeler rejim tarafından istenmeyen bir durumdur. 1947 ve 1948 tarihlerinde ikinci ve üçüncü grubun tutuklaması gerçekleşmiştir. İzetbegoviç, Bosna – Hersek'te tutuklanmış olan üye sayısını yaklaşık olarak 1000 cıvarında tahmin etmiştir.[74] Genç Müslümanlar Örgütü Genel Sekreteri Anez Cuzunoviç ise tutuklanan üye sayısının 1200 olduğunu belirtmektedir.[75] CIA'nın 7 Ocak 1952 tarihli raporunda, 1950 yılında Saraybosna hapishanelerinde mahkûm sayısının 1500'ü bulduğu ifade edilmektedir. Mahkûm edilenlerin 400'nün erkek öğrenci ve 500'nün de kız öğrenciden oluştuğu vurgulanarak, Genç Müslümanlar Örgütü'nün söz konusu dönemdeki amacının Yugoslav rejimini yıkmak olduğu belirtilmiştir.[76]

1 – 12 Ağustos 1949 tarihinde Saraybosna'da yapılan duruşmalar neticesinde örgüt mensupları, rejimi yıkma, anayasal düzeni ortadan kaldırma ve terör suçu işledikleri gerekçesiyle mal varlıklarına el konulma ve tüm bireysel haklarından mahrum edilme suretiyle, hapis cezası, ağır işlerde çalıştırılma ve kurşuna dizilerek öldürülme cezalarına mahkum edilmişlerdir. Ölüm cezasına mahkum edilen üyeler şunlardır: Hasan Biber, Halid Kaytaz, Nusreta Fazlibegoviç ve Omer Stupça. Adı geçen Hasan Biber isimli üye, 1949'un Ekim ayında kurşuna dizilerek öldürülmüştür. İzzetbegoviç, suçlamaları şöyle yorumlamıştır: *''Suçlamalar, kesinlikle işlenmemiş olan terör suçlarını da içermektedir. Müslümanların etkinliklerini yazmaya, birbirleriyle iletişim sürdürmeye ve toplantı düzenlemeye münhasır olduğu bugün bile bilinen bir gerçektir.''*[77] İzzetbegoviç örgütün

---

üçüncü yılımda Macaristan sınırı yakınlarında Beli Manastır bölgesinde bir kampa nakledildim. Burada 1948 – 1949 kış ayının tamamını ağaç kütüklerini kesip satışa çıkarmakla geçirdim. Mahkûmiyetim tamamlandığında 24 yaşındaydım. (Bkz. Aliya İzzetbegoviç, a. g. e., s. 21 - 23).

[73] Suikast sonucu öldürülenlerin arasında kurucu isimler olan Esad Karacozoviç ve Mustafa Busulacic de yer almaktadır. Bu isimler dönemin en tanınmış Boşnak aydınları ve örgütün manevi önderleridir. (Bkz. Anes Cuzunoviç, a. g. m.)

[74] Aliya İzzetbegoviç, a. g. e., s. 20.

[75] Anes Cuzunoviç, a. g. m.

[76] CIA, *Resistance Organizations in Yugoslavia*, 7 January 1952, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R009600280004-6.pdf, s. 1., (12.02.2019).

[77] Aliya İzzetbegoviç, a. g. e., s. 21 – 25.

çökertilmesini ise şu ifadelerle açıklamıştır: *''1949 – 1951 yargılamalarıyla birlikte örgüt tamamiyle tahrip edildi: bütün önderleri hapisteydi, kalanlar da ya kaçmışlar ya da gizleniyorlardı.''*[78] 23 Mart 1983 tarihine gelindiğinde örgütün on iki üyesi daha Saraybosna'da mahkeme önüne çıkarılmıştır.

Tablo 4: Genç Müslümanlar Örgütü'nün Yargılanması (23 Mart 1983)

İsim	Meslek	Ceza Süresi
Aliya İzzetbegoviç	Hukukçu	14
Hasan Çengiç	İmam	10
Omer Behmen	Öğretmen	15
İsmet Kasımağiç	Mühendis	10
Etem Biçakçiç	Mühendis	7
Huseyin Zival	Mühendis	6
Salih Behmen	Öğretmen	5
Mustafa Spayiç	İmam	5
Cemaledin Latiç	Profesör	6 yıl, 6 ay
Melika Salihbegoviç	Kütüphaneci	5
Derviş Curceviç	Hukukçu	6
Cola Biçakçiç	Memur	6 ay
Toplam Üye Sayısı: 12		

Kaynakça: https://www.youtube.com/watch?v=U3worg6wGzA, (12.06.2019).

Tablo 5: Genç Müslümanlar Örgütü Üyelerinin Mesleki Dağılımı

Meslek	Adet
Mühendis	3
Öğretmen	2
Hukukçu	2
İmam	2

[78] Aliya İzzetbegoviç, a. g. e., s. 25.

Profesör	1
Memur	1
Kütüphaneci	1
Toplam Sayı: 12	

Kaynakça: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Sonuç olarak, Bosna – Hersekli Boşnakların, komünizm tehdidine karşı mücadele etmek amacıyla kurmuş oldukları örgüt kısa ömürlü olmuştur. Tito rejimi tarafından 1946 - 1949 tarihleri arasında gerçekleşen tutuklama ve yargılamaların sonucunda örgüt kadrosu dağıtılarak etkinliğine son verilmiştir. 1983 yılına gelindiğinde rejimin, Genç Müslümanlar üyelerine yönelik yaptımlarını devam ettirdiği görülmektedir. Mahkeme kararıyla öldürülenlerin yanısıra örgüt üyelerine yönelik komünistler tarafından bir dizi faili meçhul cinayetler de işlendiği anlaşılmaktadır. Farklı tarihlerde tutuklananlar arasında yetişkin bireylerin yanısıra lise ve üniversite çağında olan öğrencilerin olması ayrıca vurgulanması gereken önemli bir noktadır. Anlaşılacağı üzere Tito rejimi ayrım gözetmeksizin muhalif olan tüm unsurların ortadan kaldırılması noktasında çekimser davranmamıştır. Örgütün savaş döneminde kurulması Boşnaklar adına tarihi bir dönüm noktası olmuştur. Nesillerin yönlendirilmesi, siyasi ve toplumsal birlikteliğin temellerinin atılması noktasında etkili olmuştur. İzzetbegoviç gibi liderlik vasfına sahip kişiler bu örgütün tabanından geldiği görülmektedir. Yakın dönemde bağımsız olan Bosna – Hersek Devleti'nin temellerinin atılmasında yine aynı örgüt mensuplarının aktif rol aldıklarını söylemek mümkündür.

3.3. Ulusal Demokratik Arnavut Örgütü

II. Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, Makedonya ve Kosova'da yaşayan Arnavutların birleşerek 1941 tarihinde kurdukları Ulusal Demokratik Arnavut Örgütü'nün başkanlığını Belgrat Üniversitesi mezunu Azem İdriz Morani yapmıştır.[79] CIA'nın 21 Kasım 1951 tarihli belgesinde ise, Mahmut Usein

[79] Mehmet Şerif Dalip a. g. e. s. 234.

Dumani'nin örgütün diğer önemli liderlerinden birisi olduğu bilgisi yer almaktadır.[80] Bu örgütün yönelim ve faaliyetleri CIA'nın 1949 tarihli raporunda şu şekilde yer almaktadır: Yugoslav devletine düşmanlık için yemin etmiş ve silahlı çeteler kurarak aşırı düşünceler (Arnavut Milliyetçiliği) yaymışlardır. Örgütün amacı büyük nüfusa sahip Arnavutlar ve Türkler üzerinde şövenist propaganda yapmak suretiyle bunları kazanmaktır. Yugoslavya'da dış müdahaleyi kolaylaştırmak için yabancı ülkelerden almış oldukları yardımlarla silahlı kalkışma düzenlemek diğer amaçlardan biridir. Yine büyük Arnavutluk için Makedonya'nın da bir kısmını topraklarına katarak birleşmeyi amaçladılar. Bu hedefler doğrultusunda reaksiyoner Arnavut göçmenler, VMRO, Ustaş ve Çetniklerle irtibat kurmuşlardır. Bu örgütün ayrıca, Üsküp'teki Türk Konsolosu Emin Vefa Gerçek ve Britanya'nın Üsküp'teki Başkonsolosu George Herbert Burton tarafından yönlendirildikleri belirtilmektedir. Örgütün ayrıca, 1946 tarihinde bir toplantı düzenlediği, toplantıda hükümet görevlilerinin nasıl öldürüleceği yönünde karar aldıkları, bu kararlar doğrultusunda, Mladin Popoviç (Halk Kahramanı), Recep Zahari (Makedonyada Halk Konseyi Üyesi), ve Memet Dauti'nin (Millet Vekili) öldürüldüğü kayıtlara geçmiştir.[81]

Tablo 6: Ulusal Demokratik Arnavut Örgütü'nün Yargılanması (26 Ocak – 4 Şubat 1947)

İsim	Meslek
Kemal İskenderi Alim	Merkez Komite Üyesi
Azem İdriz Morani	Öğretmen
Dedzit Aki Zuber	Bahçıvan
Mahmut Usein Dumani	- - -
Rudi Husim Muarem	Subay
Mehmed Nezir	Subay
Yonuz İmer Bala	Öğretmen
Kerem Muhamed Zlatko	Kimyager
Osman Amet Cani	Çiftçi

[80] CIA, *Resistance Groups in Vardar, Makedonia*, a. g. e., s. 1.
[81] CIA, *Political – War Criminals, İnformation Report*, a. g. m

Medet Mustafa Trasani	Tüccar
Memet Abdula	Çiftçi
Sniro Harila Teodosi	Öğretmen
Aydar Kurtiş Yaşar	- - -
Mula Memed Aydar	Çiftçi
Cemal Fazlı Kasımov	Polis
Şerif Memed Ali	Avcı
Cavit Abdula Selim	Terzi
Galip Rauf Mustafa	Terzi
Hasan Hamdi Bilali	Öğretmen
Nazmi Emin Azem	Çiftçi
Toplam Üye Sayısı: 20	

Kaynakça: CIA, *Political – War Criminals, İnformation Report*, a. g. e., s. 21.

Mahkeme önüne çıkarılan üyeler, yapmış oldukları açıklamalar, tanıkların vermiş oldukları ifadeler doğrultusunda mahkeme nihai kararını vererek, Kemal İskenderi Alim dahil dört üye ölüm cezalarına çarptırılmışlardır. Diğerleri ise iki ilâ yirmi yıl hapse mahkûm ettirilmiştir.[82] Üyelerin hapishanelerde oldukları dönemde yapılan şikayetler doğrultusunda tüm Yugoslavya sınırları içerisinde tutuklu bulunan kişilerin şikayetlerini dinlemek ve yerinde incelemelerde bulunmak üzere Milletler Cemiyeti'nden yetkililer gelmiştir. Yugoslav devlet yetkilileri tarafından çeşitli vaatlerle ve tehditlerle kandırılmış olan mahkûmlar, içinde bulunmuş oldukları durum hakkında gerçekçi açıklama yapmaktan kaçınmışlardır.[83] Söz konusu örgütün Makedonyada tutuklanan üyelerine yönelik yargılamalar Üsküp ve Kalkandelen şehirlerinde gerçekleşmiştir. Örgüt ile bağlantısı tespit edilen Kosova Arnavutları'nın yargılaması ise Priştine ve Gilan şehirlerinde oluşturulan mahkemelerde yapılmıştır.[84]

[82] CIA, *Political – War Criminals, İnformation Report,* a. g. e., s. 22.
[83] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 234.
[84] Altan Deliorman, a. g. e. s. 151.

Tablo: 7: Ulusal Demokratik Arnavut Örgütü Üyelerinin Mesleki Dağılımı

Meslek	Adet
Öğretmen	4
Çiftçi	4
Terzi	2
Subay	2
Bilinmeyen	2
Polis	1
Tüccar	1
Bahçıvan	1
Avcı	1
Merkez Komite Üyesi	1
Kimyager	1
Toplam Sayı: 20	

Kaynakça: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 7'de belirtildiği üzere bu örgüt üyelerinin çeşitli meslek gruplarından olduğu anlaşılmaktadır. Birinci sırada öğretmen, çiftçi ve subay gibi mesleklere mensup kimseler gelmektedir. Mehmet Şerif Dalip, bu örgütün daha önceki dönemlerde Türklere işbirliği teklifinde bulunduğunu ancak teklifin kabul edimediği için bu millet aleyhinde propaganda yapmaya başladıklarını belirtmektedir. Ayrıca, *''Makedonya'da Türk diye bir zümrenin olmadığını ve kendilerini Türk olarak kabullenmiş olanların aslen Arnavut oldukları, Osmanlı Devleti'nin asimile politikaları sınucunda kültür değişimine uğramış bir kesim olduğunu önemle vurguladıklarını''*[85] belirtmektedir.

[85] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 235.

3.4. Çetnik Örgütü

Draja Dragolyub Mihayloviç önderliğinde 1941 tarihinde kurulan Çetnik Örgütü[86] büyük Sırbistan'ı kurmak amacıyla Bosna – Hersek, Hırvatistan, Makedonya ve Karadağ'ın, Boşnak, Türk ve Hırvat nüfustan arındırılarak homojen bir yapı oluşturulmasını planlamıştır.[87] 1941'den itibaren Mihayloviç önderliğinde yönlendirilen Çetnikler, Federal Yugoslavya'nın kurulmasına hizmet eden Partizanlar ile çeşitli bölgelerde savaşmıştır. Söz konusu dönem içerisinde Foça, Gorajde, Çayniçe Belopolye, Jahorina ve diğer bölgelerde çok sayıda sivil Müslümanı katletmiştir.[88] Yugoslavya genelinde 1937'den itibaren çeşitli zaman dilimlerinde aşağıdaki katliam ve terör faaliyetleri düzenlemiştir: Kasım 1941 tarihinde Brajiçi'de 500, Ravna Gora'da 30 Partizan öldürülmüştür. 13 – 14 Kasım 1941'de Slovaç'ta teslim olan 365 Partizan Almanlara teslim edilmiştir. Bunların 270'i Almanlar tarafından öldürülmüş, geri kalanı da toplama kamplarına sevk edilmiştir. Kosyeriç'te Mihayloviç kumandasında olan Ajdadiç yine 13 Partizanı işkence yapmak suretiyle öldürtmüştür.[89] Aralık 1941'de Cacak'ta Çetnik ve Alman ittifakıyla birlikte 80 Partizan, yine Serez'de oluşturulan askeri bir mahkemede 12 partizan daha ölüme mahkûm edilmiştir. 1941 – 1942 tarihleri arasında Çetnikler, binlerce Partizan mensubunu ve destekçilerinin evlerini yakarak kadın ve kızlarına tecavüz girişiminde bulunmuşlardır. Terör faaliyetleri 1942'de Cacak'ta Partizan liderlerinin tedavi edildikleri hastanede yakılarak imha edilmesi ve Niksiç'te İtalyan kuvvetleriyle işbirliği içerisinde oldukları gerkçesiyle 25 partizanın öldürülmesiyle devam etmiştir. Ağustos'ta Drenica'da 100'den fazla Türk[90] Eylül 1942'de 900 Hırvat, Ekim 1942 tarihinde İtalyan kuvvetleriyle birlikte Prezor bölgesinde ise 2.500 Müslüman öldürülmüştür.[91]

1942 yılı içerisinde yine Çetnik ve İtalyan ittifakı öncülüğünde Miklice ve Dalmaçya'da 109 Hırvat Partizan, Prozor'da ise Çetnikler tarfından 100 Müslüman

---

[86] Federativne Narodne Republike Yugoslaviye, Vrhovni Sud, Yugoslovenske Armiye, ''U ime Naroda'', Dosya No: 1/46, 15 Temmuz 1946. s. 16.
[87] Altan Deliorman, a. g. e., s. 108.
[88] CIA, *Political – War Criminals*, a. g. e., s. 6.
[89] CIA, *Political – War Criminals*, a. g. m.
[90] Altan Deliorman, a. g. e. s., 114.
[91] CIA, *Political – War Criminals*, a. g. m.

ile Aralık 1942'de Braynica'da 160 çiftçi öldürülmüştür.[92] Taşlıca, Çayniçe ve Foça şehirlerinde 1942 yılı içerisinde Vuk Kalaytoviç, Zahariya Ostoyiç ve Petar Markoviç komutasındaki çeteler tarfından kadın, çocuk ve ihtiyar olmak üzere 8.000 kişi daha katledilmiştir.[93] Ostoyiç adındaki Çete kumandanı, genel karargâha göndermiş olduğu raporda şu ifadeleri dile getirmiştir: *''Dün Ustikolina ve Yaholina tepelerindeki faaliyetlerimi tamamladım. Aldığım bilgiye göre 500 kaybımız olmuş, 2000 Müslüman boğazlanmıştır. Foça'nın düşmesi ile Müslümanlar kitleler halinde Sarayevo'ya kaçmaktadır.''*[94] Albay Djurisli'nin Ocak 1943 tarihli raporuna göre, 33 Müslüman köyü yakılarak imha edildiği, Çetniklere karşı Müslümanlar tarafından oluşturulan koruma gücünün 400'ünün öldürüldüğü ve 1.000'den fazla kadın ve çocuğun katledildiği ifade edilmiştir. Yine Şubat 1943'te 1.200 Müslüman savaşçı ve 8.000 sivil insan daha öldürülmüştür.[95] CIA'nın 1949 tarihli raporu bu bilgileri doğrulayıcı bir niteliğe sahiptir. Belgeye göre olaylar, Ocak 1943 tarihinde Belopolye'de gerçekleşerek, 33 köyün tamamının yakıldığı, 400 Müslüman erkeğin öldürüldüğü, sayıları 1000'i bulan kadın ve çocuğun katledildiği kayıtlara geçmiştir. Şubat 1943'te ise Foça, Çayniçe, Plevja bölgelerinde 1.200 erkek, 3.000 yaşlı kadın ve çocuğun yakılarak öldürüldüğü ve 2.000 evin tamamının imha edildiği bilgisi yer almaktadır.[96]

Çetnik kumandanı Pavle Curişitçin'in karargâhına gönderilmiş olan bir raporda şu bilgiler yer almaktadır: *''Müslüman köylerini, hiçbir ev bırakmaksızın yaktık. Hayvan ve otları muhafaza edip, geriye kalan bütün malları imha ettik. Bu harekat esnasında Müslüman ahaliyi cinslerine, yaşlarına bakılmaksızın kökünden yok ettik.*

---

[92] CIA, *Political – War Criminals,* a. g. m.

[93] Altan Deliorman, a. g. e., s. 115.

[94] Altan Deliorman, a. g. m.

- Saraybosna'ya sığınan Taşlıca Milletvekili Şevket Selmanoviç, Belediye Başkan Yardımcısı Abdullah Karaahmet, Belediye Başkanı Muavini Mustafa Rüstemoviç, Aziz Hasanagiç, Ömer Mekiç, Ramiz Şkiriel Koran Dağında, Kamil Hacıamziç, Vehbi Dizdar, Mehmet Aklagiç gibi isimler Kratiça'da kurşuna dizilerek oldürülmüşlerdir. Priboy'da Muhammed Hasanagiç, Zaim Preleviç, Emin Hasanagiç kendi mezarları kazdırılarak öldürülmüşlerdir. (Bkz. Altan Deliorman, a. g. e., s. 115 – 116).

[95] Altan Deliorman, a. g. e., s. 109.

[96] CIA, *Political – War Criminals,* a. g. m.

- Eş zamanlı olarak yapılan katliamlar Çetnik kumandanı olan Aleksandar İştvan'ın raporunda şöyle yer almaktadır: *''Prezor'da 2.000 sivil Müslümanı kestik, sonra mevzilerimize döndük.''*,diğer Çetnik komutanı Salatiç'in 306/580 sayılı raporda *''Yüzbaşı Gulumaç, Çaynıçe bölgesinde Türklere hücum planını uygulayacaktır. Bunun için gerekli kuvvetleri kullanacaktır. Plan, emir üzerine tatbik edilecektir.''* denmiştir. (Bkz. Altan Deliormana, a. g. e., 124 – 125).

Müslümanlar'dan 1.200 kadın, 8000 kadar çocuk öldürdük. Böylece ahalinin tamamı yok edilmiştir. Bu harekatın kumandan ile birliklerinin yaptıkları takdire layıktır.''[97] Yüzbaşı Bora Mitranoviç karargâhına iletmiş olduğu 23 Mart 1943 tarihli raporunun dördüncü maddesinde şu ifadeler yer almaktadır: *''Sancak'taki köylerden bütün Türkleri tasviye ettik.''*[98] Draja Mihayloviç'in karargâhından Çetnik birliklerine verilen 523/524 sayılı talimat doğrudan doğruya Türkleri hedef göstermiştir. Talimatta, ''*Türkleri yavaş yavaş yok ediniz. Silahlarını bizim adamlarımız için alınız. Kraldan tebrik gelmiştir. Yakında bol miktarda para gönderilecektir.''* ifadeleri yer almaktadır.[99] Mihayloviç'in Çetnik birliklere göndermiş olduğu 23 Şubat 1943 tarihli ve 307/528 sayılı emirde, *''Büyük iş tamamlanıncaya kadar Türklere adamlarımızı gönderin. Onlarla konuşun. Onları aldatın. Türklerin mukadderatı tayin edilmiştir. Günleri sayılıdır. Sahte konuşmalarla onları oyalayın.''* ifadeleri yer almıştır.[100] Türkleri hedef alan diğer bir belgede, *''Çayniçe'de Türklere hücum için emir verilmiştir. Yüzbaşı Lukaçeviç ve diğer komutanlarla irtibat kurunuz. Çayniçe Türklerinin mümkün olduğunca kısa sürede işlerini bitiriniz.''*[101] Çetnikler katliamların yanısıra Müslümanları din değiştirmeye

---

[97] Altan Deliorman, a. g. e., s. 114.

[98] Altan Deliorman, a. g. e., s. 116.

[99] Altan Deliorman, a. g. e., s. 117.

- Foça'daki yapılan katliamı bir görgü tanığı şöyle anlatmıştır: Mihayloviç'e bağlı çetelerin Türkleri katlettikleri haberlerini alıyorduk, katliamlardan kurtulabilmek için diğer bölgelerden Müslüman ve Türkler Foça'ya sığınmaya başladılar. Kasabada Sırplar da vardı. Buradaki Müslümanlarla komşu ve dost gibi yaşıyorlardı. Bayram sabahı taaruza başlayan Sırp'lar tarihte benzeri yaşanmamış korkunç ve ürpertici katliam yapmışlardır. Çeteciler canavara benzeyen kimselerdi ve başlarında Rus subayı Yüzbaşı Sergiya Mihayloviç bulunuyordu. Çetnikler, camiden çıkanları esir alarak önce kıyaflerini alıp sonra öldürerek köprüden suya attılar. Hıristiyan halk ise Papazlardan almış oldukları talimatla Çetecilerin işini kolaylaştırmak maksadıyla kapılara haç çizmişlerdi. İhtiyar kadın ve çocuklar öldürülüyor genç kadınlara tecavüz ediliyor daha sonra da evleri yakılıyordu. Foça baş Papazı da tüm bunları yapanları takdis ediyordu. Katliamlara direnenlerin gözleri oyuluyor, kulakları kesiliyor, tenasül uzuvları koparılıp öldürülüyordu. Kara sakallı bir Çetnik'in beş yaşlarındaki iki çocuğun göğüslerini yararak yüreklerinin çıkarılışını gözlerimle gördüm. Foça'daki bu vahşet saatlerce sürdü. Yağma edilmeyen Türk evi, öldürülmeyen Türk bırakılmadı. Ben ise samanlıkta üç gün üç gece saklanarak kurtulabildim. Birkaç Türk ise Hıristiyan komşuları tarfından kurtarıldı. Çetnikler bu katliamı yaptıktan sonra çekip gittiler. Bu saldırılarda tahminen 16.000 Türk hayatını kaybetti. Kasabadaki manzara okadar hazin vericiydi ki, Hıristiyanlar bile cenazelerin gömülmesine yardım ettiler. (Bkz. Altan Deliorman, a. g. e., s. 117 - 120).

[100] Altan Deliorman, a. g. e,. s. 123 – 124.

[101] Altan Deliorman, a. g. e., s. 127.

- Verilmiş olan bu emir üzerine, Çetnikleler sabahın erken saatlerinde Çayniçe'ye bağlanan yolları keserek kasabaya saldırı düzenlemişlerdir. Türk evlerine yapılan baskınlar Foça'daki katliama benzerlik göstermiş ihtiyar, çocuk ve hastalar süngülenerek katledilmiştir. Kadın ve genç kızların ırzına geçilerek öldürülmüştür. Öldürülen kadınların çoğunun yüzük ve küpeleri yağmalanmıştır.

de zorlamışlar. 25 Mayıs 1943 tarihli 597 sayılı diğer bir belgede şunlar ifade edilmiştir: *''Burada kendilerine iş yaptırılan 80 Müslüman var. Kaçan bir kişi tekrar yakalandı. Onları öldürelim mi, Hıristiyanlığa mı geçirelim''*[102] Mayıs 1944'e gelindiğinde ise Partizanlara yönelik saldırılar devam etmiştir. Partizan savaşçıların tedavi gördükleri bir hastanede 24 savaşçı ve dört hemşire öldürülmüştür. 1944 tarihinde Alman kuvvetleri tarafından Kraguyevac'ta 7.000 sivil katledilmiştir.[103] Yukarıda açıklanan bilgiler doğrultusunda, Mihayloviç ve çeteleri tarafından 1941'den itibaren Türk ve Boşnaklara yönelik sistemli bir etnik temizleme yöntemine başvurulduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 8: Çetnik Örgütü'nün Yargılanması (10 Haziran – 11 Temmuz 1946)

İsim	Meslek	Ceza Süresi
Draja Dragolyub Mihayloviç	General	Bireysel haklarından ömür boyu mahrum bırakılması ve tüm mal varlığına el konularak idam edilmesi
		Temel özgürlüklerinden 20 yıl, bireysel, siyasi ve ebeveyn haklarından 10

Çetnikler hamile kadınların karınlarını yararak çocukları süngülerle öldürmeyi eğlence haline getirmiştir. (Bkz. Altan Deliorman, a. g. e., s. 127).

[102] Altan Deliorman, a. g. m.

- Çetniklerin Yarbay Rütbeli askeri olan Nenadoviç, Sremska Mitrovica Hapishanesi'nde Mehmet Şerif Dalip'e Yenipazarda gerçekleşen bir cinayeti şöyle anlatmaktadır. Yenipazarlı İbrahim Çeloviç üç oğlu ile birlikte Çetnikler tarfından yakalanmıştı. Yüzbaşı Stefan, İbrahime hangi oğlunu daha çok seviyorsun diye sormuş. İbrahim benim için hepsi bir cevabını vermiş. Bunun üzerine Stefan, kimin için daha çok ağlarsan onu seviyorsun diyerek, en büyük oğlunun önce kulaklarını ve burnunu keserek daha sonra kafasını gövdesinden ayırmış. İkinci oğluna da aynı şeyi yaparak, sonuncu oğlanı babası İbrahim'in öldürmesini istemiş, İbrahim bunun üzerine hem yüzbaşı Stefanı hem de oğlunu öldürmüş. Bunun üzerine Çetnikler İbrahimin cesaretinden etkilenerek yaralı olarak Yenipazar'a getirmişler. 1955 tarihinde Üsküp şehrinde Mehmet Şerif Dalip ile tesadüfen karşılaşan İbrahim, Dalip'ten Türkiye'ye gitmek için yardımda bulunmasını istemiştir. Daha sonra Türkiye'ye göç eden İbrahim, Yine İstanbul'da Dalip ile yaptığı görüşmede şu cümleleri söylemiştir: *''Mehmet'im imkanın olursa, git oralara (Balkanlar) gör birdaha o toprakları. Ecdad yadigarını koruyamadık. Mücrim gibi hissediyorum kendimi. Bir türlü toparlanamadık. Bu da Allah'ın bir takdiridir. Al bunu (Eyüp Sultan Türbesinin toprağı) Fatiha ile serp oralara. Serp tohumu besmelelerle Mehmedim. Gün ola, devran döne. Bu da azizimin emirleri''* (Bkz. Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 286 – 288, 207).

[103] CIA, *Political – War Criminals*, a. g. e., s. 8.

Dr. Stovan Moleviç	Avukat/ Kumandan	yıl süreyle mahrum bırakılması ve tüm mal varlığına el konularak vatandaşlıktan çıkarılması
Mladen Juyoviç	Avukat	Bireysel ve siyasi haklarından ömür boyu mahrum bırakılması, tüm mal varlığına el konulması ve vatandaşlıktan çıkarılarak idam edilmesi
Jivko Topaloviç	Avukat	Temel özgürlüklerinden 20 yıl, siyasi ve bireysel haklarının 10 yıl süreyle mahrum bırakılması ve tüm mal varlığına el konularak vatandaşlıktan çıkarılması
Çuro Viloviç	Merkez Komite Üyesi	Temel özgürlüklerinden 7 yıl, bireysel ve siyasi haklarından 3 yıl süreyle mahrum bırakılarak tüm mal varlığına el konulması
Rade Radoslav Radiç	Komutan/Merkez Komite Üyesi	Bireysel ve siyasi haklarından ömür boy mahrum bırakılması, tüm mal varlığına el konulması, vatandaşlıktan çıkarılarak idam edilmesi
Slavolub Vraneşeviç	Kumandan	Temel özgürlüklerinden 20 yıl, bireysel, siyasi ve ebeveyn kaklarından 10

		yıl süreyle mahrum bırakılması ve tüm mal varlığına el konulması
Miloş Glişiç	Subay	Bireysel, siyasi haklarından ömür boyu mahrum bırakılarak ve tüm mal varlığına el konularak idam edilmesi
Slobodan Yovanoviç	Profesör/Yugoslav Krallığı Meclis Başkanı	Temel özgürlüklerinden 20 yıl, bireysel ve siyasi haklarından 10 yıl mahrum bırakılması ve tüm mal varlığına el konuşlması suretiyle vatandaşlıktan çıkarılması
Dr. Bojidar Puriç	Milletvekili	Temel özgürlüklerinden 16 yıl, bireysel ve siyasi haklarından 10 yıl süreyle mahrum bırakılması ve tüm mal varlığına el konulması suretiyle vatandaşlıktan çıkarılması
Dr. Momçilo Ninçiç	Bakan	Temel özgürlüklerinden 8 yıl, bireysel ve siyasi haklarından 5 yıl süreyle mahrum bırakılması ve tüm mal varlığına el konulması suretiyle vatandaşlıktan çıkarılması
		Bireysel ve siyasi haklarından ömür boyu

Petar Jivkoviç	Savunma Bakanı	mahrum bırakılması, tüm mal varlığına el konulması ve vatandaşlıktan çıkarılarak idam edilmesi
Radoye Knevoviç	Profesör/Dışişleri Bakanı	Temel özgürlüklerinden 10 yıl, bireysel ve siyasi haklarından 5 yıl süreyle mahrum bırakılması ve tüm mal varlığına el konularak vatandaşlıktan çıkarılması
Dr. Milan Gavriloviç	Büyükelçi/Yugoslav Meclis Üyesi	Temel özgürlüklerinden 15 yıl, bireysel ve siyasi haklarından 8 yıl süreyle mahrum bırakılması ve tüm mal varlığına el konularak vatandaşlıktan çıkarılması
Jivan Knejeviç	Binbaşı	Temel özgürlüklerinden 20 yıl, bireysel ve siyasi haklarından 10 yıl süreyle mahrum bırakılması ve tüm mal varlığına el konularak vatandaşlıktan çıkarılması
Konstantin Fotiç	Bakan/Büyükelçi	Temel özgürlüklerinden 20 yıl, bireysel ve siyasi haklarından 10 yıl süreyle mahrum bırakılması ve tüm mal varlığına el konularak vatandaşlıktan

		çıkarılması
Dragi Dragomir Yovanoviç	Belediye Başkanı/Devlet Güvenlik Müdürü	Bireysel ve siyasi haklarından ömür boyu mahrum bırakılmaları ve tüm mal varlıklarına el konulması suretiyle idam edilmeleri
Tasa Tanasiye Diniç	Alay Komutanı	
Velibor Yoniç	Profesör	
Çura Dokiç	General	
Kosta Muşiçki	General	
Boşko Pavloviç	Müsteşar/Emniyet Müdürü	
Dr. Liza Livar Markoviç	Bakan	Temel özgürlüklerinden 6 yıl, bireysel, siyasi ve ebeveyn haklarından 3 yıl süreyle mahrum bırakılması ve tüm mal varlığına el konulması
Kosta Kumanudi	Bakan	Temel özgürlüklerinden 18 ay, bireysel, siyasi ve ebeveyn haklarından 2 yıl süreyle mahrum bırakılması ve tüm mal varlığına el konulması
Toplam Üye Sayısı: 24		

Kaynakça: Federativne Narodne Republike Yugoslaviye, Vrhovni Sud, Yugoslovenske Armiye, ‘‘U ime Naroda’’, Dosya No: 1/46, 15 Temmuz 1946, s. 2 – 32.

Tablo 9: Çetnik Örgütü Üyelerinin Mesleki Dağılımı

Meslek	Adet
Bakan	5
General	3
Profesör	3

Avukat	3
Subay	2
Müsteşar	1
Merkez Komite Üyesi	1
Büyükelçi	1
Alay Komutanı	1
Belediye Başkanı	1
Binbaşı	1
Savunma Bakanı	1
Milletvekili	1
Toplam Sayı: 24	

Kaynakça: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 9'da belirtildiği üzere, bu örgüt üyelerinin büyük çoğunluğunun ordu mensubu kimseler oldukları anlaşılmaktadır. Yugoslavya Federasyonu'nun söz konusu örgüt hakkındaki yargı kararını, Belgrat Yüksek Mahkemesi Mayıs 2015 yılında bozarak *''boş ve geçersiz''* oldugunu duyurmuştur.[104] Belgrat Yüksek Mahkemesi'nin almış olduğu bu karar, Çetniklerin Yugoslavya sınırları içerisinde işlemiş oldukları terör faaliyetlerini meşrulaştırdığını söylemek mümkündür.

1941 tarihinden itibaren Müsümanlara ve Türklere yönelik saldırıların şiddetlenmesiyle birlikte, Zagrep Müftüsü Salih Muftiç, Saraybosna Belediye Başkanı Muhammet Cevahirci, milletvekili Şemsettin Saraylı, Münir Ekrem Şahin, ve Muyaçiç Türkiye Cumhuriyeti'nden destek aramak amacıyla Ankara'ya gitmişlerdir. Yugoslavya Müslümanlarını temsilen giden heyeti dönemin Cumhurnaşkanı sıfatıyla İsmet İnönü ağırlamıştır. Heyet, Türk olduklarından dolayı haritadan silinmek istendiklerini belirterek, Türkiye'den yardım talebinde bulunmuştur. Cumhurbaşkanı İnönü, heyetin talebini soğukkanlılıkla dinleyerek, *''Zamanın nezaketi'' dolayısıyla Türkiye'nin sınırdışındaki soydaşlarına hiçbir*

[104] https://www.slobodnaevropa.org/a/sud-rehabilitovao-drazu-mihailovica/27016033.html, (07.06.2019).

*yardımda bulunamayacağı''*cevabını vermiştir.[105] İnönü tarafından benzer açıklama hem Yücel Teşkilat'ı üyelerine hem de Zagrep ve Saraybosna heyetine yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti, II. Dünya Savaşı döneminde *''tarafsızlık''* politikası izlediğinden, Yugoslavya sınırları içerisinde zor durumda olan Müslüman ve Türk nüfusun sorunlarının çözümünde siyasi ve diplomatik anlamda herhangi bir çaba sarfetmemiştir.

3.5. Ustaş Örgütü

Milliyetçi Hırvatlardan oluşan Ustaş Örgütü 1930'lu yıllardan itibaren ortaya çıkmıştır. 1941 tarihine gelindiğinde örgütün liderliğini yapan Ante Paveliç, Almanya ve İtalya'nın desteğiyle, Nisan 1941 tarihinde kurulan Ustaş Devleti'nin başkanlığına getirilmiştir. Devlet kademesinde görev alan diğer isimlerin bazıları şöyledir: Artur Gustoviç (General), İvan Tomaseviç (Yugoslav Ordu Subayı), Vladimir Metikos (Yugoslav Ordu Subayı), İvan Markuli (General), Zvonimer Stimakoviç (Yugoslav Ordu Subayı), Franyo Djal (General) v.d.[106] Söz konusu örgütün amaçlarının başında, tamamen Hırvatlardan oluşan bir Hırvat devletinin kurulması gelmektedir. Örgüt, 1941 – 1945 tarihleri arasında Çetniklere ve Partizanlara karşı savaşmasının yanısıra, terör faaliyetleri de düzenlemiştir. CIA'nın 1949 tarihli belgesinde, köy ve şehirleri yakarak yağmaladıkları, toplama kamplarına getirilen sivillerin işkenceye tabi tutularak öldürüldükleri belirtilmektedir. Örneğin, Ağustos 1944 – Ocak 1945 tarihleri arasında Yasenovac, Gradska, Lepoglava ve diğer toplama kamplarında 700 – 800 Sırp sivilin öldürüldüğü kayıtlara geçmiştir.[107]

Tablo 10: Ustaş Örgütü'nün Yargılanması (12 – 17 Temmuz ve 10 – 20 Ağustos 1948)

İsim	Meslek	Ceza Süresi
Lyubo Miloş	Ustaş Askeri	
Ante Vrban	Ustaş Askeri	
Nikola Pehar	Çiftçi	

[105] Altan Deliorman, a. g. e., s. 122.
[106] CIA, *Political – War Criminals*, a. g. e., s. 9 - 10.
[107] CIA, *Political – War Criminals*, a. g. e., s. 13.

Adam Miliçeviç	Çiftçi	Bireysel haklarından ömür boyu yoksun bırakılmaları ve tüm mal varlıklarına el konması suretiyle idam edilmeleri
Mato Vasili	Çiftçi	
Yakob Martinoviç	Çiftçi	
Bojidar Kavran	- - -	
Dr. Vladimir Sabdiç	- - -	
Vyekoslav Vlaşkov	Ustaş Subayı	
Mimo Rosandiç	Sekreter	
Yosip Tomlyenoviç	Ustaş Subayı	
İzidor Gens Strmeçki	Ustaş Subayı	
Eduard Krsuly	Hukuk Öğrencisi	
Yuliye Spali	Memur	
Rudolf Srnak	Öğretmen	
Emil Tuk	Doktor	
Branko Kustro	Öğretmen	
Barişa Ziliç	İşçi	
İvan Sop	Çiftçi	
Bojidar Miciç	Eczacı	
Bojidar Petracic	Ormancı	Bireysel haklarından ömür boyu yoksun bırakılmaları ve tüm mal varlıklarına el konulması
İviça Grzeta	Postane Çalışanı	
Miyo Jagarinec	Ayakkabı Tamircisi	
Yozip Yezovsek	Ormancı	
Vladimir Hraniloviç	Ustaş Subayı	
Stefan Krijaniç	Öğretmen	
Vyekoslav Spanicek	Ustaş Subayı	
Jelimir Liko	Papaz	
Todor Panic	Çiftçi	
Pavle Vukic	Ustaş Askeri	
İvan Vragoloviç	Banka Memuru	
Milan Pribanic	Ustaş Subayı	
Duşan Tosiç	Tacir	

Tahir Alagiç	- - -	suretiyle idam edilmeleri
İvan Smid	- - -	
Yosip Matiyasiç	Tamirci	
Franyo Petek	Ormancı	
Martin Mesic	Öğrenci	
Duro Prenko	- - -	
Mihaylo Kota	Ustaş Komutanı	
Eduard Pribiloviç	Öğrenci	
Yakov Medonic	Çiftçi	
Leon Zlatar	Çiftçi	
Vinko Dundoviç	İşçi	Ağır şartlarda çalıştırılmaları ve tüm mal varlıklarına el konması suretiyle ömür boyu hapis
Juro Brozoviç	Operatör	
Nikola Stanic	Öğretmen	Biraysel haklardan, temel özgürlüklerinden yoksun bırakılmaları ve tüm mal varlıklarına el konması suretiyle 20 yıl hapis
Nikola Rubcic	İşçi	
Zvonko Brezoviç	Operatör	Bireysel haklardan, temel özgürlüklerinden yoksun bıraklılmaları, tüm mal varlıklarına el konması ve ağır şartlarda çalıştırılmaları suretiyle 18 yıl hapis
Pero Dujmoviç	Şoför	
Marko Yurusiç	Elektrikçi	
Vinko Paviskoviç	Tacir	

Milko Ziliç	Çiftçi	Temel özgürlüklerinden yoksun bırakılmaları, ve tüm mal varlıklarına el konması suretiyle 15 yıl hapis
İvan Peraniç	Kasap	
Stefan Bundiç	Operatör	
İvan Prusaç	- - -	
Toplam Üye Sayısı: 55		

Kaynakça: BORBA, 28 August 1948., s. 5.; CIA, *Political – War Criminals*, a. g. e., s. 23 – 24.

Tablo 11: Ustaş Örgütü Üyelerinin Mesleki Dağılımı

Meslek	Adet
Çiftçi	9
Ustaş Subayı	6
Öğretmen	4
Ustaş Askeri	3
Ormancı	3
İşçi	3
Operatör	3
Tacir	2
Memur	2
Tamirci	2
Öğrenci	2
Eczacı	1
Doktor	1
Postane Çalışanı	1
Elektrikçi	1
Şoför	1
Kasap	1

Papaz	1
Ustaş Komutanı	1
Bilinmeyen	6
Toplam Sayı: 55	

Kaynakça: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda vurgulandığı gibi 1941'de Ustaş Örgütü önderliğinde Hırvat devleti kurulmuş olsa da, 1945 yılında Partizan ordusunun galibiyetiyle birlikte bu devlet kısa sürede dağılmıştır. 1948'de yapılan yargılamalar sonucunda örgüt üyeleri çeşitli cezalara çarptırılarak faaliyetlerine son verilmiştir.

4. Yugoslavya Döneminde Türklerin Kurdukları Örgütler

Tezin bu bölümünde, 1918 Sırp – Hırvat – Sloven Krallığı döneminden itibaren başlayan süreçle birlikte, Yücel Teşkilat'ı (1945) evresine kadar geçen zaman diliminde Türklerin kurmuş oldukları diğer örgütlenmeler masaya yatırılacaktır. Son dönemlerde Makedonya Türkerinin kurmuş oldukları Yücel Teşkilat'ı sıklıkla gündeme getirilerek birtakım yorumlamalar yapılmaktadır. Ancak 1948 tarihinden geriye doğru gidildiğinde, Türklerin 1930'dan itibaren örgütsel manada önemli adımlar attıkları görülmektedir. 1930 – 1947 tarihleri arasında, kültürel ve eğitim alanlarında kalkınma, sosyalleşme ve sanatın geliştirilmesine yönelik olarak aşağıda açıklanacak olan örgütlerin kurulduğu ortaya çıkmaktadır.

4.1. Yardım Derneği

Yardım Derneği 2 Temmuz 1939 tarihinde Üsküp'te kurulmuştur. Başkanlığını Kamil Eyüboviç, başkan yardımcılığı Refik Mehmetoviç ve sekreterlik görevini Hasan Baloviç yapmıştır. Derneğin amaçları Türk ve Müslüman halkların kültür ve eğitimlerine katkı sağlamaktır. Bu amaçlar doğrultusunda okur - yazarlık kursları düzenlenmiştir. Derneğin kendisine ait koro ve zengin bir kütüphanesi de bulunmaktadır. Bu eserler ağırlıklı olarak edebiyat kitaplarından oluşmaktadır. Dernek ilk defa ‘‘Duvar’’ gazetesinde Türkiye Türkçesini esas alarak yazılı metinler

yayınlamıştır.[108] Diğer faaliyet alanına bakıldığında, gençlerin kumar ve alkol gibi kötü alışkanlıkların etkisi altında kalmamaları maksadıyla etkinlikler düzenlenmiştir. Bunun yanısıra her yılın Ramazan ayında ihtiyaç sahiplerine maddi anlamda destek sağlanmıştır.[109] Dernek bir süre sonra, komünist ideolojiye sahip Türk gençlerinin kontrolüne geçmiştir. 1941 tarihinde ise Bulgaristan Devleti tarafından faaliyetlerine son verilerek kapatılmıştır.[110] Sosyal yardımlaşma ve dayanışmanın ötesinde, hem edebi eserlerle hem de yayın faaliyetleriyle Makedonya'da yaşayan Türk ve diğer Müslümanlar arasında Türk dilinin yaygınlık kazanmasına hizmet etmiştir.

4.2. Hayriye Derneği

Hayriye Derneği 1930 tarihinde Üsküp'te Hayriye Hanım tarafından dönemin Eğitim Bakanlığının izni ile kurulmuştur. Hedef kitlesi kadınlar olan bu örgütlenme, Türk ve diğer Müslüman kadınların yanısıra, Sırp kadınların da katılım sağladığı bir yapı teşkil etmektedir. Temel amacı, yardımlaşmanın ötesinde, Müslüman ve Hıristiyan kadınlar arasında, kaynaşma ve etkileşimi sağlamaktır. Bu doğrultuda, toplantılar ve konserler gibi sosyalliği arttıracak aktiviteler düzenlenmiştir. 1930 yılı sonunda Yugoslavya Ulema Meclisinin, Üsküp Ulema Meclisine yaptığı ziyarette dernek yetkililerine 1.000 dinarlık bağış yapılmıştır.[111] Dernek farklı din ve ırktan oluşan kadınları bir çatı altında toplayarak, etkileşim ve hoşgörünün sürdürülmesi amacına katkı sağlamıştır. Ayrıca, Yugoslavya Ulema Meclisi tarafından destek alması da bu örgütlenme biçiminin yukarıda ifade edilen grupların yararına hizmet ettiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

4.3. Şefkat Yardımlaşma Derneği

Bu örgütlenmenin kesin olarak hangi tarihte ve şehirde kurulduğunu kanıtlayan bir delil yoktur ancak, Şefkat'in 1930'dan itibaren Üsküp şehrindeki esnaftan idari makamların izni ile yardım topladığı yazılı kaynaklarda yer almaktadır. Başkanlığını Hacı Sait İdris,[112] yardımcılığını Bedri Hamit, sekreterliğini Hamit Hacıbeyiç ve Ali

---

[108] Fahri Kaya, ''Şefkat, Tarihimizden Kesitler'', *Yeni Balkan*, 3 Kasım 2008, s. 12.
[109] 1939 tarihinin Ramazan ayında 170 çocuğa takım elbise alınmıştır.
[110] Fahri Kaya, a. g. m.
[111] Fahri Kaya, a. g. e., s. 13.
[112] Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde Meclis - i Mebusan'da Üsküp Milletvekilliği yapan Hacı Sait İdris rejim tarafından Üsküp Müftülüğü yaptığı dönemde vazifesinden alınmıştır. Ayrıca, 1947 tarihinde Almanlarla işbirliği yaptığı gerekçesiyle yargılanarak yedi sene hapis cezasına

Mehmedoviç yapmıştır. Üyeleri ise şu kişilerden oluşmaktadır: Fuat Tevfik, Akif Kail, Rauf İsmail, Adem Yusufoviç, Mehmet Muminoviç, Hilmi Hacı Mehmet ve Süleyman Yahya'dır. Derneğin denetim görevini, Şeriat Mahkemesi Hakimleri Mehmed Ali Mahmudoviç, Fahruddin Muderizoviç ve Mahmut İdriz yürütmüştür.[113] Amaç olarak, yardımlaşma ve dayanışmayı esas alan Dernek bu hizmeti gerçekleştirmek için yerli halktan toplamış olduğu parasal kaynakları özellikle dini bayramlarda ihtiyaç sahiplerine ulaştırmıştır. Bunun yanısıra, Üsküp Ulema Meclisi ve şehir belediyesinden de maddi yardım temin etmiştir.[114] Derneğin girişimleriyle 1936'da Üsküp şehrinde Şefkat Kız Zanaat Okulu kurulmuştur.[115] Sonuç olarak, Şefkat Derneği Üsküp'te ihtiyaç sahiplerine maddi anlamda katkı sunsa da, söz konusu dönemde Kız Zanaat Okulunun kurulmasına öncülük ederek, yeni nesillerin eğitim olanaklarından yararlanmasına katkı sunmuştur.

4.4. Yeni Yol Kültür Güzel Sanatlar Derneği

Üsküp merkezli olan bu örgütlenme 1947'de kurulmuş olmasına rağmen, resmi kaydı 1948 tarihinde yapılmıştır. Kuruluş evresinde Abduş Hüsein'in başkanlık ettiği bu yapılanmada daha sonraki dönemlerde, Fadıl Nebi, Celal Tuna, Burhan Sait, Fahri Kaya, İlhami Emin ve Vefki Hasan gibi önde gelen isimler başkanlık görevlerini yerine getirmiştir.[116] Yaklaşık olarak 100 aktif üyesi olan Yeni Yol Derneği, kültür ve sanat alanlarında faaliyetler düzenlemiştir. Bu dernek, Türklerin yaşamış oldukları coğrafyada Türk kültür ve sanatının yaşatılması, geliştirilmesi ve gelecek kuşakları aktarılmasında etkinlik göstermiştir. Bu amaçlar doğrultusunda derneğe yeni üye olan bireylerden oluşan gençlik gruplarına çeşitli enstrümanların kullanılması gibi

---

çarptırılmıştır. 1950'de mahkum olarak tutulduğu İdrizova Hapishanesi'nde 85 yaşında vefat etmiştir. (Bkz. Mehmet Şerif Dalip, a. g. e. s. 45, 151, 183).

[113] Fahri Kaya, a. g. m.

[114] Fahri Kaya, a. g. m.

[115] Fahri Kaya, a. g. e; 10 Kasım 2008, s. 12.
- İdari makamlar tarafından, 14 Haziran 1935'te 9290 sayılı kararla açılışına izin verilen Şefkat Kız Zanaat Okulunda haftalık ders programında altı ders bulunmaktadır. Bu derslerden sadece din dersleri Türkçe verilmiştir. İki yıl sonrasında da devlet okulu olarak tanınmıştır. Bu dönemde 36 zanaat okulu içerisinde Şefkat, Türk kızlarının okudukları tek okul olma özelliğine sahiptir. Eğitim dilinin Sırpça olduğu okulda şu isimler öğretmenlik yapmıştır: Olga Dede (Müdür), Nakiye Hoca, Şemsa Cinoviç ve Cemile Murnicic diğer görevli öğretmenlerdir. 1936 tarihinde 75, 1937'de ise 85 öğrencisi olan okulda öğrenciler iç çamaşır, halı dokuma ve elbise dikme gibi üç bölümde eğitim almışlardır. (Bkz. Fahri Kaya, ''Şefkat, Tarihimizden Kesitler'' *Yeni Balkan*, 10 Kasım 2008, s. 13).

[116] Melahat Ali, ''Makedonya Türklerinin Kültür Ocağı Yeni Yol Derneği 60. Yaşında'' *Yeni Balkan*, 10 Kasım 2008. s. 10.

eğitim içerikli programlar sunulmuştur. Yabancı ülkelerede ve yurt içerisinde düzenlemiş oldukları sanatsal çalışmalarla Türk musikisini ve estetiğini diğer milletlere tanıtmak gibi önemli etkinliklere de imza atmışlardır. Kurdukları folklor ekibi ve orkestrasıyla Türk halk oyun ve türküleriyle başta Türkiye olmak üzere birçok ülkede katıldıkları festivallerde taktirname ve ödüller almışlardır.[117] Açıklanan faaliyetlerin yanısıra, 1950 tarihinde Üsküp'te Türk tiyatrosunun kurulmasına ve yeni kadroların yetiştirilmesine öncülük etmiştir.[118] 1930 yılından itibaren faaliyet göstermeye başlayan bu dernekler, ağırlıklı olarak Üsküp'te kuruldukları anlaşılmaktadır. İfade edilen derneklerin tamamı kültürel ve eğitim alanlarında yapmış oldukları çalışmalarının yanısıra, Türkçenin yaygınlık kazanmasında ve yeni nesillerin bilinçlenmeleri noktasında önemli adımlar attıkları görülmektedir.[119] Yukarıda adı geçen dört derneğin tamamı, dönemin sınırlı imkânları dahilinde, Türk kültürünün ve dilinin yaşatılmasında etkin rol oynamışlardır. Yardım, Hayriye ve Şefkat isimli dernekler günümüzde tarihe karışmış olsalar da, Yeni Yol derneği günümüzde hâlen faal durumdadır.

5. Yücel Teşkilat'ı Sıradışı Bir Sivil Toplum Örgütü

Tezin bu bölümünde, Yücel'in kurulmasına zemin hazırlayan faktörler açıklandıktan sonra, tüm üye isimleri tablo halinde sıralanarak 19 üyenin kısa özgeçmişlerine değinilecektir. Daha sonra Teşkilat'ın Makedonya Türklüğünün kalkındırılması noktasında yapmış olduğu eğitim faaliyetlerinin yanısıra, Birlik gazetesinin kurulması ve rejim kontrolüne geçme süreci incelenecektir. Ardından T.C Üsküp Konsolosluğu ve Belgrat Büyükelçiliği görevlileriyle olan irtibatlarına değinildikten sonra, Almanlarla olan işbirliği ve Teşkilat'ın ortaya çıkarılmasında rol oynayan üyelerin tutuklu bulundukları süre zarfında yapmış oldukları itiraflar incelenecektir.

---

[117] Melahat Ali, a. g. m.
[118] Melahat Ali, a. g. m.
[119] Makedonya'da 1991 sonrasında Türklerin kurdukları Sivil Toplum Örgütleri için bkz. (Fahri Türk, ''Makedonya'da Türk Sivil Toplum Örgütleri: Türkçe Öğretimi ve Temel Sorunlar Bağlamında Bir İrdeleme'', Sayı: 2. Cilt: 10. Haziran 2019., s. 16 – 45., http://www.esbadergisi.com/index.php?option=com_content&view=article&id=198&Itemid=74&lang=tr), (10.08.2019).

5.1. Kuruluşu ve Üyeleri

Yücel'in kurulması, birden fazla faktörün ortaya çıkası sonucunda olmuştur. Bundan dolayı Teşkilatı'ın kuruluş nedenlerini dış ve iç faktörler olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür.

Tablo 12: Yücel'in Kuruluşunda Etkili Olan İç ve Dış Faktörler

Dönem	Politika ve Uygulamalar
Sırp – Hırvat - Sloven Krallığı (1918 – 1940)	- Mülki haklara müdahale (taşınmaz malların satışının engellenmesi) - Baskı ve yıldırma politikaları - Hanelere yapılan saldırıların teşviki - Slavlaştırma politikaları - Türklerin göçe zorlanması
(1918 – 1948)	- Slavlaşma Tehlikesi
Arnavut Milliyetçiliği ve Propagandaları (1941 – 1946)	- Makedonya Türklerinin, Osmanlı Devleti tarafından Türkleştirilmiş Arnavutlar oldukları görüşünün savunulması
Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti (1945 – 1948)	- Mali politikalar - Basın özgürlüğünün sınırlandırılması - Türklerin idari kurumlardan tasviyesi - Fikir akımlarının engellenmesi - Komünizm ideolojisinin dayatılması - Türklerin göçe zorlanması
Bulgaristan Hakimiyeti (1941 – 1944)	- Ordu kuvvetlerinin asılsız gerekçelerle Türkleri sorgulaması ve sürgün etmesi - Dini, sosyal yardımlaşma, eğitim ve kültür odaklı kuruluşların kapatılması - Medrese, ibadethane ve kütüphanelere yönelik tecavüz girişimleri

	- Sosyal yaşama müdahele - Türklerin göçe zorlanması
1941	- Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Balkanlara nüfuz etme girişimi
1941 – 1944	- Almanya'nın yayılmacı politikaları

Kaynakça: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 12'de maddeler halinde sıralanmış olan hususlara bağlı olarak Makedonya Türkleri, Yugoslavya, Bulgaristan, Sovyetler Birliği ve Alman etkisinin yanısıra, yerel düzeyde ise Arnavut milliyetçilik propagandalarının etkisinde kalmıştır.

Teşkilat tüzüğünün gün yüzüne çıkmamasından dolayı kuruluş tarihiyle alâkalı olarak kesin bir veri yoktur. Ancak, 1948 tarihli yargılamada, Blagoy Popovski, Teşkilat'ın bazı mensuplarının yapmış oldukları itiraflara bağlı olarak Yücel'in 1945'te Emin Vefa Gerçek'in direktifleri doğrultusunda kurulması kararının alındığını ve resmi olarak ''Yücel'' adıyla, Ekim 1945'te Belgrat Büyükelçiliği (Türkiye Cumhuriyeti Belgrat Büyükelçiliği) öncülüğünde kurulduğunu belirterek, Teşkilat tüzüğünün Nazmi Ömer Yakup ve Şuayyib Aziz İshak tarafından hazırlandığını ifade etmiştir. Tüzüğe göre: Aziz İshak'ın (Başkan), Şerafettin Ferit Süleyman'ın (Sekreter) Ali Abdurrahman Ali'nin (Veznedar) ve diğer idari vazifelere Ömer Yakup, Refik Şerif Mehmet, Kemal Rasim İlyas, Fettah Salih Süleymanpaşiç ve Abdülkerim Ethem İbrahim'in tayin edildiğini belirtmiştir.[120]

Altan Deliorman ise, Teşkilat üyelerinin 1945'te Türkiye'nin Belgrat Büyükelçisi Tevfik Kamil Koperler ile irtibat kurduklarını ve yedi kişilik bir merkez komite oluşturulduğunu belirtmektedir. Komitede yer alan üyelerin yukarıda anılan şahıslar olduklarını doğrulamaktadır.[121] Her iki kayanakta sunulan veriler doğrultusunda adı geçen şahısların üstlenmiş oldukları vazifeler doğrulanmakla birlikte, yine aynı isimlerin Yücel'in kurucu üyeleri oldukları anlaşılmaktadır. Nazmi Ömer Yakup, duruşmasında Teşkilat'ın *''Makedonya Türklüğüne hizmet etmek amacıyla 1945'te''*

[120] Makedonski Naroden Front, Sudskiot Proces pred Okrujniot sud vo Skopye protiv şpionsko – teroristickata organizaciya ''Yucel'', Skopye 1948, s. 4 – 7.
[121] Altan Deliorman, a. g. e. s. 164.

kurulduğunu belirtmiştir.[122] Şuayyib Aziz İshak ise, Teşkilat'ın 15 – 16 üyeden oluştuğunu, ''Yücel'' ismiyle kurulduğunu belirterek temel amaçlarının, *''Türklerin kültürel, ekonomik ve siyasal anlamda kalkınmalarını sağlamak olduğunu ve tüzüğün ikinci maddesinde ''Türk Gizli Örgütü''* ibaresinin yer aldığını söylemiştir.[123]

Yücel'in amaçlarına bakıldığında, eğitim, kültür, basın – yayın ve öğretmen kadrolarının yetiştirilmesi gibi hususların yanısıra siyasal amaçları olan bir teşkilatlanma biçimiyle de ön plana çıktığı anlaşılmaktadır. Teşkilat mensuplarının mahkemede yapmış oldukları açıklamalardan yegane amacın, *''Yugoslavya Türklüğünün muhafazası ve tehlikelere karşı müdafa edilmesi''* temeline dayandığı ileri sürülebilir. Sonuç itibariyle üyelerin yapmış oldukları itiraflar sonucunda Yücel'in kuruluşunun 1945 yılı içerisinde gerçekleştiği kesinlik kazanmaktadır.

Tablo 13: Yücel Üyeleri

İsim	Meslek
Şuayyib Aziz İshak	Profesör
Ali Abdurrahman Ali	Matbacı
Nazmi Yakup Ömer	Hakim
Adem Ali Adem	Saraç
Refik Şerif Mehmet (Özer)	Terzi
Fettah Salih Süleymanpaşiç	Profesör
Kemal Rasim İlyas (Günsever)	Tornacı
Abdülkerim Ethem İbrahim (Sezer)	Hakim
Muzaffer Ahmet Süleyman (Hocaoğlu)	Profesör
Fazlı Vehbi Şükrü (Kadıoğlu)	Bakkal İşletmecisi
Said Bilal Halil (Emiroğlu)	Aktar
Mehmet Şerif Dalip (Ardıcı)	Berber
Şefik Ruşit Elmas (Ersoy)	Saraç
Şerafettin Ferit Süleyman (Yücelden)	Öğretmen
Ali Halil Mustafa (Yücel)	Tüccar
Ahmet Halil Mustafa (Yücel)	Öğretmen

[122] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 39.
[123] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 34.

Kemal Rıfat Ferhat (Türkkan)	Marangoz
Hüsameddin Mehmet	- - -
Münir Süleyman Ali (Eriş)	Öğretmen
İdris Sait Yunus (Tümçelik)	Berber
Necati Recep Emin (Çetiner)	Öğretmen
Ekrem Ali Sakıp (Saraçoğlu)	Saraç
Ramadan Rasim İlyas (Günsever)	- - -
Raif Rıfat (Sakarya)	Saraç
Hüseyin Mahmut Kamber	Tamirci
Hüseyin Mustafa İskender (Çelik)	Tamirci
Burhanettin Haşim (Öğretmenoğlu)	Öğretmen
Halit Şükrü Halit (Beceren)	Öğretmen
Halil Sait Yusuf (Yüksel)	Saraç
Fahrettin İslam Şakir (San)	Terzi
Bekir Salih (Atala)	Öğretmen
Refik Ali Fettah (Günay)	Öğretmen
Refik Ali Osman (Kotanca)	- - -
Hakkı Tevfik Baki (Merter)	Öğretmen
Yunus Eyüp Yunus (Hacıyunus)	Öğretmen
Zekeriya Zülfü Eyüp (Varol)	Bakkal İşletmecisi
Mustafa Salih Hurşit	- - -
Recep Salih Murtaza (Kumbaracı)	Öğretmen
Şevki Behlül Kerim (Dirikan)	- - -
Mehmet Sırrı Liman (Mutlusan)	Saraç
İdris Tevfik Bilal (Yücel)	- - -
Şükrü Tacettin Ali	Marangoz
Yusuf Abidin Ali (Aydın)	Terzi
Mustafa Asım Mehmet (Kaftancıoğlu)	Kimya Sektör İşletmecisi
Hüseyin İsmail Nezir (Baykal)	Hafız
Didar Ali (Vardar)	Öğretmen
Fehim Misim Mehmet (Şentürk)	Tüccar
Arif Mehmet İbiş (Kuruç)	Tüccar

Ferhat Ahmet İslam (Günüç)	Esnaf
Fahrettin Müslim	- - -
Kani Salih Eyüp (Abacıoğlu)	- - -
Emin Buba	Berber
İlyas Yaşar İlyas (Yaşar)	Tüccar
Fahrettin Hasip	Saraç
Kemal Kazım (Hakimoğlu)	Bakkal İşletmecisi
Kemal Zülfü Eyüp (Başar)	- - -
Kemal Şakir	Esnaf
Niyazi Eşref (Eldemir)	Nalbant
Abdullah Bilal (Emiroğlu)	Aktar
Fahrettin Rıza	Tüccar
Şemsi Abbas (Kolçalar)	Tüccar
Cevdet Yakup (Nukan)	Tüccar
Saffet Mahmut	Bakkal İşletmecisi
Ali Malik Yakup (Enderer)	Tüccar
Toplam Üye Sayısı: 64	

Kaynakça: Hayri Yıldırım Ağanoğlu, *İkinci Dünya Savaşında Yugolsavya'da Bir Direniş Mücadelesi Yücel Teşkilatı*, s. 36 – 41.

Tablo 14: Yücel Mensuplarının Mesleki Dağılımları

Meslek	Adet
Öğretmen	12
Tüccar	8
Saraç	7
Bakkal İşletmecisi	4
Berber	3
Terzi	3
Profesör	3
Hakim	2
Marangoz	2

Esnaf	2
Tamirci	2
Aktar	2
Matbacı	1
Tornacı	1
Nalbant	1
Kimya Sektör İşletmecisi	1
Hafız	1
Bilinmeyen	9
Toplam Sayı: 64	

Kaynakça: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 14'te belirtildiği üzere Yücel kadrosunun çeşitli meslek gruplarından oldukları anlaşılmaktadır. Bu mesleklerin başında öğretmenlik mesleği birinci sırada gelmektedir. Diğerleri sırasıyla tüccarlık, saraçlık, bakkallık ve diğer mesleklerdir. Makedonya idari makamları tarafından konuyla alâkalı resmi evraklar araştırmacıların istifadesine sunulmadığından üyelerin geçmişiyle ilgili olarak literatürde yeterli düzeyde bilgi bulunmamaktadır.

Üyelerin kısa özgeçmişleri ise şöyledir: Şuayyib Aziz İshak'ın nerede doğduğu bilinmemektedir. İlk öğrenimini Üsküp'te tamamlamıştır. Yine Üsküp'te Ata Hoca Medresesinde sekiz sene eğitim aldıktan sonra 1932 tarihinde Kahire'ye gitmiştir.[124] Yüksek öğrenimini El Ezher Üniversitesinde Fıkıh, Kelam ve Tasavvuf alanında bitirmiştir.[125] Ünversiteden sonra Kahire'de iş başvurusunda bulunan Aziz yabancı ülke vatandaşı olduğundan dolayı kendisine iş verilmemiştir.[126] Türkiye'ye giderek Ankara Üniversitesine tayinini yaptırmayı başarmış olsa da, Üsküp'te yaşayan ailesini almak için Yugoslavya'ya gitmiş ve 1941'de Almanya'nın bu ülkeyi işgal etmesi üzerine bu amacına nail olamamıştır. Böylece hayatının geri kalanını

[124] Makedonya Memleket Halk Cephesi Heyeti, *Yücel İşpiyon – Terorist Teşkilatının Muhakemesi*, Mladina Basımevi, Üsküp 1948. s. 41 – 42.
- Kitabın doğru hali şu şekildedir: Yücel Casus – Terör Teşkilatı'nın Mahkemesi.
[125] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 143.
[126] Makedonya Memleket Halk Cephesi Heyeti, a. g. m.

Üsküp'te geçirmiştir.[127] İdamından önce çikolata kağıdına yazarak ceketinin içerisinde gizlediği mektubu ailesine söylediği son sözleri olmuştur. Bu mektup Şerafettin Ferit'in Eskişehir'deki evinde bulunmuştur. Aziz, şu cümleleri dile getirmiştir: *''Sevgili hayat arkadaşım Nigar, evlatlarım Ülker, Turan, Erktan ve küçük yavrucağım, artık sizden ayrılıyorum. Size doyamadım. Kader böyle yazmış yazımı Nigar, evlatlarına güvenesin, iki gözün gibi bakasın. Çocuklarımı her vakit benim için öpesin, koklayasın. Onları okutmaya çalış. O evde yaşatma, başka bir binada yaşatmaya çalış. Bu günden sonra o yavruların bir babaları yok, yalnız anaları var.*[128] Aziz, mektupta isimlerini yazmış olduğu aile fertleri 1956'da Yugoslavya'dan Türkiye Cumhuriyeti'ne göç etmiştir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın imzalamış olduğu 10 Mart 1956 tarihli kararnamede, vatandaşlığa kabul edilmelerine ilişkin karar şöyledir: *''Yugoslavya'dan serbest göçmen vizesiyle memleketimize gelen Nigar Yücel, Ülker Yücel, Turan Yücel, Ertan Yücel, Arslan Yücel, Rıza Yücel ve Şencan Yücel'in ''göçmen olarak'' kabul edilmeleri 10 Mart 1956 tarihinde kararlaştırılmıştır.''*[129] Kararnamede isimleri sıralananlar, Aziz'in eşi Nigar, çocukları Ülker, Turan, Ertan ve Arslan'dır. Ayrıca babası Rıza, annesi Şencan'dır. 1956 tarihli belgedeki karardan anlaşılacağı üzere, Aziz ailesinin yargılamadan ancak sekiz yıl sonra Türkiye'ye göç ettikleri anlaşılmaktadır.

Nazmi Ömer Yakup, 16 Ağustos 1916 tarihinde Üsküp'te doğmuştur. Üsküp Vilayet Mahkemesinde Sekreterlik görevinde bulunmuştur.[130] Yüksek öğrenimini Belgrat Üniversitesinde tamamlayarak, bir dönem Üsküp'te bulunan Tefeyyüz İlköğretim Okulunda öğretmenlik yapmıştır.[131] Ömer Yakup'un eşi olan Hacer Yücel Şubat 2004 tarihinde Aksiyon Dergisine vermiş olduğu röportajda, Yakup ile hapishanede karşılaşmasını şu ifadelerle dile getirmiştir: *''O, bir taraftaydı. Teller aşırı duruyoruz. İçeri alındıktan sonra sadece o gün gördüm. Hepimiz ağlıyoruz. Kızımı göremiyor ki, yüzünü, gözünü. Elinde bir mendil vardı, onu verdi ona.*

---

[127] Mehmet Şerif Dalip a. g. m.
[128] Altan Deliorman, a. g. e. s. 168.
[129] T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 112 – 7.
- Teşkilat üyeleri ve aile fertlerinin Türkiye Cumhuriyeti'ne göç etmeden önce, soy isimlerini değiştirdikleri ve bunun yerine Yücel ismini taşıdıkları tespit edilmiştir. Üyeler, Yücel tarihe karışmış olsa da, aidiyet duygusuyla bu yapılanmaya bağlılık duyduklarını sürdürmüşlerdir.
[130] Bu veri Nazmi Ömer'in şahsi kimliği esas alınarak belirtilmiştir. (Bkz. Hayri Yıldırım Ağanoğlu, a. g. e., s. 15.)
[131] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 143 – 144.

Ağlamayın dedi, ne ağlıyorsunuz öyle. Ben gidiyorum ama sizi arkamdaki milyonlarca kız kardeş ve kardeşe emanet ediyorum. Yaşasın Atatürk Türkiyesi, yaşasın Türkiye dedi. Derken hemen kolundan tutup götürdüler. Bir daha da göremedim. Mezarını da göremedim, nereye gömüldüğünü de bilmiyorum.''[132] Eşi öldükten sonra hayatını çocukları ve diğer aile fertleriyle devam ettiren Hacer Yücel, Üsküp Türk Tiyatrosunda düzenlenen etkinliklerde rol alarak Türklerin kültürel anlamda kalkınmasına hizmet etmiştir. 1957 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'ne ailesiyle birlikte göç edinceye kadar Yugoslav güvenlik güçleri tarfından yakın takip altına alınmıştır.[133]

Ali Abdurrahman Ali'nin hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. 1944 yılından sonra Üsküp Garnizon Komutanlığı görevinde bulunmuştur. Nisan 1945'te Aziz İshak ile tanışarak Yücel'e alınmıştır. 1947 tarihindeki soruşturmalarda yapmış olduğu itiraflar ile Aziz İshak'ın ölümüne ve Şefik Ruşit Elmas (Ersoy)'un hapis cezasına çarptırılmasına sebep olmuştur. 1948'de yargılanarak idam cezasına çarptırılmıştır.[134]

Adem Ali Adem, yaşamı hakkında sınırlı düzeyde bilgi mevcuttur. Yücel'e silah temin edilmesinde rol almıştır. Ali Adem, Partizanların VMRO çetelerinden ele geçirdikleri silahların Teşkilat'a aktarılmasını sağlamıştır. Aktarılan silah sayısı 3120 piyade tüfeği ve 714 tabancadan oluşmaktadır. Bunun yanısıra Üsküp Emniyet Müdürlüğü deposundan kaçırılan silahlar yine kendi yönetimindeki gruplar tarafından saklanmıştır. 1948 tarihindeki yargılamada bu sebeplerden dolayı idam cezasına çarptırılmıştır.[135]

Enver Tuzcu'nun hayatı hakkında sınırlı bilgi bulunmasına rağmen hakkında iki farklı iddia bulunmaktadır. Birincisi, Mehmet Şerif Dalip, Tuzcu'nun 1949 tarihinde verem hastalığından dolayı hayatını yitirdiğini belirtmektedir.[136] İkincisi de, Cevahir Selim'in 1975'te ''Tefeyyüz Okulu Otuz Yaşında'' başlıklı yazısında, Tuzcu'nun

---

[132] Hayri Yıldırım Ağanoğlu, a. g. e., s. 44.
[133] Hacer Yücel röportajında, evlilik süresince eşi Nazmi Ömer Yakup tarafından Teşkilat'la ilgili olarak hiçbir bilgi vermediğini ifade etmiştir. Ayrıca Yugoslav makamları tarafından Yücel üyesi biriyle evliliği bahane edilerek babasının da tutuklanarak 20 yıl hapis cezasına çarptırıldığını belirmiştir. (Bkz.Hayri Yıldırım Ağanoğlu, a. g. e., s. 45.)
[134] Mehmet Şerif Dalip, a. g. m.
[135] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 144 – 145.
[136] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 119.

Tefeyyüz Okulunda görev yaptığını daha sonra, 1956 – 1960 yılları arasında Türkiye'ye göç ettiğini belirtmektedir.[137]

Hüsamettin Vardar, Üsküp şehrindendir. Bir dönem İrfan Okulunda müdür vazifesi ve Birlik Spor Kulübünde sekreterlik yapmıştır. Yücel'in 9 Temmuz 1947 tarihindeki son toplantısı Vardar'ın evinde yapılmıştır. Vardar bu tarihte Zagrep'te yedek subay olarak görev yapmıştır. Mahkemede, Enver Tuzcu'nun vermiş olduğu ifadelerden dolayı 7 yıl, 6 ay hapis cezasına çarptırılmıştır. Ancak yapmış olduğu itiraflar sonucunda cezası üç yıla indirilmiştir. Cezaevinden çıktıktan sonra 1955'te Üsküp Türk Konsolosluğunda görev yapmıştır. Yine aynı dönem içerisinde eşi Hüma Hanım ile birlikte komünist parti üyesi olduklarından dolayı haftada üç gün toplantılara katılmışlardır.[138]

Kemal Rasim İlyas (Günsever), Üsküp Alman – Bulgar Bankası'nda çalışmıştır. 1948 tarihli yargılamasından önce ''Batılıların ajanı'' suçlamasıyla hakkında yasal işlem başlatılarak dosyası Üsküp'teki Alman Komutanlığı'na sunulmuştur. Üsküp Emniyet Müdürlüğü Şefi Gligorov'un çabaları sonucunda kurşuna dizilmekten son anda kurtulmuştur.[139] Özgürlüğüne kavuştuktan sonra Almanya'nın Köln şehrine yerleşerek burada devlet idari kadrosunda memur olarak görev yapmıştır.[140]

İlyas Yaşar İlyas (Yaşar) Üsküp şehrindendir. Yugoslav güvenlik güçleri tarafından Gevgeli kasabasına tren yolculuğu yaptığı sırasında tutuklanarak beş buçuk ay Üsküp emniyetinde sorgulanarak gözaltında tutulmuştur. İlyas'ın tutuklanmasına Refik Şerif Mehmet (Özer) sebep olmuştur. Serbest bırakıldıktan sonra Türkiye'ye göç ederek hayatının geri kalan bölümünü İstanbul'da geçirmiştir.

Fazlı Vehbi Şükrü (Kadıoğlu), Üsküp şehrindendir. 9 Haziran 1959 tarihinde Yugoslavya'dan ailesiyle birlikte (serbest göçmen) statüsünde Türkiye'ye yerleşmiştir.[141] T.C İmar ve İskân Vekaleti Toprak ve İskan İşleri Umum Müdürlüğü tarafından yapılan incelemeler sonucunda, 8 Mayıs 1959 tarihli belgede Kadıoğluna

---

[137] Cevahir Selim, ''Tefeyyüz Okulu Otuz Yaşında'', *Sesler Dergsi*, Sayı 96, s. 16 – 17; Aktaran, Fahri Kaya, ''Tefeyyüz ve Edebiyatımız'', *Yeni Balkan*, 2008. s. 5.
[138] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 155, 281 – 284.
[139] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 248.
[140] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 147.
[141] T.C Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 112 – 26.

ait şu bilgiler yer almaktadır: *''Yugoslavya Üsküp kasabası Türk halkından olup serbest göçmen olarak yurdumuza gelen Kadıoğlu'nun Yugoslavya makamlarınca tevkif edilmiş, dört senelik mahkumiyeti sırasında yapılan tazyik ve işkenceler neticesinde sağ tarafına felç geldiği hariciye vekaletince tevsik edilmiş olduğundan… iskan yardımlarından istifade ettirilmesi vekaletimizce uygun görülmektedir.''*[142] Kadıoğlu, mahkumiyet yıllarının bir kısmını İdrizova'da geçirdikten sonra, 1948 tarihinde çalıştırılmak üzere Bosna - Hersek'te bulunan maden ocağına götürülmüştür. Maden ocağında çalıştığı dönemde felç geçirerek tekrar İdrizova'ya nakledilmiş ve burada iki ay boyunca kesintisiz tedavi görmüştür.[143] 1959 tarihli belgeden mahkumiyeti süresince ağır işkencelere maruz kaldığından dolayı hayatının geri kalanını felçli bir biçimde geçirdiği anlaşılmaktadır. Yine aynı belgede Kadıoğlu'nun 1948 – 1952 yılları arasında mahkum olarak hapishanelerde tutulduğu ve 1952 yılı içerisinde tahliye edildiği anlaşılmaktadır.

Şerafettin Ferit Süleyman (Yücelden), Yücel'in genel sekreterlik vazifesini üstlenmiştir. Mahkumiyetinden önce Üsküp şehrinde Fransızca öğretmenliği yapmıştır. Mahkumiyetini İdrizova Cezaevi'nde tuğla üretim tesisinde ağır şartlarda çalışarak geçirmiştir. Yapılan ağır işkenceler neticesinde gözleri ağır hasar almıştır.[144] Ferit Süleyman serbest bırakıldıktan sonra İstanbul'a göç ederek, Rumeli Türkleri Derneği bünyesinde yayın faaliyetlerinin yanısıra dernek başkanlığı görevinde bulunmuştur.[145]

Hakkı Tevfik Baki (Merter), Üsküp şehrindendir. Koçana'nın Blateç köyünde öğretmenlik yaptığı dönemde tutuklanmıştır. Mahkumiyet yıllarını İdrizova'da tamamlamıştır. Tahliye edildikten sonra Türkiye'ye giderek, İstanbul'un Yenikapı semtinde kereste ticareti ile meşgul olmuştur. Yine aynı şehirde vefat etmiştir.[146]

Münir Süleyman Ali (Eriş), Üsküp şehrinde doğmuştur. Öğretmelik mesleğini yapan Süleyman Ali, çarptırıldığı hapis cezasını İdrizova'da tamamlamıştır. Tahliyesinden sonra Türkiye'ye göç ederek İstanbul'un Yenikapı semtinde kereste

[142] T.C Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 3229 – HI3.
[143] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 184.
[144] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 145.
[145] ''Tarihçe'', a. g. m.
[146] Mehmet Şerif Dalip, a. g. m.

ticareti yapmıştır.[147]

Fettah Salih Süleymanpasiç, Üsküp şehrindendir. Tuklanmadan önce Makedonya Eğitim Bakanlığında müfettişlik görevinde bulunmuştur. Görev süresince Türk öğretmen kadrolarının arttırılmasında önemli çabaları olmuştur. 5 Ağustos 1947 tarihinde idari makamlar tarafından birtakım gerekçeler ileri sürülerek Üsküp şehrinden uzaklaştırılmıştır. Bir süre sonra görevine iade edilse de 1947'de tutuklanarak yargılanmıştır.[148]

Muzaffer Ahmet Süleyman (Hocaoğlu), Üsküp şehrinde yaşamıştır. Mesleği öğretmenlik olan Süleyman, mahkumiyet yıllarını İdrizova'da tamamlamıştır. Serbest bırakıldıktan sonra Türkiye'ye göç etmiştir.[149] Süleyman 22 Mart 1964 tarihinde Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneğinin idari kadrosunda başkanlığa seçilmiştir. Yine denek bünyesinde yapılan eğitim kurslarında görev almıştır.[150] Said Bilal Halil (Emiroğlu), Üsküp şehrinde yaşamışır. Marangozluk mesleği yaparak geçimini sağlamıştır. Mahkumiyetini İdrizova'da geçirmiştir.[151]

Şefik Ruşit Elmaz (Ersoy), Üsküp şehrindendir. Türk milliyetçisi ve Yücel'in önemli fedailerindendir. 1946 tarihinde tutuklanarak Üsküp Emniyet Müdürlüğünde 83 üç gün işkence yapılarak sorguya çekilmiştir. 5 Eylül 1947'de ise tekrar tutuklanmıştır.[152] Mahkumiyet yıllarını İdrizova'da tamamlamıştır.[153]

Üsküp şehrinden olan Abdülkerim Ethem İbrahim (Sezer) Belgrat Üniversitesi Hukuk Fakültesi mezunudur. Yugoslav idari makamlarında ağır ceza hakimliği yapmıştır. Mahkumiyet evresini Söğütlü ve İdrizova cezaevlerinde tamamlamıştır. Tahliyesinden sonra Türkiye'ye göç ederek 1982'de İstanbul'da vefat etmiştir.[154]

Refik Şerif Mehmet (Özer), hayatı hakkında sınırlı bilgi mevcuttur. Üsküp şehrinde doğan Mehmet terzilik yaparak gemiçini sağlamıştır. Mahkumiyet dönemi

[147] Mehmet Şerif Dalip, a. g. m.
[148] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 146.
[149] Mehmet Şerif Dalip, a. g. m.
[150] ''Tarihçe'', a. g. m.
[151] Mehmet Şerif Dalip, a. g. m.
[152] Mehmet Şerif Dalip, a. g. m.
[153] Mehmet Şerif Dalip, a. g. m.
[154] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e. s. 147.

boyunca İdrizova cezaevinde yatmıştır.[155] Serbest bırakıldıktan sonra İstanbul'a yerleşerek memurluk vazifesinin yanısıra Rumeli Türkleri Derneği bünyesinde yapılan faaliyetlerde görev almıştır.[156]

Mehmet Şerif Dalip (Ardıcı), Bursa şehrinde doğmuştur. Babası Türkmen ailelerinden İbrahim Koyuncuoğlu, dedesi Talib Bey'dir. Dalip teyzesinin daveti üzerne 2 Ekim 1926 tarihinde Üsküp'e gitmiştir. Pasaport işlemlerinde yapılan hata sonucunda T.C vatandaşlığını kaybetmiştir. Daha sonra Üsküp Sanat Okulundan mezun olmuştur. Askerlik vazifesini tamamladıktan sonra ise berber dükkanı işletmeye başlamıştır. Çıkarıldığı mahkeme tarafından tüm mal varlığına el konularak yargılanmıştır. Mahkumiyet yıllarını Söğütlü, İdrizova ve Sremska Mitrovica cezaevlerinde geçirmiştir. Ayrıca Yugoslavya adına çeşitli görevler yapmıştır. 20 Eylül 1955 tarihinde tahliye edildikten sonra Bursa'ya göç etmiştir. Hayatının geri kalanını burada geçirerek yine aynı şehirde vefat etmiştir.[157]

5.2. Faaliyetleri

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Makedonya Türklüğü siyasal ve toplumsal alanlarda bir dizi sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. Ancak eğitim sorunu daima hayati bir önem taşımıştır. Bu durumun farkında olan Yücel üyeleri, Slav etkisindeki Makedonya Türk kültürü, dili ve değerlerinin eriyip kaybolmaması için faaliyetlerine bu noktadan başlamışlardır. Bu hususlara bağlı olarak, Yücel'in başta ders kitaplarının hazırlanması, öğretmenlerin gelişimi için Türkçe kursların yapılması ve gösterilerin tertip edilmesi gibi öncelik arz eden konulara ağırlık verdiği görülmektedir.

Alman ve Bulgar kuvvetlerinin Makedonya'dan çekilmesinin akabinde, 21 Aralık 1944 tarihinde Türkler kendi ana dillerinde eğitim hakkına sahip olmuşlardır. 23 Aralık 1944'te ise Üsküp'te kurulan ''Tefeyyüz'' ilköğretim okulunda Türkçe eğitimin temelleri atılmıştır.[158] Eğitim dili Türkçe olan ''Tefeyyüz'' ilköğretim okulunun müfredat programının, öğrencilerin milli duygularını geliştirecek içerikte

[155] Mehmet Şerif Dalip, a. g. m.
[156] ''Tarihçe'', http://www.rumelidernegi.org/tarihce, (12. 03. 2019).
[157] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 147, 157 – 200, 280.
[158] Arif Ago, ''Burada Bir Türk Kalmasa Bile Türk Kültürü Yine Yaşayacaktır'', http://www.milliyet.com.tr/burada-bir-turk-kalmasa-bile-turk-dunya-2798442/, (21.12.2018).

olmasına özen gösterilmiştir. Ayrıca öğretmen kadrolarının yetersizliğinden dolayı 1945 yılının yaz döneminden itibaren pedagojik eğitim vermek suretiyle Türkçe ders verecek öğretmenler yetiştirilmiştir.[159] Öğretmen kadrosunun yetiştirilmesinde Yücel Teşkilat'ı üyesi olan Şerafettin Ferit Süleyman'ın önemli katkıları olmuştur. Ferit Süleyman'ın, Üsküp'te düzenlediği pedagojik eğitim kurslarına, Makedonya'nın çeşitli bölgelerinden gelen öğretmenler de katılım sağlamışlardır. Bunun yanında kendisinin, öğretmenler korosunun başkanlığını yaparak müsamerelerin ve diğer kültürel etkinliklerin yapılmasına öncülük etmiştir.[160]

Yücel'in öğretmen kadrosu, görev yaptıkları şehir ve köylerde okuma – yazma kursları düzeyerek Türklerin eğitim alanında gelişmelerine katkı sunmuştur. Teşkilat öğretmen kadrosunun diğer önemli bir ismi olan Fettah Salih Süleymanpaşiç, ilk ders kitabı olan *''Sevimli Kıraatı''* hazırlamıştır.[161] Arif Ago[162] 1949 yılına gelindiğinde, Türk öğrenci sayısının 3600'den, 11.000 – 12.000 öğrenciye ulaştığı bilgisini vermektedir. CIA'nın 10 Mart 1950 tarihli belgesinde Makedonya'da çeşitli düzeylerde 133 Türk okulunda toplamda 13.205 öğrencinin olduğu belirtilmektedir.[163] 1947'de gerçekleşen tutuklamalar neticesinde, Makedonya'nın tüm bölgelerinde başlayan eğitim faaliyetlerinin önü kesilmiştir. Öğretmen kadrosunun tutuklanması okullarda boşlukların oluşmasına sebep olurken, bunların yerine formasyonları eksik kişiler getirilmiştir. 1948 tarihinden sonra pedagoji kurslarında bir önceki dönemde kurs görmüş kişiler dersler vermeye başlamıştır.[164] Yücel üyelerinin öğretmen kadrosu 1950'de hapiste oldukları dönemde de eğitim – öğretim faaliyetlerine devam etmişlerdir. 1950 yılında kurulmuş olan Türk Tiyatrosunun müdürü olan Abduş Hüzeyin'in talebi üzerine, Borislav Nuşiç'in ''Şüpheli Şahıs'' oyunu Hüsamettin Vardar, Şerafettin Ferit Süleyman ve Refik Şerif Mehmet tarafından hapiste Makedonca'dan Türkçe'ye çevrilmiştir.[165] Yücelci

[159] Arif Ago, a. g. m.
[160] Fahri Kaya, ''Kültürel ve Eğitim Tarihimizde Yücelciler'' *Köprü Kültür Sanat Dergisi*, Mart 2006, s. 7.
[161] Fahri Kaya, a. g. m.
[162] Arif Ago, a. g. m.
[163] CIA, ''*Sociological – Education, Labor''*, 10 March – April 1950, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP80-00809A000600320549-7.pdf, s. 1., (11.02.2019).
[164] Fahri Kaya, a. g. e., s. 8.
[165] Fahri Kaya a. g. m.

aydınların hapiste oldukları dönemde ayrıca Türkçe – Makedonca bir sözlük üzerinde çalıştıkları, ancak bu sözlüğün tahliye döneminde polis tarafından alındığı bilgisi kayıtlara geçmiştir.[166] Üyelerin faaliyetleri bunlarla da sınırlı kalmamıştır. Yargılanan üyelerin büyük bir çoğunluğu tahliye edildikten sonra Türkiye'ye göç ederek, faaliyetlerine devam etmişlerdir. 1950 tarihinde Türkiye'de kurulmuş olan Rumeli Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği'nin 22 Mart 1964'te oluşturulan idari kadrosunda vazife almışlardır. Dernek yönetiminde yer alan Yücel üyeleri şu isimlerden oluşmaktadır; Muzaffer Ahmet Süleyman başkan, Ekrem Ali Sakıp başkan yardımcısı, Refik Şerif Mehmet Yazman, Fahrettin Hasip Veznedar, Denetleme kurulu üyeleri: Şerafettin Ferit Süleyman, Ali Malik Yakup. Yardımcı görevde olanlar ise; Hüseyin İsmail Nezir ve Necati Recep Emin'dir[167] Dernek bünyesinde çeşitli alanlarda düzenlenen eğitim faaliyetlerinin başında, dernek binasında ingilizce, Almanca ve Fransızca olmak üzere dil kurslarının düzenlenmesi gelmektedir. 1962 tarihinde ABD – Türkiye İlişkilerini değerlendirmek amacıyla ''Amerikan Duyuşları'' konulu konferans düzenlenmiştir.[168] Eğitim faaliyetlerinin yanısıra, dernek bünyesinde görev alan doktorlar aracılığıyla ihtiyaç sahiplerine muayene ve ilaç yardımı yapılarak hastalar tedavi edilmiştir. Yine ihtiyaç sahiplerine destek amacıyla 1962 tarihinin Ramazan bayramında 103 çocuğa eşya yardımı yapılmıştır. 25 Şubat 1962 tarihinde yardıma muhtaç olan 198 kişiye gıda paketi dağıtımı, 27 Eylül – 1 Kasım 1964 tarihleri arasında tespit edilen 150 fakir aileye gida yardımı dağıtılmıştır.[169]

Sonuç olarak Yugoslavya'dan zorunlu olarak göç ettirilen Türkler Makedonya'da yürütmüş oldukları kalkınma çalışmalarını daha sonraki dönemlerde yine devam ettirmişlerdir. Yugoslavya Türklerinin toplumsal kalkınmayı gaye edinen ve 1950 tarihinde kurduğu bu dernek çatısı etrafında birleşen Türkler dayanışma içerisinde olmuşlardır. Kuruluşundan kısa bir süre sonra eğitim, sağlık, sosyal yardımlaşma, anma törenleri gibi etkinlikler düzenleyerek adeta Yugoslavya Türklüğünün,

---

[166] Fahri Kaya a. g. m.
[167] ''Tarihçe'', a. g. m.
- Parantez içerisinde belirtilen soy isimler, şahısların Türkiye'ye göç ettikten sonra kendilerine idari makamlar tarafından verilen isimlerdir.
[168] ''Tarihçe'', a. g. m.
[169] ''Tarihçe'', a. g. m.

Türkiye'deki kalesi olmuştur.

5.2.1. Birlik Gazetesi

Bu başlık altında gazetenin kimler tarafından kurulduğu, kuruluşu ve sonrasında gelişen süreç dahilinde gazete yönetim kadrosunun Makedonya Halk Cephesi tarfından tasfiyesi ve sonrasını kapsayan süreç açıklığa kavuşturulacaktır. Yücel üyeleri öncülüğünde başlatılan eğitim ve basın yayın faaliyetlerinin Makedonya Türklerinin gelişimine artı değer kattığı vurgulanması gereken önemli bir noktadır. Komünist rejimin propagandalarına ve algı yönetimine ancak yazılı kaynaklarla cevap verilebileceğinin farkında olan Teşkilat üyeleri 1944'te Birlik gazetesini kurarak Yugoslavya'daki Türklerin ilk yayın organını oluşturmuşlardır.

Birlik'in başına, Yücel'in önemli üyelerinden olan Nazmi Ömer Yakup ve Ali Abdurrahman Ali seçilmiştir.[170] Redaksiyonun başına ise Şerafettin Ferit Süleyman, Refik Şerif Mehmet ve Hüsamettin Vardar getirilmiştir.[171] Gazete'nin kurulması devletin idari makamlarından izin alınmaksızın gerçekleştiğinden dolayı mali bakımdan herhangi bir destek sağlanamamıştır.[172] Birlik ilk defa, Aralık 1944'te yayın hayatına başlamıştır. Ancak kısa süre sonra Makedonya Halk Cephesi otoritesi tarafından dikkat çeken gazeteye yeni isimlerin getirilmesiyle birlikte gazete, Yücel'in kontrolünden çıkmıştır. İlerleyen süreçle birlikte Halk Cephesi kararıyla Nazmi Ömer Yakup ve Ali Abdurrahman Ali gazeteden tasviye edilmiştir.[173] Alınmış olan kararlar bununla da sınırlı olmamıştır. Gazetenin dördüncü sayısında, dönemin Makedonya Halk Cephesi Başkanı olan Dimitar Vlahov[174], gazeteyi telefonla arayarak, Yugoslavya Partisi Politbüro üyesi Moşa Piyade'nın daha önce Borba gazetesinde Hüseyin Cahit Yalçın aleyhinde ve Türkiye siyasetini eleştiren yazısının tekrar yayımlanmasını emretmiştir. Yücelciler bu yazının yayınlanmaması noktasında ısrarlı olsalar da artan baskılar sonucunda kabul etmişlerdir.[175] Eleştiri

[170] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 66.
[171] Fahri Kaya, ''Kültür ve Eğitim Tarihimizde Yücelciler'', a. g. m.
[172] Fahri Kaya, a. g. m.
[173] Mehmet Şerif Dalip, a. g. m.
[174] Dimitar Vlahov, İkinci Meşrutiyet döneminde Meclis – i Mebusanda görevde bulunmuştur. Ayrıca Osmanlı Devleti idaresi altınında özerk bir Makedon Devleti kurulması fikrinin savunuculuğunu yapmıştır. Makedonya'da aydın kesim tarafından ise ''Türkçü'' olarak tanımlanmaktadır.
[175] Fahri Kaya, a. g. e, s. 8.

yazısının kimin tarafından Türkçeye çevrileceğine dair karar verilmemesi sonucunda, gazetenin redaksiyonuna Nurettin Davut getirilmiştir. Daha sonra adı geçen yazı onaylanarak yayınlanmasına izin vermiştir.[176] Birlik, dördüncü sayısına kadar adeta Türklerin sesi olmuştur. Diğer sayıların çıkarılması ise Makedonya Halk Cephesi kontrolünde olmuştur. Yine Dimitar Vlahov tarafından gazeteye İştip şehrinden Şükrü Ramo dâhil edilmiştir. Gazete yedinci sayıdan itibaren Ramo'nun yönetiminde faaliyetlerini sürdürmüştür. 1946 tarihinde ise Birlik, Yugoslav'ya tarafından ilk defa mali bakımdan destek bulmuştur.[177]

1949 tarihine gelindiğinde Türkiye Cumhuriyeti tarafından Birlik gazetesinde komünizm propagandası yapıldığı gerekçesiyle yaptırım uygulanmıştır. Bakanlar kurulunun 7 Haziran 1949 tarihli kararı üzerine Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün kararıyla Türkiye'ye sokulması ve mevcutlarının toplatılması kararlaştırılmıştır.[178] Söz konusu gazetenin Türkiye makamları tarafından yapılan incelemede şu ifadelere yer verilmektedir: *''Üsküp'te Türkçe olarak intişar eden Birlik adlı gazetenin elde edilen 30 Nisan 1949 tarihli bir nüshasının tetkikinde tamamen komünizm propagandası yaptığı görülmüştür.''*[179]

Birlik'in 50. yıldönümü kutlamalarında ise Nurettin Davut ilk başyazar olarak gösterilmiştir. Fahri Kaya, Davut'un baş yazar olarak gösterilmesinin temel sebebinin Yücel'i gözardı etmek olduğunu öne sürmektedir.[180] Yücel üyesi Mehmet Şerif Dalip, gazetenin yayın hayatına geçmesinde herhangi bir sorunla karşılaşılmadığı ve Tito rejiminden de büyük destek bulduğunu ifade etmiştir.[181]

Sonuç olarak, temel hak ve özgürlükler, mali imkânların sınırlı düzeyde olduğu 1944 yılının konjonktürü çerçevesinde değerlendirildiğinde Yücel üyelerinin gazetecilik alanındaki bu başarısı Makedonya Türklerinin siyasi nitelikli konulardan haberdar olma, Türkçenin yaygınlık kazanması ve bireylerin bilinçlendirilmesi hususlarında belli ölçülerde katkı sağladığı yadsınamaz bir gerçektir. Diğer üzerinde

[176] Fahri Kaya, a. g. m.
[177] Fahri Kaya, a. g. m.
[178] T.C Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 030180102/1194718.
[179] T.C Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 9IIII6/30/I.
[180] Fahri Kaya, a. g. m.
[181] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 65.

durulması gereken bir nokta da, Makedonya'daki idari makamların gazeteye doğrudan doğruya müdahil olmasıdır. Makedonya Halk Cephesi'nin almış olduğu tedbirler neticesinde, gazete Türklerin kontrolünden çıkmıştır. Birlik'te 1988 tarihinde göreve başlayarak daha sonra genel yayın yönetmenliği yapan Drita Karahasan 13 Ekim 2016'da Time Balkan gazetesine yapmış olduğu röportajda, Birlik gazetesinin *''Makedonya'daki Türklerin hem hafızası hem de tarihi olduğunu''* vurgulayarak sözlerine şöyle devam etmiştir: Birlik'te kültürel konular, Makedonya'da okuyan Türk öğrenci rakamları, köylerde yaşayan Türklerin yaşam biçimleri, gelenekler, siyasi olaylar ve diğer sorunlara ilişkin konular ele alınmıştır. Karahasan, gazetede yer alan konuların başka gazetelerde bulunmadığını, Makedonya'da diğer gazete ve medya kuruluşları tarafından bu tür haberlerin yapılmadığını öne sürmüştür. Bunun yanısıra, gazetenin devlet desteğiyle bir yılda sadece 7 – 8 kitap basabildiğini ve devlet destekli yapılan etkinliklerde her zaman üçüncü sınıf muamele gördüklerini vurgulayan Karahasan, son olarak gazetenin mali imkanların yetersizliğinden dolayı yayın hayatına son verildiğini ve bu durumun Makedonya Türkleri için büyük bir kayıp olduğunu dile getirmiştir.[182]

5.2.2. Yücel'in Diğer Faaliyetleri

Yücel Teşkilat'ı ile T.C Üsküp Türk Konsolosluğu ve Belgart Büyükelçiliğ arasındaki ilişkiler bütünü son derece hassas ve önem arz eden bir husustur. Bu nedenle ayrı bir başlık altında incelenmesi uygun görülmüştür. Teşkilat'n Mehmet Şerif Dalip isimli üyesinin kaleme aldığı anı kitabında Yücel'in kurulması çalışmalarının 1941 tarihinde Konsolos Emin Vefa Gerçek tarafından başlatıldığı öne sürülse de, T.C arşiv belgelerinde Gerçek'in, 10 Haziran 1941 tarihinde Batum Muavin Konsolosluğuna atandığı kayıtlara geçmiştir. Belirtilen tarihte, Üsküp Muavin Konsolosluğuna Kami Güven'in, yine Üsküp Konsolosluğu idareye ise Reşat Hakkı Karabuda'nın tayinlerinin yapıldığı belgelerde yer almaktadır.[183] Gerçek'in Üsküp Konsolosluğuna, konsolos sıfatıyla atanması 5 Kasım 1943 tarihinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün imzalamış olduğu kararnameyle

[182] ''Makedoya Medyası Türkiyedeki Olaylara Çok Az Yer Veriyor'', http://timebalkan.com/makedonya-medyasi-turkiyedeki-olaylara-cok-az-yer-veriyor/, (11. 03. 2019).
[183] T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 030111/1461410.

gerçekleşmiştir.[184] Gerçek'in 1943 resmi görev tarihi esas alındığında bu irtibatın 1943'te gerçekleştiği kesinlik kazanmaktadır. Teşkilat üyesi ayrıca, Yugoslavya'daki olayların seyrine bağlı olarak, Gerçek, ve 30 Haziran 1945 – 4 Nisan 1950 tarihlerinde Üsküp Başkonsolosu olarak görevlendirilen Şevki Erdoğan[185] ve 30 Ağustos 1939 – 04 Şubat 1949 tarihleri arasında Belgrat Büyükelçiliği yapan Tevfik Kamil Koperler'den[186] talimat alındığı ve adı geçen diplomatlara bilgi aktardıklarını iddia etmektedir. Türk yetkililer tarafından üyelere verilen talimatlar ise şöyledir: *''Nüveyi oluşturun. Talimatlarımızı tatbik edecek, bilgi alabileceğimiz bir grubun varlığını bilmek istiyoruz.'', ''VMRO ve Terziev'e[187] ait mahkeme safhalarının Konsolosluğa tevdi edilmesi.'', ''İtimat edeceğiniz gençlerinizden bazılarını Partizanlar'ın arasına sokun, hareketlerinden anında haberdar olmak istiyoruz.'', ''Almanlarla herhangi bir sürtüşmemiz yoktur. Partizanların işine karışmayın ve boşuna Türk kanı akıttırmayın.'', ''Katiyetle iç harbe karışmayın.'', ''Arnavutluk hududuna kaydırılan Yugoslav birlikleri hakkında[188] bilgi edinilmesi'' ve ''Kraguyevac'ta faaliyette bulunan silah fabrikasında uygulamaya konması düşünülen iki ayrı silah projesinin ne pahasına olursa olsun ele geçirilmesi.''*[189] Talimatların verildiği tarihler bilinmese de, üyelerin 1943 tarihinden itibaren Türk diplomatlarla irtibatta oldukları anlaşılmaktadır. Diğer yandan Üsküp Türk

---

[184] T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 030111/15918.

[185] http://uskup.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory, (18.07.2019).

[186] http://belgrad.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory, (18.07.2019).

[187] Verilen bu talimat 1947 tarihinde VMRO örgüt liderliğini yapan Konstantin Terzievle ilgilidir. Adı geçen örgütün yargılamasına ilişkin bilgiler tezin direniş örgütleri başlığı altında detaylı bir biçimde incelenmiştir.

[188] Yugoslav ordusunun Arnavutluk'un kuzey sınırlarına askeri birliklerini yerleştirmesi ve iki ülke arasındaki devam eden gerginliğin bilgileri CIA'nın iki ayrı istihbarat raporunda yer almaktadır. 23 Kasım 1948 tarihli raporda yaklaşık olarak çeşitli askeri sınıf ve yaşlarda 1800 Arnavut asıllı askerin Yugoslavya'ya kaçtığı bilgisine yer verilmektedir. Arnavutluk tarafından sınır güvenliğinin sağlanması için ağır silahların bölgeye intikal ettirildiği belirtilmektedir. (Bkz. CIA, *Albanian – Yugoslav Tension: Yugoslav Military Maneuvers on Border*, *İnformation Report*, 23 November 1948, s. 1, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R002100060006-0.pdf, (10.02.2019); 29 Mayıs 1952 tarihli rapor ise, iki Yugoslav ordu bölüğünün, Arnavutluk kuzey sınırına motorlu birliklerinide dahilen yığınak yaptığı bilgisini vermektedir. Ayrıca Arnavut hükümeti yetkililerinin sınır bölgesinde tehlikeli veya şüpheli düşündükleri 150 kişiyi tutuklayarak ülkede alarm verildiği bilgisi yer almaktadır. (Bkz. CIA, *Yugoslav Troops on Albanian Border: Albanian Reaktion to Rumors of Invasıon, İnformation Report*, 29 May 1951., s. 1., https://www.cia.gov/library/readingroom/document/cia-rdp82-00457r007700150010-7, (10.02. 2019).

- 1948 ve 1952 tarihleri raporların gözden geçirildiği dönemdir. Hangi tarihlerde hazırlandığı bildirilmemektedir.

[189] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 42 – 63.

Konsolosluğu ve Belgrat Büyükelçiliği'nin Yücel'in kurulmasında rol oynadıkları ve Yugoslavya'daki olaylar hakkında istihbarat topladıkları yadsınamaz bir gerçekliktir. Türk yetkililer ayrıca, savaşın gidişatına bağlı olarak, Makedonya'daki Türk nüfusunu korumak amacıyla tedbir aldıkları görülmektedir.

5.2.3. Yugoslavya Türkleri ve Alman Ordusunun Faaliyetleri

İkinci Dünya Savaşı dönemine doğru gidilen süreçte, Balkanlardaki tüm milletler büyük devletler ile ittifak ilişkisine girmişlerdir. Slavlar, İngiltere ve Sovyetler Birliği ile, Arnavutlar ise İngiltere ve İtalyanlar'la işbirliği içerisinde olmuştur. Türkler ise, olası bir savaş durumunda herhangi bir devletten destek sağlanılamaması durumunda büyük kayıpların verilebileceği noktasında hemfikir olmuşlardır. Yugoslavya Türklüğünün bekasının korunması amacıyla Şuayyib Aziz İshak ve Mehmet Şerif Dalip 1937 tarihinde Türkiye'nin Belgrat Büyükelçiliği ile irtibat kursa da herhangi bir destek sağlanamamıştır.[190] Bu durum karşısında Batılı devletler arasından Alman ordusuyla işbirliğinin mümkün olabileceği noktasında birtakım hesaplamalar yapmışlardır. 22 Haziran 1937 tarihinde, Şuayyib Aziz İshak, Kemal Rasim İlyas ve Mehmet Şerif Dalip arasında tertip edilen bir toplantıda, Alman ordusunun Yugoslavya'daki muhtemel sadırıları gündeme getirilmiştir. İshak, Alman ordusunun atacağı adımlara bağlı olarak şu değerlendirmeyi yapmıştır: *''Almanya sonunda Rusya'ya saldıracaktır. Arkasında düşman bırakmak istemedeğinden dolayı, önce Balkanları işgal edecektir. Zannederim Hitler bu bölgelerdeki stratejik mevkilerin İslâm ekseriyetinin elinde olmasını göz ardı edemeyecektir. Varlığımız planlarında değişiklik yapmalarına sebep olacaktır. İşte o zaman kendi pazarlığımızı kendimiz yaparız. Almanya, bizlerle birlikte Türkiye'yi de müttefik olarak görecektir. Ama, Alman saflarında ateşe sürüklenmesini de beklememeliyiz Türkiye'den. Hülasa olarak, Biz Türk – İslâm Camiası'nın var olma şartları Almanya'nın atacağı adımlara bağlıdır. Bakalım bu badireden kurtulup kendi devletimizi kurabilecekmiyiz?.''*[191]

1941 yılında Üsküp'te Alman subayı olan Albay Müller ile Mehmet Şerif'in berber dükkanında aralarında şu diyalog geçmiştir: Müller, *''Bizlerden*

[190] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 35.
[191] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 22 – 30.

arkadaşlarının ve sizin bir şikayetiniz var mı ?, Dalip, Sizlerden hiçbir şikayetimiz yok. Bizlere karşı çok nazik davranıyorsunuz. Bizim sizlerle alıp veremediğimiz yok ki şikayetimiz olsun. Yalnız, Boşnak kardeşlerimizin cebren Tito saflarında sizlere karşı savaşanlara acıyorum. Yakaladıklarınıza ayrıcalık tanıyabilirsiniz. Lütfen ihmal etmeyin. Rütbeniz itibari ile ordu kademelerinde sözünüz geçerli olur zannındayım. Türk olarak ilk defa bunu sizden istirham ediyorum. İkinci bir isteğim daha var. Üsküp devlet dairelerinde ve bilhassa belediye ile olan işlerimizde Bulgarlar çok eziyet ediyorlar. Bulgar idarecilerinin ikaz edilmeleri lazım. Albay, Taahütte bulunmuyorum ama, birşeyler yapabilirim. Garnizon komutanımızla görüşme yapacağım. İsterseniz bizzat sizler de diyebilirsiniz. Meselelerinizle hususi bir şekilde alâkadar olacaktır sanırım.''[192] Üsküp tren garında bir rastlantı sonucunda yapılan ikinci görüşmede Albay Müller ve Dalip arasında yine şu konuşma yapılmıştır: *''Müller, ileriki zamanlarda Ankara bize savaş açarsa işlerimiz olduğundan daha kolay yürüyecektir. Az bir zaiyatla Balkanları Türk Ordusu'na bırakırız. Berlin'de neler konuşulur bilemem, ama bulunduğum ordu kademlerinde benim gibi düşünen çok. Şimdilik iyi gidiyor ama bu kadar çok cephede savaş yürütmek sonunda yoracak bizi. Berlin'den çok uzaklarda mermi atıyoruz. Dalip, istirhamım olacak bay Müller. Üsküp'e dönüşte Bulgar bizi sorguya çekecektir mutlaka. Bize belge mahiyetinde imzalı bir şey verebilirmisiniz ? Müller, evrağa, imzaya gerek yok. İstasyonda Üsküp'e telsizle bildiririm. Bir şey dedirtmem sizlere. Önceki istediğinizi General Grayger'e ilettim. Bizzat giderseniz daha iyi olur.''*[193]

Albay Müller ve Dalip arasında gerçekleşen konuşmalara bağlı olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nin Üsküp Konsolosluğu'nun 4 Ağustos 1941 tarihli raporu büyük önem arz etmektedir. Raporda, Bulgaristan hükümetinin Makedonya içerisndeki en ufak kurumlara kadar nüfuz ederek Bulgarları yerleştirdiğini, bu nedenden dolayı Makedonyalılar arasında bu durumun hoşnutsuzlukla karşılandığı, komünizm yanlılarının Soyetler Birliği ve Kızıl Ordu propagandası yürüttüklerini belirtilmektedir. 1941 tarihi içerisinde ise, Almanlar'ın Üsküp'te Alman Merkez Komutanlığı kurduklarını ve Alman S.S. Teşkilatın'dan dört görevli memurun bölgedeki gelişmeleri yakından takip ettikleri belirtilmektedir. Ayrıca, S.S. Teşkilatı

[192] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 37 – 38.
[193] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 39 – 41.

başkanının *''Üsküp'te tanıdığı Türklerden Alman idaresinden memunun olup olmadıkları sorduğu''* bilgisi yer almaktadır.[194] Rapordaki bilgilere bağlı olarak, Alman yetkililerin Üsküp'te Türk ileri gelenlerle irtibat halinde olduğu ortaya çıkmaktadır.

Yine Üsküp Türk Konsolosluğu'nun 10 Kasım 1941 tarihli raporu, Bulgarların Üsküp'te yaşayan Türklere uygulamış olduğu baskıcı politikaları ve uygulamalarını doğrulayıcı bir niteliğe sahiptir. Rapora göre: Üsküp'te kendilerini Alman polisi gibi gösteren üç kişinin Türk mahallelerinde, teravih namazı çıkışı esnasında yaklaşık olarak 60 kişiyi soyduklarını ve 8 kişiyi ağır bir biçimde yaraladıkları belirtilmektedir. Daha sonra bu şahısların ikisinin Bulgar askeri olduğu, diğerinin ise Garnizon otomobil parkında çalışan yerli Bulgarlar oldukları anlaşılmıştır. Koçana şehrinde ise, yine Bulgar askerleri tarafından Türk kadınlara yönelik taciz girişiminde bulunulduğu kayıtlara geçmiştir. Bulgar idareciler tarafından izlenilen siyaset sonucunda Türklerin iş bulmakta zorlandığını, ticari ve kültürel amaçlar için çıkarılan ruhsatların verilmesinde zorluk çıkarılarak engellendiği bilgisi yer almaktadır. Özellikle şehirlerde yaşayan Türklerin sefalet içinde oldukları ve bu durumun gün geçtikçe arttığı vurgulanmıştır.[195]

Dalip, Üsküp'teki Alman Ordu Komutanlığı ve Türkler arasında irtibatın sağlanması için Berlin'den gelen özel bir emirle Kemal Salih'in görevlendirildiğini belirtmektedir. Ayrıca, Kemal Salih'in tahsilini Almanya'da tamamladığını eşinin Adolf Hitler'e yakın ve nüfuzlu bir Alman ailesinin kızı olduğunu ve daha sonra Müslüman olduğunu belirtmiştir.[196]

Üsküp Belediye Başkanlığına tayin edilen Bulgar kökenli Spiro Kitinçev'in bürokratik işlerede Türklere sorun çıkardığından dolayı, Kemal Salih ve Osmanlı Meclisi Mebusanında Üsküp Milletvekilliği yapan Sait İdris Alman Garnizon Komutanlığına giderek General Rudolph Grayger'den Bulgar idarecilerinin baskılarının tekrarlanmaması hususunda teminat almak amacıyla bir görüşme

---

[194] T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, *Makedonya'nın Vaziyeti Hakkında*, Belge No: 03010/ 2537054, 10 Ekim 1941, s. 1 – 2.
[195] T.C. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, *Makedonya Türklerinin Vaziyeti Hakkında*, , Belge No: 03010/2537055., 10 Kasım 1941, s. 1 – 2.
[196] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 45.

gerçekleştirilmiştir. Ancak, Bulgar idarecilerin tutumlarının değişmemesi üzerine Kemal Salih ve Sait İdris yeniden Alman Karargahı'na gitmişlerdir. Karargâha Belediye Başkanı Spiro'nun çağırılmasıyla, *''Türklere Alman Kuvvetlerince ve idari makamlardaki Bulgarlar tarafından herhangi bir zarar verilmeyeceğine dair''* General Rudolph ve Spiro'nun imzasını taşıyan resmi bir belge verilmiştir.[197] Alman Ordusunun atmış olduğu bu adım, Makedonya ve daha geniş ölçekte Yugoslavya genelinde yaşayan Türkler için Bulgaristan'ın yıldırma politikalarına karşı koruyucu bir unsur olmuştur. Almanlar tarafından Türklere verilen resmi belge Altan Deliorman tarafından da doğrulanmaktadır.[198] Söz konusu dönem içerisinde Alman gizli servisi yetkililerinin daha sonra Teşkilat'ın başkanlığını yapan Aziz İshak'a bilgi aktardığı ortaya çıkmaktadır. Toplantı tarihi bilinmese de, İshak, Mehmet Şerif Dalip ve Nazmi Ömer Yakup arasında yapılan bir oturumda İshak, Alman istihbarat servisinin, İngiliz yetkililer ve Stalin arasında Moskova'da bir toplantı yapıldığı bilgisinin kendisine aktarıdığını söylemiştir. Yine aynı toplantıda, Üsküp'teki Alman istihbarat servisinde çalışan Yüzbaşı Krugger tarafından, İngiliz Avam Kamarasında Türkiye'yi doğrudan ilgilendiren gizli bir oturumun yapıldığını ve bu oturumun şifreli telsiz mesajının çözülerek kendisine aktarıldığı bilgisini nakletmiştir.[199]

Almanların 1944'te savaşa yenik düşmesi sonucunda Makedonya Türkleri bu tarihten sonra destek bulamamıştır. Bu hususta önemli bir noktaya işaret etmek faydalı olacaktır. Üsküp Türk Konsolosluğunun Ağustos 1941 tarihli raporunda, Alman gizli servisi yetkililerinin Üsküp'teki Türk ileri gelenlerle irtibat kurdukları belirtilmiştir. Raporda şahıs adları belirtilmese de, yukarıdaki paragrafta açıklanan verilerden hareketle Alman yetkililerle İshak, Sait İdris ve Kemal Salih'in bağlantı kurdukaları söylenebilir. Olayları iki açıdan değerlendirmek mümkündür. Birincisi, Almanya'nın Yugoslav rejimine karşı olan Türkleri kendi tarafına çekmek amacıyla koruyucu rol üstlenmesidir. İkincisi de, Makedonya Türklerinin kendi varlıklarını idame ettirmek amacıyla güçlü bir aktör olan Almanya'nın yanında yer almasıdır.

[197] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 46 – 47.
[198] Altan Deliorman, a. g. e., s. 164.
[199] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 53 – 54.

5.3. Yücel'in İfşa Edilmesi

Yücel'in ne şekilde ifşa edildiği tartışma konusudur. Ancak bu durumun meydana gelmesinde aşağıda adı geçen üyelerin tutuklandıktan sonra verdikleri ifadeler önemli rol oynamıştır. Üyeler, hangi şartlarda olursa olsun birbirini ele vermeyeceklerine dair silah, bayrak ve Kuran-ı Kerim üzerine yemin etseler de adı geçen şahısların bu yemine uymadıkları ortaya çıkmıştır.[200]

Hüsnü Kemal, tutuklandıktan sonra yapılan sorgulamalarda Mehmet Şerif Dalip'in Türk milliyetçisi, komünist rejim karşıtı ve Yücel Teşkilatı'nın kurucu üyelerinden olduğunu itiraf etmiştir.[201] Refik Şerif Mehmet (Özer) ise sorgulamasında, Teşkilat üyelerini Yugoslavya'dan kaçıracak bir grubun olduğunu ve bu gruba Dalip'in de katıldığını yemin ederek itiraf etmiştir.[202] Enver Tuzcu ise, tahliyelerinden sonra Dalip ile yaptığı görüşmesinde şu ifadeleri kullanmıştır: *''Korkulacak bir tarafı yokmuş. Bastım imzayı çıktım dışarı.''*[203] Ayrıca Yücel hakkında ve Yugoslavya'da cereyan eden hadiselerin bilgisini konsolosluğa Dalip'in bildirdiği itirafında bulunmuştur.[204] Ali Abdurrahman Ali, sorgulanmasında önemli itiraflarda bulunarak Şuayyib Aziz İshak'ın ölüm cezasına makûm edilmesine sebep olmuştur.[205] Yukarıda adı geçen üyeler, tutuklanmış oldukları 1947 tarihinde yapmış oldukları itiraflar doğrultusunda Teşkilat'ın ve üyelerinin faaliyetlerini ifşa etmişlerdir. Olaylar bütününün anlaşılması bakımından Hüsnü Kemal hakkında birtakım ön bilgilerin verilmesi meselenin daha net bir biçimde kavranmasına yardımcı olacaktır. Kemal'in 1947'de yapılan sorgulamalarda yer aldığı, ancak hiçbir şekilde yargılanmadığı tespit edilmiştir. Gerçek kimliği tam olarak bilinmese de yeterli araştırma yapılmaksızın Yücel'in öğretmen kadrosuna kabul edilmiştir.[206] Kemal ayrıca, 1940 tarihinde Sparta Spor kulübünde vazifelendirilmiştir. Buradaki ana görevi kulüp hakkında bilgi edinerek Yugoslav idari makamlarına bilgi aktarmak olmuştur. Söz konusu dönemde Spor Kulübü Yücel'in kontrolüne girmiştir. Kemal

[200] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 96.
[201] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 124.
[202] Mehmet Şerif Dalip, a. g. m.
[203] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 119.
[204] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 120.
[205] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 144.
[206] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 105.

daha sonra, Dalip'in kararı üzerine spor kulübünden atılmıştır.[207] 1946 yılında ise Ulusal Demokratik Arnavut Örgütüne desteğinden dolayı tutuklanarak, Üsküp Emniyet Müdürlüğünde on bir ay tutuklu kalmıştır. Bir süre sonra da serbest bırakılmıştır.[208] Teşkilat içerisinde faal olan Kemal'in, 1947 tarihindeki sorgulamalarda Teşkilat aleyhindeki ifadeleriyle komünist rejime hizmet ettiği anlaşılmıştır. Gizlilik ilkesine dayalı olarak yönetilen Teşkilat, yukarıda adı geçen isimler ve Kemal'in vermiş olduğu bilgiler doğrultusunda açığa çıkmıştır. Ayrıca Yücel'in gizliliğini yitirmesinde Alman ordusunun 1944'te teslim olduktan sonra esir olarak tutulan askerlerin ve subayların yapmış oldukları itirafların da etkili olduğu söylemek mümkündür.

6. Yargılama Süreci

Yargılamalar 19 Ocak 1948 tarihinde Üsküp Vilayet Mahkemesinde, Panta Marina'nın başkanlığında, yardımcı hakimler Remzi İsmail, Mehmed Şakir ve Makedonya adına yardımcı hakim sıfatıyla Blagoy Popovski'nin öncülüğünde başlamıştır.[209] Yücel üyelerine yönelik suçlamalar aşağıda belirtilen noktalar üzerinde toplanmıştır: *''Federatif Yugoslavya'nın anayasal düzenini ortadan kaldırmak'', ''Türkiye Cumhuriyeti'nin Üsküp Konsolosluğu ve Belgrat Büyükelçiliği ile olan bağlantı'', ''Yugoslavya'nın bağımsızlığına ve güvenliğine tehdit'', ''diğer örgütlerle bağlantı kurma'', ''emperyalist ülkelerin propagandalarını yapmak'', ''Türkler arasında Yugoslav devlet otoritesine karşı güvensizlik algısının oluşturulması'', ''casusluk yöntemleriyle devlet kurumlarından belge kaçırma'', ''silahlı terör grupları kurmak suretiyle ayaklanmaya teşebbüs'', ve ''suikast tertip etmek için grup kurma.''*

Popovski, Yücel üyelerine yönelik suçlamaları şöyle açıklamıştır: 1945 tarihinin yaz döneminden itibaren Üsküp Türk Konsolosu Emin Vefa Gerçek'in direktifleri doğrultusunda örgütün kurulması kararı alındı. Casus ve terör örgütü ''Yücel'' Ekim 1945 tarihinden sonra Konsolos Geçek'in direktifleri doğrultusunda hareket etti. Ekim 1945'ten itibaren Belgrat'ta yabancı bir ülke temsilciliği tarafından ve

[207] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 104.
[208] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 103.
[209] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 3.

Üsküp'te konsolosluk yapan Vefa Gerçek ve Şefki Erdoğan öncülüğünde oluşturulan gizli örgüt aracılığıyla ülkemizde dış güçler için casusluk, terör eylemleri ve Makedonya Halk Cumhuriyeti'nde *''Türk halkı''* arasında kargaşa çıkarmak için, Yugoslavya'nın demokratik anayasasını ortadan kaldırmayı, bağımsızlığını ve dış güvenliğini bozmayı amaçladılar.[210] Yücel'in casusları halk idaresinin yönetim ve kurumlarına sızarak ordu ile ilgili devlet sırrı niteliğine sahip belge ve dökümanları çalmışlardır. Dış ülkelerin casusları ile birlikte halk yönetiminin icraatlarını sabote ederek, ülkemizin kuruluşu için mücadele eden *''Türk toplumunun''* yönetime ve kurtuluş mücadelesine dâhil olmalarını engellemeye çalıştılar. Yücel kurmuş olduğu terör hücreleriyle darbe yapmak amacıyla silahlanarak, Makedonya'nın çeşitli yerlerinde silah depoları oluşturmuştur. Örgüt üyelerinin bazıları ayaklanmalarda başarılı olmak için Yunanistan'daki faşist gruplar ve terör örgütü VMRO ile irtibat kurmuşlardır.[211]

Muzaffer Ahmet Süleyman, Fazlı Vehbi Şükrü, Sait Bilal Halil, Mehmet Şerif Dalip, Refik Ruşit Elmaz, Adem Ali Adem, Ali Halil Mustafa ve Ahmet Halil Mustafa yemin ederek Yücel'e üye olmuşlardır. Yücel yönetiminde olan sanık Kemal Rıfat Ferhat ise Türk konsolosları olan Gerçek ve Şevki Erdoğan için kara para aklamıştır.[212] 17 sanığın tamamı,[213] demokratik düzene ve güveliğe yönelik yapmış oldukları propagandalarının yanısıra, dış ülkelerdeki radyo yayınlarında Yugoslav'ya aleyhinde karalama kampanyaları yapmışlardır.[214]

Sanık Ali Abdurrahman Ali, Şerafettin Ferit Süleyman ve Refik Şerif Mehmet 1942 tarihinden sonra iki casus merkezinin yöneticileri oldular. Yaklaşık olarak 60 üyenin temel amacı, Makedonya Halk Cumhuriyeti'ndeki bağımsızlık hareketine Türklerin dâhil edilmesinin önüne geçmek olmuştur. Bu üyeler casusluk yöntemleriyle topladıkları bilgileri Gerçek'e aktarmışlardır. Üsküp'ün kurtuluşundan

---

[210] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 4.
[211] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[212] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 5.
[213] 1. Ali Abdurrahman Ali, 2. Şuayyib Aziz İshak, 3. Nazmi Ömer Yakup, 4. Şerafettin Ferit Süleyman, 5. Refik Şerif Mehmet, 6. Fettah Salih Süleymanpaşiç, 7. Abdülkerim Ethem İbrahim, 8. Kemal Rasim İlyas, 9. Muzaffer Ahmet Süleyman, 10. Fazlı Vehbi Şükrü, 11. Sait Bilal Halil, 12. Mehmet Şerif Dalip, 13. Kemal Rıfat Ferhat, 14. Ali Halil Mustafa, 15. Ahmet Halil Mustafa, 16. Refik Ruşit Elmaz ve 17. Adem Ali Adem.
[214] Makedonski Naroden Front, a. g. m.

sonra Gerçek, aynı kişilere Halk Kurtuluş Ordusunun içine sızma talimatı vermiştir.[215] Yönetimin içine girme kararı alındığı için, Abdurrahman Ali Üsküp Halk Kurtuluş Heyeti'nin idari vazifesinde görev almış ve Yugoslav ordusuna dahil edilen savaşçıların alınmasına ilişkin kararları ve uygulamaları sabote ederek, burada alınan kararları Gerçek'e bildirmiştir.[216] Sanık Şerif Mehmet, Üsküp Rayon Heyetine (Muhtarlık) girmiştir. Vazife esnasında aldığı direktifleri uygulayarak, yaptığı işlerle ilgili Gerçek'e bilgi aktarmıştır.[217] Sanık Ferit Süleyman, Halk Cephesi teşkilatında sekreterlik yapmıştır. Muzaffer Ahmet Süleyman, işçi sınıfının halk idaresine karşı kin beslemesi için uygulanan vergi kanunlarını ve alınan kararları sabote etmesi için Ferit Süleyman'ı yönlendirmiştir.[218] Yugoslavya'nın Mayıs 1945'te kurtuluşundan sonra, Abdurrahman Ali, Ferit Süleyman ve Şerif Mehmet halk yönetimine karşı daha başarılı bir mücadele yürütmek için Gerçek'in direktifleri doğrultusunda örgütlenmişlerdir. Direktifi yerine getirmek için Abdurrahman Ali, Ferit Süleyman, Şerif Mehmet grubu, Aziz İshak, Ömer Yakup, Salih Süleymanpaşiç ve Rasim İlyas ile birlikte hareket etme kararı almışladır.[219] 1945'te kurdukları örgüte 1942'den beri çok sayıda yeni üye dâhil olmuştur. Aziz İshak, Abdurrahman Ali, Ömer Yakup, Ferit Süleyman, Şerif Mehmet, Salih Süleymanpaşiç ve Rasim İlyas örgütün yönetimine girmiştir. Aralık 1945 tarihinde ise Abdülkerim Ethem İbrahim yönetim kadrosuna dâhil edilmiştir.[220]

Sanık Abdurrahman Ali diğer üyeler ile birlikte ilerleyen dönemlerde yapacakları faaliyetler hakkında karar aldıktan sonra Ağustos 1945'te Türk konsolosluğundan yeni talimatlar almak için irtibat kurmuştur. Örgüt bünyesinde yapılan bir toplantı sonucunda, Aziz İshak, Abdurrahman Ali, Ömer Yakup, Ferit Süleyman, Şerif Mehmet, Salih Süleymanpaşiç ve Rasim İlyas konsolos Gerçek ile irtibatın sağlanması için Aziz İshak'ı yetkilendirmişlerdir.[221] Bir süre sonra Abdurrahman Ali, Aziz İshak ve Gerçek yaptıkları toplantıda yürütmek istedikleri faaliyetlerin kendilerini aştığını bunun için T.C Belgrat Büyükelçiliği ile irtibat kurmaları

[215] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[216] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 6.
[217] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[218] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[219] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[220] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[221] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 7.

gerektiği kararını almışlardır.[222] Ekim 1945'te, Abdurrahman Ali, Ömer Yakup, Ferit Süleyman, Şerif Mehmet, Salih Süleymanpaşiç ve Rasim İlyas'ın onayıyla Aziz İshak Belgrat'a gitmiştir. Gerçek'in ikinci talimatı üzerine Belgrat'a giden Aziz İshak, temsilcilikte örgütün kuruluşu ve Makedonya Halk Cumhuriyeti'nde yapmış oldukları icraatların yanısıra yapacakları faaliyetler hakkında destek istemiştir. Büyükelçilik ise kendilerine destek verileceğini, ancak bunun için örgüt üyelerinin kimlerden oluştuğu, örgütün amaçlarının neler olduğu, Kosmet[223] ve Makedonya'daki gelişmeler hakkında bilgi verilmesini istemiştir.[224] Aziz İshak, Üsküp'e döndükten sonra Salih Süleymanpaşiç'in evinde Abdurrahman Ali, Ömer Yakup, Ferit Süleyman, Şerif Mehmet, Salih Süleymanpaşiç ve Rasim İlyas'ın katılımıyla bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantı sonucunda, Ömer Yakup ve Aziz İshak tarafından hazırlanan tüzük taslağı, Aziz İshak, Abdurrahman Ali, Ömer Yakup, Ferit Süleyman, Şerif Mehmet, Salih Süleymanpaşiç, Rasim İlyas, Ethem İbrahim, Ahmet Süleyman, Vehbi Şükrü, Bilal Halil, Şerif Dalip, Ruşit Elmaz, Ali Adem, Halil Mustafa ve Ahmet Halil Mustafa tarafından imzalanmak suretiyle Belgrat Büyükelçiliği'ne teslim edilmiştir. Böylece örgüte *''Yücel''* adı verilmiş ve temel amacının Yugoslavya'nın *''toplumsal ve siyasal''* nizamına karşı savaş açma olarak belirlenmiştir.[225] Tüzüğe göre; Aziz İshak (Başkan), Ferit Süleyman (Sekreter), Abdurrahman Ali (Veznedar) ve diğer idari vazifelere Ömer Yakup, Şerif Mehmet, Rasim İlyas, Salih Süleymanpaşiç ve Ethem İbrahim tayin edilmiştir.[226] Aziz İshak, Abdurrahman Ali, Ömer Yakup, Ferit Süleyman, Şerif Mehmet, Salih Süleymanpaşiç, Rasim İlyas ve devlet dairelerinde görev alan diğer üyeler, ordudan ve diğer kurumlardan elde etmiş oldukları bilgileri veya yazılı metinleri Gerçek ve Belgrat Büyükelçiliği'ne aktarmışlardır.[227] İrtibatın güvenli bir şekilde sağlanması için Ferit Süleyman, Şerif Mehmet ve Gerçek arasında şifreli haberleşme oluşturulmuştur. Gerçek, Türkiye'ye gittikten sonra şifrenin anahtar sözlüğünü Aziz

[222] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[223] Kosova ve Arnavutluğun birleştirilmesi ideali.
[224] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[225] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 8.
[226] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[227] Makedonski Naroden Front, a. g. m.

İshak'a teslim ederek, Üsküp konsolosluğuna Gerçek'in yerine Şevki Erdoğan'ın görevlendirileceğini ve irtibatın onunla kurulması gerektiğini söylemiştir.[228]

İddianamede yer alan bilgilere göre Aziz İshak, Belgrat Büyükelçiliği'nden onay aldıktan sonra Yücel yönetimi, Ali Adem, Ruşit Elmaz ve diğer üyeler tarafından özel casus ve terör grubunun kurulması kararı alınmıştır. Abdurahman Ali ise, suikast ve ayaklanmalarda görev alan grupları eğiterek silahlanmalarını sağlamıştır. Bu gruplara iki tüfek, bir mavzer, 2.000 kurşun ve bomba temin etmiştir.[229] Örgütün bütçesi üyelerin kendi aralarında toplamış oldukları paralarla oluşturulmuştur. Bilal Halil bir kereye mahsus olmak üzere 3.000 dinar, Abdurrahman Ali ise kendi terörist grubundan 8.000 dinar temin edilmiştir.[230] Yücel'in başkanlığını yapan Aziz İshak, Belgrat'ta yaptığı toplantılar sonucunda halka yönelik terör ve ayaklanma yapmak için Kurudere ve Köprülü'nün (Veles) etrafındaki köylerde yaşayan Türklerin bazılarını yalan vaatlerle kandırarak kendi safına çekmeyi başarmıştır. Aynı zamanda Yunanistan'daki monarşi yanlıları ve faşist gruplarla birleşmeyi amaçlamışladır. Ferit Süleyman tarafından yürütülen bu planın gerçekleşmesi için Abdurrahman Ali ve Salih Süleymanpaşiç 1945 yılının sonbaharında Belgrat'a Milan Grol ve Panta Yovanoviç (Sırp liderler) ile görüşmüşmeye gitmiştir.[231]

Tüm sanıklar, özellikle Aziz İshak, Abdurrahman Ali, Ömer Yakup, Ferit Süleyman, Şerif Mehmet, Salih Süleymanpaşiç, Rasim İlyas ve Ethem İbrahim isimli üyeler tertip etmiş oldukları toplantılarda düşman kuvvetlerinin yürüttüğü propagandaları destekllediler. Halk demokrasisinin sınırları içerisinde yürütülen harp propagandalarını, ''Türklerin milli hissiyatlarını'' suistimal ederek destekllediler. Türkiye Cumhuriyeti ve Anglo – Amerikalılar'la birlikte yeni Yugoslavya'yı yenebileceklerini ve halkın yönetimini devirerek batı demokrasisini getirebileceklerini zannettiler.''[232] ''Makedonya'da yaşayan Türklerin beklenti içerisinde olmamaları, yeni Yugoslavya'da kendileri için yeniliklerin yapılmayacağı Türk okullarının kapatılacağı, toprak sahibi olanların topraklarına el konulacağı ve

[228] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 9.
[229] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 10.
[230] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[231] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[232] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 11.

her geçen gün Türk azınlığın maddi anlamda zayıflayacağı ve halk yönetiminin Türkleri dostane bir biçimde karşılamayacağı propagandası yaptılar.[233] Sanık Ahmet Süleyman, Ruşit Elmaz ve Ali Adem Ekim 1944 kurtuluş savaşı evresinde sanık Abdurrahman Ali öncülüğünde Yücel'e bağlılık yemini ederek, suikast tertip etmek için grup oluşturdular. Ahmet Süleyman 1946 tarihinin yaz döneminden itibaren Üsküp'te öğretmen olarak çalıştığı okullarda Türk öğrencilere ve öğretmenlere yönelik propaganda yapmıştır. Bu faaliyetlerini Türklerin Yugoslavya aleyhindeki bakış açılarını değiştirmek için yapmıştır. Ahmet Süleyman'ın yardımcısı olan Ferit Süleyman öğretmen kursuna katılan bir grubu Yücel'e dâhil ederek Yunanistan'daki monarşi yanlıları ile irtibatın sağlanmasını temin etmiştir.[234] Özel terör grubu üyeleri olan Ruşit Elmaz ve Ali Adem kendi gruplarını silahlandırmak maksadıyla sanık Abdurrahman Ali'nin yönlendirmesiyle ordu deposundan üç tüfek ve bir miktar mühimmat çalmıştır. 1944 yılında ve sonrasında elde etmiş oldukları dört silahla birlikte bunları terör ve casus grubu lideri olan Abdurrahman Ali'ye teslim etmişlerdir.[235] Vehbi Şükrü, Bilal Halil ve Şerif Dalip 1946 başında Yücel örgütüne bağlılık yemini ederek mali işlerinden sorumlu olmuşlardır. Şerif Dalip, 1946 yılında Aziz İshak, Gerçek ve Rıfat Ferhat arasında kuryelik görevi yapmıştır.[236] Ali Halil Mustafa ve Ahmet Halil Mustafa 1946 yılının yaz ayından itibaren Aziz İshak ve Abdurrahman Ali'nin kararıyla örgüte üye olarak, aynı şahısların direktifleriyle Yunanistan'daki monarşi ve faşist yanlıları ile irtibat kurmak için Kurudere ve Köprülü etrafındaki köylerde terör ve ayaklanma yapmak için silahlı depoları oluşturmuşlardır.[237] Gerçek ile yakın ilişkisi olan sanık Rıfat Ferhat, Aziz İshak'ın casusluk yöntemleriyle elde ettiği bilgileri Gerçek ve konsolos Şevki Erdoğan'a aktarmıştır.[238] Sanık Ahmet Süleyman, Vehbi Şükrü, Bilal Halil ve Şerif Dalip Makedonya Halk Cumhuriyeti'ndeki *''Türk azınlığı''* arasında Yugoslavya halk

[233] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[234] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 12.
[235] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[236] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[237] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 13.
[238] Makedonski Naroden Front, a. g. m.

idaresine karşı güvensizlik algısının oluşturulması ve kurumlarda istihdam edilmelerini engelleyerek yeni Yugoslavya'nın kurulmasını sabote etmişlerdir.[239]

Sanık Aziz İshak, Abdurrahman Ali, Ömer Yakup, Ferit Süleyman, Şerif Mehmet, Salih Süleymanpaşiç, Rasim İlyas ve Ethem İbrahim örgüt liderliği yapma, halk ve devletin bütünlüğüne karşı hainlik yapma, cinayet işlemek için silahlı gruplar oluşturma, casusluk ve düşman propagandası yaptıkları gerekçesiyle, Halk ve Hükümete Karşı İşlenen Suçlar Kanunu'nun üçüncü maddesindeki 1, 7, 8, ve 10'uncu fıkralarında belirtilen suçlardan ve yine aynı kanunun 9'uncu maddesinde belirtilen hükümlere muhalefet etme suçu işlediklerinden dolayı, dördüncü madde gereği cezalandırılmaları,

Sanık Ahmet Süleyman, Vehbi Şükrü, Bilal Halil, Şerif Dalip, Ruşit Elmaz, Ali Adem, Ali Halil Mustafa ve Ahmet Halil Mustafa örgüt üyesi olduklarından ve casusluk yaptıklarından dolayı, Halk ve Hükümete Karşı İşlenen Suçlar Kanunu'nun üçüncü maddesinin 1, 7 ve 10'uncu fıkarlarında belirtilen suçlardan ve 9'uncu maddede yer alan hükümlere muhalefet etme suçundan dolayı, dördüncü madde gereğince cezalandırılmaları, Sanık Ali Adem belirtilen suçların dışında ayrıca ordudan askeri malzeme çalma suçu işlemiştir. Sanık Rıfat Ferhat, casusluğa iştirak etmek ve kara para aklama suçu işlediğinden dolayı, Halk ve Hükümete Karşı İşlenen Suçlar Kanunu'nun üçüncü maddesinin 10'uncu fıkralarında belirtilen suçlardan, aynı kanunun altıncı maddesi ve İktisadi Sabotaj Kanunu'nun birinci maddesinin dokuzuncu fıkrasındaki hukümlerden dolayı dördüncü madde gereğince cezalandırılması öngörülmüştür.[240]

Popovski, öngörülen cezaları belirttikten sonra şu açıklamalarda bulunmuştur: Sanıkların yapmış oldukları itiraflar ve toplanan deliller doğrultusunda halkımızın, düşman kuvvetlerine karşı yürüttüğü mücadelede suçlular ve onların işbirlikçisi olan Üsküp Türk Konsolosu'nun direktifleri doğrultusunda, yabancı bir ülkenin casusluk

[239] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[240] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 13.
- Popovski, iddianameyi tam yedi saatte okuyarak tamamlamıştır. (Bkz. Mehmet Şerif Dalip a. g. e., s. 135).

birimine hizmet ederek[241] Makedonya Halk Cumhuriyeti'nde *''Türkleri korumayı''* amaçlamışlardır. Bağımsızlık hareketinin içine girerek, işbirlikçileri ile birlikte düşmanlarımıza yardım etmişlerdir.[242] İki casus merkezi ifşa edilmiştir. Her ikisinin de dokuzar üyesi ve yaklaşık 60 kişilik bir casus ağına sahip olması, savaş döneminden itibaren halkımızın çıkarlarına ve Makedonya'daki *''Türk azınlığa''* karşı savaş açtıklarını göstermektedir. Tüm sanıklar kendi anavatanlarında emperyalist yöneticilerinin ülkemiz içerisindeki *''ajanları''* olmuşlardır.[243] Sanıklar, yabancı casusluk birimlerinin yönlendirmeleriyle halk yönetiminin organlarına siyasi ve diğer amaçları için sızarak Yugoslavya'da yaşayan tüm halklara karşı savaş açarak, *''Türk azınlığın''* geleceğine kastetmişlerdir.[244] Yugoslavya tüm Slav halklarının kardeşçe yaşayabileceği bir ülkedir. Bu herkes tarafından net bir biçimde anlaşılmalıdır. Gerçek demokratik haklar ve özgürlükler halkımıza aittir. Ülkemiz, emperyalistlere karşı yürütülen mücadele sonunda hakiki özgürlüğünü ve bağımsızlığını kazanmıştır.[245] Bir yabancı ülkenin temsilcisi aracılığıyla casus ve terör örgütü kuran şahıslar, emperyalist güçler ve arkasındaki karanlık odaklar tarafından ülkemiz sınırları içerisinde *''yabancı bir ülkeye bağlı bir devlet kurma''* teşebbüsünde bulunarak mükafatlandırılacaklarını zannettiler.[246] Halklarımızın kardeşliği ve birlikteliği sayesinde casusların ve satılmışların Türk azınlığı arasında daha büyük bir örgüt oluşturmalarına mani olunması memnuniyet vericidir.[247] Bu durum, sanık grubunun Türk azınlığından ayrıştığını onlara yabancı ve düşman olduğunu göstermektedir.[248] Sanıklar diğer halkların yararlandığı tüm haklardan Türk azınlığın faydalanmadığı yalanını söyleseler de bunda başarılı olamamışlardır. Yeni kurulan devlette Türk köylüleri tarım yasalarından faydalanmalarının yanısıra ana dilde eğitim veren okullara ve siyasal düzene dâhil olmuşlardır. Sanıklar netice itibariyle Türk azınlığı yıpratmaktan başka bir şey yapmamışlardır.[249] Popovski son olarak sözlerini şöyle bitirmiştir: *''Sanıkların mahkeme tarafından en ağır şekilde*

[241] Bu cümlede Belgrat Büyükelçiliği'ne işaret edilmektedir.
[242] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 14.
[243] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[244] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[245] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 15.
[246] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[247] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[248] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[249] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 16.

cezalandırılmasını istemekteyim. Bu karar Makedonya Halk Cumhuriyeti'nde tüm halkların ve Türk azınlığın sesi olacaktır.''[250] Popovski'nin yaptığı açıklamada tutarsızlıklar göze çarpmaktadır. İlk olarak, Yücel üyelerinin *''Türkleri korumayı amaçladıklarını''*, daha sonra ise, *''Türklere karşı savaş açtıklarını''*, *''geleceklerine kastettiklerini ve Türklerden ayrışarak düşmanlık beslediklerini''* öne sürmüştür.

Popovski'nin ardından söz alan mahkeme başkanı Panta Marina, Abdurrahman Ali'ye, suçlu olduğunu kabul ediyormusun surusunu yöneltmiştir. Ali, *''Evet kabul ediyorum. Bunlar gerçekler''* cevabını vermiştir.[251] Ali, Marina'nın faliyetler hususundaki sorularına cevaben, 1943'ten sonra Ferit Süleyman ve Şerif Mehmet ile bir araya geldiklerini daha sonra sayılarının altı kişiye çıktığını ve Türk konsolosuna müracaat etme kararı aldıklarını söylemiştir. Türk konsolosluğundan direktif aldıklarını ve daha sonra kurulacak irtibatın şifreli mesajlarla sağlandığını belirtmiştir. Gerçek ile yaptıkları görüşmede Konsolos'un Almanlar ile iyi ilişkileri olduğunu, örgütlenmeleri gerektiğini ve Üsküp şehrinde yaşanan olaylar hakkında bilgi istediğini söylemiştir. Bir süre sonra da, Gerçek'in Almanlar tarafından baskı altında tutulduğunu bildirmesi üzerine kendisinin öncülüğünde Şerif Mehmet ve Ferit Süleyman ile birlikte Gerçek'in güvenliğini sağlamak için uzun bir süre evinde kaldıklarını itiraf etmiştir.[252] Halk Kurtuluş ordusu 16'ncı tugayından Üsküp Türklerinden oluşan bir savaşçı grubunun kurulması talimatını Gerçek'e bildirdiğini, Gerçek'in, ise *''bu işe girişmemeleri ve Partizanlara katılmamaları''* hususunda telkinde bulunduğunu söylemiştir.[253] Marina'nın Yugoslavya yönetimine ilişkin sorusuna, Ali, Teşkilat bünyesinde düzenledikleri toplantılarda Yugoslavya yönetiminin geçici olduğunu, bunun için çeşitli alanlarda örgütlenme yoluna gittiklerini ve bu hususta Gerçek'ten destek aldıklarını söylemiştir.[254] Teşkilat üyeleriyle birlikte düzenledikleri bir toplantıda Makedonya genelinde merkezi bir örgüt olmak için genişlemek istediklerini ve Türkiye'nin politikalarını takip ettiklerini belirtmiştir. Aziz İshak'ın evinde düzenledikleri diğer bir toplantıda

[250] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
- Yöneltilen suçlamaların ve yapılan açıklamaların Nova Makedoniya gazetesindeki verilerle örtüştüğü tespit edilmiştir. (Bkz. Nova Makedoniya, 20 Yanuari 1948., s. 3 – 5).
[251] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[252] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 17 - 18.
[253] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 18 - 19.
[254] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 20.

‘‘yönetime karşı propaganda yapmayı ve Türkleri pasif hale getirmeyi’’ öncelikli hedef haline getirdiklerini söylemiştir.[255]

Yardımcı hakim Remzi İsmail, Ali’ye, Makedonya hükümetinin Türklerin devlet kurumlarında istihdam edilmelerine karşı olup olmadığı sorusuna, sanık, *‘‘hayır’’* yanıtını vermiştir. Hakim İsmail ise cevaben, *‘‘örgüt üyelerinin bunu engelledikleri ancak hükümetin engellemediğini vurgulamıştır.’’* Hakim İsmail’in sanığa yönelttiği diğer sorular ise, hükümetin Türkleri ötekileştirip ötekileştirmediği, Türklere tanınan haklar konusunda Yugoslavya Krallığı ve Yugoslavya Federasyonu döneminde farklılıklar olup olmadığı ve kurtuluş savaşından sonra Türk azınlığın hükümet içerisinde temsilcilerinin olup olmadığı yönünde olmuştur. Ali, *‘‘hükümetin Türkleri ötekileştirmediğini, Yugoslavya Federasyonu’nda Türklerin durumlarının iyi olduğu ve hükümette Türk temsilcilerin olduğu’’* cevabını vermiştir.[256] Diğer yardımcı hakim Mehmet Şakir ise, Ali’ye, Türkler arasında ne tür propaganda yaptıkları sorusuna, sanık, *‘‘Türk okullarının kapatılacağı, köylülerin sahip oldukları toprakların alınacağı ve dini özgürlüklerin tamamen yok olacağı algısını yaydıklarını’’* söylemiştir.[257] Hakim Şakir’in yapılan faaliyeler hakkındaki sorularına bağlı olarak, Ali, *‘‘Türk konsolsoluğu ile irtibatın sağlanması kararının Salih Süleymanpaşiç’in evinde yaptıkları üçüncü toplantıda verildiğini, ayrıca Ulusal Demokratik Arnavut Örgütü’ne yönelik tutuklama ve yargılamalardan sonra Yücel’in taktik değiştirdiğini, Aziz İshak’ın, Gerçek aracılığıyla Belgrat büyükelçiliğine gönderdiği mektupları ve içeriklerinin Makedonya’daki konjonktürel bilgiler olduğunu, Tetova (Kalkandelen) ve Gostivar şehirlerinde Partizanların Müslümanlara yönelik yapmış oldukları terör faaliyetlerine ilişkin bilgilerin yer aldığını’’* belirtmiştir.[258]

Şakir’in sorduğu bir diğer soru da, örgüt üyelerinin hangi yöntemlerle iktidarı ele geçirmeyi amaçladıklarıdır. Ali, *‘‘Örgütün diğer yasadışı örgütlerle irtibat kurmak*

---

[255] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 21.
[256] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 21 – 22.
[257] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 23.
[258] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 23 – 24.
- Kalkandelen, Gostivar ve Kırçova şehirleri ve bağlı bulunan köyler Kasım 1944 tarihinde Tito önderliğindeki Partizanlar tarafında abluka altına alınarak, Müslümanlara yönelik katliamlar yapılmıştır. Katlimlardan iki buçuk ay sonra, yabancı ülkelerdeki radyo kanallarında gündeme getirilen olaylarda öldürülen kişi sayısının 19.000 cıvarında olduğu bilgisi aktarılmıştır. (Bkz. Altan Deliorman, a. g. e., s. 138.

suretiyle Yugoslav ordusuna karşı savaşmayı ve VMRO örgütünden yardım almayı düşündüklerini'' söylemiştir. Hakimin, bu örgütten başka kimden destek almayı ümit ettikleri sorusuna karşılık olarak, *''Anglo – Amerikalılardan ve Yugoslavya'daki diğer tüm yasadışı örgütlerden destek umdukları''* yanıtını vermiştir.[259] Duruşmaların ikinci gününde yine hakim karşısına çıkarılan Ali, yardımcı hakim Mehmet Şakir'in Teşkilat üyelerinin tedarik ettiği silahların mevcudiyeti ile sorduğu sorulara, *''Yedi tüfek, iki tabanca, beş bomba, bir Mavzer ve 2.000 merminin varlığından bahsederek, tüfeklerin Ruşit Elmaz'ın evinde gizlendiğini, ayrıca bir ilâ iki tüfeğin Ali Adem tarafından ordu deposundan çalınarak temin edildiğini''* söylemiştir.[260]

İkinci sırada hakim karşısına çıkarılan Aziz İshak, mahkeme önünde Türkçeden başka bir lisanda konuşmak istemediğini belirterek, açıklamalarını tercüman aracılığıyla yapmıştır.[261] Mahkeme heyeti tarafından İshak'a sorulan ilk soru, Kendini suçlu hissediyormusun ? olmuştur. İshak, *''Evet kendimi suçlu hissediyorum''* cevabını vermiştir.''[262] Yöneltilen ikinci soru ise, sorgu dönemi boyunca hapiste kendisine yetkililer tarafından ne şekilde muamele edildiğidir. İshak, *''Çok iyi davranıldığını, dışarıdakilerin hapishanedeki şartlar konusunda asılsız iddialarda bulunduklarını''* belirtmiştir.''*[263]* Partizanlara ve hükümete karşı nasıl bir bakış açısına sahip olduğu sorularına ise İshak, *''Partizanların iktidara gelmesinin kendileri için iyi olmayacağını, hükümetin iktidarda kaldığı sürece büyük zarar göreceklerini, Türkleri pasif hale getirmek için örgütlenmeleri gerektiğini ve halkın yönetimine karşı mücadele yürüttüklerini belirtmiştir. Rasim İlyas ile yaptıkları görüşmede Arnavutların ve Makedonların, Makedonya genelinde örgütler kurduklarını kendilerinin de örgüt kurmaları gerektiği noktasında hemfikir*

---

[259] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 24
[260] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 26 – 27.
[261] Politika, 21 Yanuar 1948, s. 6.
[262] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 27.
[263] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
- Aziz, yetkililer tarafından yapılan muamelenin iyi olduğunu söylese de, bu açıklamayı yapmasına tamamıyla yapılan baskılar neden olmuştur. Tüm üyeler sorgu ve hapiste tutuldukları süre boyunca ciddi manada fiziki saldırılara ve işkencelere maruz kalmıştır. Mehmet Şerif Dalip hapiste defalarca yumruk, tekme ve dipçik saldırılarına maruz kalmıştır. Bunların haricinde, bedeninin çeşitli yerlerinde sigara söndürülmüştür. (Bkz. Mehemt Şerif Dalip, a. g. e., s. 92). Fazlı Vehbi Şükrü ise sorgu boyunca yapılan işkencelerden dolayı felç geçirmiştir

olduklarını'' söylemiştir.[264] Toplantılara ilişkin sorulan soruya ise İshak, *''Hükümetin Türkler aleyhinde olumsuz yönde tavır takındığını, Türklerin iş bulamadıklarını ve kurumlarda istihdam edilen Türklerin sayısının az olduğuna kanaat getirdiğini, ancak kendisinin devlet kademesinde görev almamasının hata olduğunu''* belirtmiştir.[265] Faaliyetlerle ilgili yöneltilen soruya ise İshak, *''Teşkilatı genişletmek istediklerini, Ali'nin önerisiyle Türk Konsolosluğuyla bağlantı kurmaları gerektiğini, üyelerin ortak kararıyla bu görevin kendisine verildiğini''* söylemiştir.[266]

Yardımcı hakim Remzi İsmail tarafından Konsolosluk ile olan irtibata ilişkin yöneltilen soruya, İshak, *''Konsolosluktan destek almak amacıyla bağlantı kurduklarını, Gerçek'in kendisine faaliyetlerin başarıya ulaşması için Belgrat elçiliğiyle irtibat kurması gerektiğini ve bu öneri doğrultusunda daha sonra Belgrat'ta büyükelçiyle görüşerek yapacakları faaliyetlerde Teşkilat üyelerinin destekleneceği sözünü aldıdığını''* belirtmiştir.[267] Yücel'in tüzüğüyle ilgili yöneltilen soruya ise, *''Örgütün 15 – 16 üyeden oluştuğu, Teşkilat isminin Yücel olduğunu ve temel amaçlarının Türklerin kültürel, ekonomik ve siyasal anlamda kalkınmalarını sağlamak olduğunu ve tüzüğün ikinci maddesinin ''Türk Gizli Örgütü'' olduğunu''* söylemiştir.[268] Bunun üzerine, Türk azınlık haklarının ve beklentilerinin yasadışı örgüt kurararak savunulup, savunulamayacağı sorusuna, *''Hakların yasadışı örgütle savunulamayacağını ancak iktidarı emniyet altına almak suretiyle bunun mümkün olabileceğini''* öne sürmüştür.[269]

İshak, Konsolos Gerçek, Şevki Erdoğan ve Belgrat Büyükelçiliği ile olan irtibatına yönelik sorulara ise, *''Gerçek'in kendisinden Makedonya'daki Türklere ait istatistik verilerini istediğini, daha sonra bu verileri Gerçek'e tesim ettiğini söylemiştir. Diğer bir zaman diliminde temin ettiği belgeleri ise Belgrat Büyükelçisine teslim ettiğini belirtmiştir.[270] Ayrıca, Gerçek'in kendisine ''Ulusal Demokratik Arnavut Örgütünden'' gönderilen mektubu gösterdiğini, mektupta*

[264] Makedonski Naroden Front, a. g. e. s. 28.
[265] Makedonski Naroden Front, a. g. e. s. 28 – 29.
[266] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 29.
[267] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 31 – 33.
[268] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 34.
[269] Makedonski Naroden Front, a. g. e., m.
[270] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 36.

hükümete ve Slavlara karşı tüm Balkan coğrafyasında birlikte mücadele edilmesi gerektiğinin yazılı olduğunu'' ifade etmiştir.[271] *''Belgrat Büyükelçisinin yönlendirmesiyle, konsolos Şevki Erdoğan ile tanıştığını ve beş defa görüşme gerçekleştirdiğini ve ona tarım reformları, Üsküp şehrindeki tank birlikleri hakkında bilgi aktardığını''* söylemiştir.[272]

Ömer Yakup, *''suçlu''* olduğunu kabul ederek, *''Türkiye Cumhuriyeti'ne sempati duyduklarını, hükümetin Türklere karşı olumsuz bir tutum sergilediğini ve Makedonya'daki Türklüğe hizmet etmek amacıyla 1945'in yılının yaz ayında Yücel Teşkilatı'nı kurduklarını''* söylemiştir.[273] Yücel'in kurulması sürecine ilişkin yöneltilen soruya, *''Teşkilat'ın kurulması çalışmalarının Ferit Süleyman'ın evinde, Şerif Mehmet, Ahmet Süleyman, Rasim İlyas ve Salih Süleymanpaşiç'in katılımıyla yapmış oldukları bir toplantı sonunda başladığını ve Türkiye'nin çıkarlarına göre hareket edilmesinin kararlaştırıldığını''* belirtmiştir.[274] Hükümetin azınlıklara yönelik politikaları ve düşünce özgürlüğüne ilişkin sorulara ise, *''Hükümetin demokratik yasalara göre hareket ettiğini, azınlıkların tüm haklardan yararlandığını ancak, hükümetin Türkiye Cumhuriyeti'nin izlediği politikaları izlemesi gerektiğini ve batı demokrasisini örnek alması gerektiğini''* belirtmiştir.[275] Ayrıca, *''Ülkede düşünce özgülüğü olduğunu ancak Yugoslavya genelindeki yayın organlarında Türkiye aleyhinde yazılar yayımlandığını''* belirtmiştir. Diğer yandan, *''Ankara Radyosundan Yugoslavya aleyhine yayınların yapıldığını, kendisinin yayın içeriliklerini doğru bularak onayladığını''* söylemiştir.[276] Yakup son olarak, *''Üsküp Vilayet Mahkemesinde sekreterlik vazifesini yürüttüğü dönemde, VMRO'ya ait mahkeme belgelerini Abdülkerim Ethem İbrahim'e teslim ettiğini''* ifade etmiştir.[277]

Şerafettin Ferit Süleyman, Marina'nın yönelttiği kendini suçlu hissediyormusun sorusuna, *''Casus ve terör örgütününün sekreteri olduğum için kendimi suçlu*

[271] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 38.
[272] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[273] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 39.
[274] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[275] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[276] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 39 – 40.
[277] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 40.

hissediyorum'' yanıtını vermiştir.''[278] Süleyman, Konsolos Gerçek ile yapmış olduğu konuşmalarını ise şöyle açıklamıştır: *''1944 tarihinde Partizan ordusunun güçlenmesinden sonra, Türklerin Partizan ordusuna katılmamaları için birtakım önlemlerin alınması hususunda Gerçek'in, önerilerde bulunduğunu''* belirtmişir. Yine *''Konsolos Gerçek'in Türkiye'den döndükten sonra yapılan bir toplantıda Yugoslavya'daki şartların değiştiğinden dolayı Teşkilat'ı daha güçlü bir hale getirmek için yeni kişilerin alınması noktasında istişarelerde bulunduklarını, diğer bir toplantıda Federatif Yugoslavya'ya karşı mücadele vereceklerini bunun için Ali'nin ofisinde yemin ettiğini''* söylemiştir. *''Eylül 1945'te Teşkilat'a on kişilik bir öğretmen kadrosunu kattıkları''* itirafında bulunmuştur.[279] Marina tarafından Teşkilata dâhil edilen öğretmen grubunun amacının ne olduğu sorusunu, Süleyman, şöyle yanıtlamıştır: *''Bir yandan Anglo – Amerikalılar ve onların müttefiki olan Türkiye Cumhuriyeti diğer yandan ise Sovyetler Birliği ve demokratik halklar arasında kaçınılmaz bir savaşta Makedonya Türklüğünün Türkiye'nin yanına çekme düşüncesinde olduklarını''* belirtmiştir.[280] Refik Şerif Mehmet ve Fettah Salih Süleymanpaşiç'in duruşması yapılsa da her iki Teşkilat üyesinin ifadeleri tutanak metninde yer almamaktadır. Makedonya Halk Cephesi Heyetinin hazırlamış olduğu kaynakta duruşmaya ilişkin veriler mevcut değildir.

Abdülkerim Ethem İbrahim, mahkeme iddianamesinde İbrahim'in Teşkilat'a Ali ile tertip etmiş oldukları bir toplantı sonucunda yemin ederek farklı bir isimle alındığını belirtilmektedir. İbrahim duruşmasında şu açıklamalarda bulunmuştur: *''Londra ve Ankara radyolarında Yugoslavya'nın, Sovyetler Birliği ile birlikte Amerika ve Batı ittifakına karşı savaşabileceğini ve savaşı kazana tarafın Batı ittifakı olacağını işittiğini''* dile getirmiştir. İbrahim'e yöneltilen bir başka soruya cevaben, *''Yugoslavya'daki Türklerin tüm haklara sahip olduğunu, Makedonya'daki Türklere karşı bir tutum içerisinde olduğunu belirterek, kurtuluş savaşında yabancı ülkeleri desteklediğini ve halk idaresine muhalif olduğunu''* ifade etmiştir.[281]

[278] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 41.
[279] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 42.
[280] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[281] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 44.

Mahkeme başkanı Marina, Kemal Rasim İlyas'ın 1945 tarihinin öncesinde Alman polis şefi olan Emin Yaşar'a tercümanlık görevini yaptığını öne sürmüştür.[282] İlyas, *''Kurtuluş savaşından sonra Ali ile tanışarak örgüt kurmaları gerektiği noktasında konuştuklarını belirterek, Teşkilat'a dâhil olduktan sonra asli görevinin Üsküp ve Köprülü şehirlerinde halk idaresine karşı olan kişilerle irtibat sağlanması olduğunu''* belirtmiştir.[283]

Muzaffer Ahmet Süleyman, duruşmasında Marina'nın sorusuna cevaben, *''Suçlu olduğunu kabul ederek Teşkilat içerisindeki halk karşıtlığı görevinden vazgeçtiğini''* belirtmiştir.[284] Fazlı Vehbi Şükrü, *''Teşkilat'ın işlerine dâhil olmadığını ve Yücel'in varlığından haberi olmadığını''* belirtmiştir. Mahkeme başkanı Vehbi Şükrü'nün dükkânında İshak ve Gerçek'in katılımıyla bir toplantı düzenlendiği iddiasında bulunmuştur.[285]

Sait Bilal Halil, duruşmasında *''Teşkilat'ın Üsküp şehrinde yaşayan Türkleri manen desteklemek maksadıyla kurulduğunu belirterek, yemin ederek Teşkilat'a katıldığını ve 3.000 dinar bağış yaptığını''* söylemiştir.[286]

Mehmet Şerif Dalip, İshak ve Belgrat Büyükelçisi arasında yapılan görüşmeleri doğrulamıştır.[287] Dalip, yazmış olduğu anı kitabında Marina'nın kendi hakkında aşağıdaki ifadeleri kullandığını belirtmektedir: *''Mehmet Dalip'e insanlık şerefini kaybetmiş biri olarak bakmaktayım. İşlemiş olduğu suçların sayısını bilmek için insanın kahin olması lazım. Bir tek suçu bile kendisini ölüme götürmeye yeterlidir. Rejim düşmanıdır. Diğer üyeler gibi ''Osmanlılık zihniyetine'' sahiptir. Rejimi yıkıp kendi devletlerini kurma teşebbüslerine girdiler. Uzun yıllar boyunca gizli faaliyette bulundular. Kendisinin Türk vatandaşı olması da Ankara'nın emrinde çalıştığını ortaya çıkarmaktadır. Ayrıca Anadolu ajansının borozancısıdır. Bu da ihanetinin başka bir delilidir. Sık sık Üsküp Türk Konsolosluğuna girip çıkması bütün talimatları Türkiye'den aldığının delilidir. Türkiye'nin içimize sokmaya çalıştığı bir*

[282] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 45.
[283] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[284] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 46.
[285] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[286] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 47.
[287] Makedonski Naroden Front, a. g. m.

ajanı durumundadır. Bu başlı başına bir ihanet sebebidir. Anti - komünist olması, kapitalizmin uşağı olduğunun bir ispatıdır.''[288] Marina, Mehmet'e avukat Panzov'un savunmanı yapmasını kabul ediyormusun sorusuna, *''Avukat Panzov'u ben istemedim. Sizler tayin ettiniz. Sizin belirlemiş olduğunuz bir avukat beni nasıl müdafe edebilir ?''* cevabını vermiştir.[289] Anlaşılacağı üzere, idari makamlar tarafından hazırlanan mahkeme metninin yanısıra Makedonya Halk Cephesi Heyeti'nin hazırlamış olduğu kitapta da Dalip'e yönelik ifadelere rastlanmamaktadır. Bu durum yine idari makamların duruşmalara ilişkin ifadeleri bütüncül bir biçimde okuyucuya aktarmadığını ve veri akışını kontrol ettiğini ortaya çıkarmaktadır. Dalip, hakim karşısına çıkarılmadan önce tutuklu bulunmuş olduğu Üsküp Emniyet Müdürlüğünde, Marina ve İstihbarat Müdürü Zlatko tarafından 15 Ocak 1948 tarihinde ziyaret edilmiştir. Marina, Mehmet'e hitaben şu ifadeleri kullanmıştır: *''Özellikle senin için U.D.B'ye (Devlet Güvenlik Birimi) (Uprava za Drjavni Bezbednost) geldim. Pişman olduğuna dair bir imza verebilirsin. Henüz vaktin var. Suçun biraz daha hafifler. Söz veriyorum sana. Dosyanı birde ben gözden geçiririm istersen. Affettiremem ama cezandan oldukça indiririm. Şu anda suçun, Yugoslavya Ceza Hukuku'nun üçüncü maddesinin I., II., V., VII., VIII., XIII. fıkralarına göre mahkeme önüne çıkarılmanı icap ettiriyor.Bu işin sonu ölüme kadar gider. İyi düşün.''* Dalip bu teklifi kabul etmeyerek suçsuz olduğunu ileri sürmüştür. Marina konuşmasının devamında, *''Siz Makedonya fatihlerinin heykellerini artık Taksim Meydanı'na dikerler. Biz ise kellelerinizi uçuracağız. Gelip kurtarsınlar bakalım Türkolar sizi elimizden''* cevabını vermiştir. Dalip, avukatının Abdullah Preşeva olmasında ısrar etse de önerisi kabul edilmeyerek, bunun yerine avukat Panzof tayin edilmiş ve sorgu sonrasında yarı baygın bir biçimde dosyası memurlar tarafından zorla imzalatılmıştır.[290]

Kemal Rıfat Ferhat duruşmasında, *''İshak, yazdığı bir mektubun Konsolos Gerçek'e teslim etmesini istediğini''* belirtmiştir.[291] Ali Halil Mustafa, *''1946 tarihide Ali ve İshak ile tanıştığını, kendisinden kaçakların saklanabilecekleri bir köy*

[288] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 133 – 134.
[289] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 134.
[290] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 128 – 129.
[291] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 48.

bulmasını istediklerini belirtmiştir. Bu görevi yerine getirerek Köprülü'deki Kurudere köyünde kaçakların sığınabilecekleri bir köylü ile anlaşmaya vardığı bilgisini Ali'ye iletmiş ve Ali ile yapmış oldukları bir görüşme esnasında baskıların artması durumunda Yunanistan'a kaçabilecekleri hususunu konuştuklarını'' ifade etmiştir. [292]Ahmet Halil Mustafa hakkında mahkeme metninde herhangi bir veriye yer verilmemiştir.

Şefik Ruşit Elmaz, *''Kurtuluş savaşından sonra Teşkilat'a dâhil olduğunu, düzenlemiş oldukları toplantılarda tüm üyelerin silahlanması gerektiğini, yine diğer bir toplantıda İshak'ın, hükümete karşı yürütecekleri mücadele için hazır olmaları gerektiğini ve 5.000 kişiden oluşan Drajist[293] bir grubun dağa çıktığını bilgisini verdiğini''* ifade etmiştir. Marina, Elmaz'ın, Yücel içerisindeki görevinin, Teşkilat'a yeni kişiler kazandırarak, kaçakların saklanmasını sağlamak olduğu iddiasında bulunmuştur. Elmaz, *''Görevlendirildikten sonra 1.500 dinar karşılığında bir mavzer satın aldığı''* itiraf etmiştir. Marina'nın sorusuna cevaben, Elmaz, *''Drajistler'le birlikte halk idaresine karşı savaşmak istediklerini''* söylemiştir.[294] Elmaz'ın ifadeleri doğrultusunda Teşkilat üyeleri monarşi yanlısı olan Sırp gruplarla irtibatlandırılmıştır. Diğer yandan Yücel ve Drajistlerin amaçları farklı olduğundan hiçbir surette birlikte hareket ettiklerini doğrulayan bir kaynak mevcut değildir. Mahkeme bu noktada Yücel'in diğer ayrılıkçı örgütlerle ilişkilerini gündeme getirerek suçluluk mefhumuna uluslararası bir boyut eklemeye çalışmıştır.

Adem Ali Adem'in duruşmasıyla yargılama süreci tamamlanmıştır. Adem, *''Ali Abdurrahman tarafından Yücel'e kabul edildiğini, Teşkilat içerisindeki görevinin ise silah temin etmek olduğunu''* söylemiştir.[295] Teşkilat üyelerinin ifadelerinden sonra Popovski, son olarak şu açıklamayı yapmıştır: *''Emperyalistler, yeni demokratlara karşı yürüttükleri savaşta halk kitleleri arasından destek bulamadı. Bundan dolayı, halkla müşterek ilişkisi olamayan gruplarla işbirliğine yöneldiler. Bunun bir sonucu olarak suçlular, uluslararası aktörlerin çıkarlarına alet oldular. Uluslararası*

[292] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 49.
[293] Duruşmalara katılım sağlayan Politika gazetesi yetkilileri, bu rakamın 60.000 olduğunu ve Çetnikler'den oluştuğunu belirtmiştir. (Bkz. Politika 23 Yanuar 1948, s. 5.)
[294] Makedonski Naroden Front a. g. m.
[295] Makedonski Naroden Front, a. g. m.

güçlere alet olan ajanlar suçlu olduklarını yapmış oldukları itiraflar doğrultusunda kanıtladılar.''[296] Popovski yine konuşmasının devamında, *''birtakım çevrelerin savaş döneminde Adolf Hitler'e övgü dolu yazılar yazdığını, bu çevrelerin kendi hakimiyetlerini genişletmek için Sovyetler Birliği'nin dağılması gerektiğine yönelik birtakım fikirleri öne sürdüklerini''* ifade etmiştir.''[297] Teşkilat üyelerinin casusluklarının kanıtı olarak, elde etmiş oldukları verileri Türk konsolosuna ve Belgrat büyükelçisine teslim etmiş olmalarını göstermiştir. Teşkilat üyelerinin diğer amaçalarından birisi de Türkleri Yugoslavya'ya karşı kışkırtarak silahlandırmaktır.[298] Amaçlardan bir diğeri ise devlet organlarına sızarak, devlet sırrı niteliğine sahip olan belgeleri çalarak, *''yabancı gizli servislerine''* teslim etmektir.[299] Örgüt üyeleri halk yönetimini devirerek Yugoslavya'da ''üs kurmak'' suretiyle emperyalist ortaklarıyla birlikte, başta Sovyetler Birliği olmak üzere tüm demokratik halklara karşı saldırmayı amaçlamışlardır.[300] Popovski son olarak, Teşkilat üyelerinin açıklamalarına bağlı olarak, Yücel'in Makedonya Türkler ile hiçbir bağının olmadığını pek çok kez yinelemiştir. Ayrıca *''mahkemenin vereceği kararın aynı zamanda Türklerin sesi olacağını''* vurgulamıştır.[301]

Yargı süreci boyunca mahkeme yetkililerinin yapmış oldukları açıklamalar neticesinde Teşkilat'a yönelik başlatılan hukuki süreci, Yugoslavya ve Türkiye ekseninde değerlendirmek mümkündür. Popovski'nin yargılamanın noktalanmasına ilişkin yaptığı açıklamada, Yugoslavya'nın doğu blok ülkesi olan Sovyetler Birliği ile ittifak ilişkisi içerisinde olduğundan dolayı Sovyet çıkarlarını gözetleyici bir tavır sergilemiştir. Bu bağlamda Türkiye Cumhuriyeti emperyalist ülkeler kategorisinde değerlendirilmektedir. 19 Ocak 1948 tarihinde başlayan duruşmalar 25 Ocak günü mahkeme başkanı Panta Marina'nın nihai kararı okumasıyla sona ermiştir.[302]

[296] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 50.
[297] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[298] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[299] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 51.
[300] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
[301] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 53.
[302] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 55.

Tablo 15: Yargılanan Yücel Üyeleri 19 – 25 Ocak 1948

İsim	Ceza Süresi
Şuayyib Aziz İshak, Ali Abdurrahman Ali, Nazmi Ömer Yakup, Adem Ali Adem,	Siyasi ve bireysel haklarından yaşamları boyunca mahrum edilmeleri ve tüm mal varlıklarına el konulması suretiyle idam edilmeleri
Şerafettin Ferit Süleyman, Refik Şerif Mehmet, Kemal Rasim İlyas, Abdülkerim Ethem İbrahim, Şefik Ruşit Elmas	Siyasi ve bireysel haklarından 5 yıl süreyle mahrum edilmeleri ve ağır şartlarda çalıştırılmaları suretiyle 20 yıl hapis cezasına çarptırılmaları
Fettah Salih Süleymanpaşiç	Siyasi ve bireysel haklarından 4 yıl süreyle mahrum edilmesi ve ağır şartlarda çalıştırılarak 15 yıl hapis cezasına çarptırılması
Ahmet Halil Mustafa	Siyasi ve bireysel haklarından 3 yıl süreyle mahrum edilmesi ve ağır şartlarda çalıştırılarak 15 yıl hapis cezasına çarptırılması
Muzaffer Ahmet Süleyman	Siyasi ve bireysel haklarından 4 yıl süreyle mahrum edilmesi ve ağır şartlarda çalıştırılması suretiyle 13 yıl hapis cezasına çarptırılması
Mehmet Şerif Dalip	Siyasi haklarından 3 yıl süreyle mahrum edilmesi ve ağır şartlarda çalıştırılması suretiyle 12 yıl hapis cezasına çarptırılması
Fazlı Vehbi Şükrü	Siyasi ve bireysel haklarından 3 yıl süreyle mahkum edilmesi ve ağır şartlarda çalıştırılması suretiyle 12 yıl hapis cezasına çarptırılması

Kemal Rıfat Ferhat	Siyasi haklarından 3 yıl mahrum edilerek 12 yıl hapis cezasına çarptırılması
Sait Bilal Halil	Siyasi ve bireysel haklarından 2 yıl süreyle mahrum edilmesi, tüm mal varlığına el konulması ve ağır şartlarda çalıştırılması suretiyle 11 yıl hapis cezasına çarpırılması
Ali Halil Mustafa	Siyasi haklarından 3 yıl mahrum edilmesi ve ağır şartlarda çalıştırılması suretiyle 10 yıl hapis cezasına çarptırılması

Kayankça: Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 56 – 57.

Yugoslav devleti, Teşkilat üyelerine yönelik başlatmış olduğu yargılama sürecinin öncesinde birtakım tedbirler almıştır. Bunların başında Teşkilat üyelerine avukatlık yapacak kişilerin tespit edilmesi gelmektedir. Mehmet Şerif Dalip'e avukatlık yapan Panzov, Teşkilat'a yönelik başlatılan yargı süreci hakkında Mehmet'e şu itiraflarda bulunmuştur: *''Mahkemelerinizden bir ay önce Üsküp Emniyet Müdürlüğüne çağırdılar. Sizleri nasıl kötüleyeceğimize dair yazdıkları metinleri verdiler. İyi ezberleyin dediler. Biz de rolümüzü oynamaya çıktık''*[303] Avukat Panzov'un yapmış olduğu bu açıklama, Yugoslav devletinin yargılamaya dönük almış oluğu tedbirleri bütün çıplaklığıyla ortaya koymaktadır.

Yargılama sonucunda alınan kararlar yine aynı gün içerisinde, mahkeme etrafındaki sokaklarda ve Mareşal Tito Meydanı'nda hoparlörle halka duyurulmuş, ülke genelindeki radyo kanallarında yargı sürecine ilişkin yayınlar yapılmıştır.[304] Ayrıca, dönemin önde gelen yayın organlarından olan Borba gazetesinde 1948 tarihinde doğrudan Yücel'e ilişkin bir makale de yayınlanmıştır.[305] Gazetede Yücel

[303] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 233.
[304] Makedonski Naroden Front, a. g. m.
- Mareşal Tito meydanında hoparlör aracılığıyla yapılan duyuru görseli ekler kısmında verilmiştir.
[305] Memleket Halk Cephesi Heyeti, a. g. e., s. 92 – 98.

ile alâkalı olarak yayınlanan makalede ise çarpıcı açıklamalara yer verilmiştir. Makalede, Teşkilat mensuplarının uluslararası aktörlerin para karşılığında devşirilen ajanları ve ‘‘Türk azınlığın’’ satılmış mensupları oldukları belirtilmiştir. Ayrıca, Teşkilat'ın kuruluşunun ve yapılan faaliyetlerin, dış istihbarat anlamında olumsuz bir yanının olduğu, Üsküp'teki Türk Konsolosu Gerçek'in, yerine gelen Şefki Erdoğan ve Belgrat'taki gizli temsilciliğin, Yugoslav devletinin misafirperverliğini suistimal ederek, kötü amaçlı planlarını gerçekleştirmek için Yücel örgütünü kurduğu belirtilmiştir.[306]

Yargılamaya yönelik başlatılan süreç ve sonrasında yaşanan birtakım gelişmeler akıllarda soru işaretleri uyandırdığı gibi günümüzde hâlen cevaplandırılmayı beklemektedir. Yargılamaya bağlı olarak birtakım önem arz eden hususlara değinmek hukuksal sürecin boyutlarının anlaşılması bakımından büyük önem arz etmektedir. 19 – 25 Ocak yargı süreci kamuoyuna açık bir şekilde yapılmıştır. Ancak, belirtilen tarihlerden sonraki dönemde gerçekleştirilen yargılamaların, basına ve halka açık bir şekilde yapılmaması düşündürücüdür.

Tablo 16. Yargılanan Diğer Yücel Üyeleri

Üyeler	Ceza Süresi
Hüsamettin Vardar, Ali Malik Yakup (Enderer)	9 Yıl
Hüsameddin Mehmet	7 Yıl
Münir Süleyman Ali (Eriş), İdris Sait Yunus (Tümçelik), Necati Recep Emin (Çetiner), Ekrem Ali Sakıp (Saraçoğlu), Ramadan Rasim İlyas (Günsever), Raif Rıfat (Sakarya), Hüseyin Mahmut Kamber,	5 Yıl

[306] Makedonski Naroden Front, a. g. e., s. 64.

Hüseyin Mustafa İskender (Çelik)	
Burhanettin Haşim (Öğretmenoğlu), Halit Şükrü Halit (Beceren), Halil Sait Yusuf (Yüksel)	4 Yıl, 6 Ay
Fahrettin İslam Şakir (San)	3 Yıl, 6 Ay
Bekir Salih (Atala)	3 Yıl, 3 Ay
Refik Ali Osman (Kotanca)	3 Yıl
Refik Ali Fettah (Günay)	2 Yıl, 8 Ay
Hakkı Tevfik Baki (Merter), Yunus Eyüp Yunus, Zekeriya Zülfü Eyüp (Varol), Mustafa Salih Hurşit	2 Yıl, 6 Ay
Recep Salih Murtaza (Kumbaracı), Şevki Behlül Kerim (Dirikan), Mehmet Sırrı Liman (Mutlusan), İdris Tevfik Bilal (Yücel), Şükrü Tacettin Ali, Yusuf Abidin Ali (Aydın)	2 Yıl
Mustafa Asım Mehmet (Kaftancıoğlu), Hüseyin İsmail Nezir (Baykal)	1 Yıl, 6 Ay
Didar Ali (Vardar)	1 Yıl, 3 Ay
Fehim Misim Mehmet (Şentürk), Arif Mehmet İbiş (Kuruç), Ferhat Ahmet İslam (Günüç), Fahrettin Müslim,	1 Yıl
Kani Salih Eyüp (Abacıoğlu), Emin Buba	3 Ay Sürgün
İlyas Yaşar, Fahrettin Hasip, Kemal Kazım, Kemal Zülfü Eyüp,	2 Ay Madenlerde çalıştırılma

Kemal Şakir, Niyazi Eşref, Abdullah Bilal, Fahrettin Rıza	
Şemsi Abbaz, Cevdet Yakup, Saffet Mahmut	1 Ay Çalıştırılma

Kaynakça: Altan Deliorman'ın *''Yugoslavyada Müslüman Türke Büyük Darbe''* adlı kitabının 168 – 169 sayfa aralığı ve Yıldırım Ağanoğlu'nun *''II. Dünya Savaşında Yugoslavya'da Bir Direniş Mücadelesi Yücel Teşkilatı''* başlıklı kitabının 36 – 41 sayfa aralıkları esas alınarak oluşturulmuştur.

Tablo 16'da belirtilen tüm şahıslar 19 – 25 Ocak tarihinden sonra yargılanan isimlerdir. Ancak, bu tabloda adı geçen on iki üyenin 1948 yıl içerisinde *''Makedonya Halk Karşıtlığı''* yaptıkları gerekçesiyle Üsküp Bölge Mahkemesinde yargılandıkları tespit edilmiştir. Bu mahkemede yargılanan Yücel mensupları ise şunlardır: Şükrü Tacettin Ali, Bekir Salih (Atala), Fahrettin Rıza, Arif Mehmet İbiş (Kuruç), Zekeriya Zülfü Eyüp (Varol), Mustafa Asım Mehmet, Münir Süleyman Ali (Eriş), Recep Salih Murtaza (Kumbaracı), Hakkı Tevfik Baki (Merter), Necati Recep Emin (Çetiner), Mustafa Salih Hurşit ve Hüsameddin Mehmet'tir.[307] Bu isimlerin haricindeki üyelerin Veles Askeri Ceza Mahkemesinde veya Makedonya'nın diğer şehirlerindeki mahkemelerde yine aynı suçlamadan dolayı yargılanma olasılığı yüksektir.

Tablo 17: Yücel ile İrtibatı Olmayan Türkler

Yargılama Yeri	**Üsküp Bölge Mahkemesi**
Yargılama Tarihi	**1945**
Suçlama Türü	**Halk ve Devlet Karşıtlığı, Faşist Ülkeler ile Olan İşbirliği**
Yargılanan Şahıslar	
Ali Recep Asanov	Nuhi Behlül Beytullah
Cavit A. Zekir	Abdullah Sakıp Limanovski

[307] Alan araştırması notları.

Ramazan R. Muhammedoski	Bayram Ruşit
Liman B. Zeynelovski	Mefail A. Mahmutovski
Mülayim A. Mahmutovski	İsein Ş. Alimovski
Ramazan Nazım	Kâzım Feyzullah Recep
Toplam Sayı: 12	
Yargılama Tarihi	**1946**
Suçlama Türü	**Makedonya Halk Karşıtlığı**
Yargılanan Şahıslar	
Habil Mustafov Leventov	Hamdi Salih
Arif Kadri	Hasan İbraimov Hüseyinov
Hasan Hüseyinov Süleymanov	Veysel Vehbi Zülfü
Abbas Zekir Ali	Bekir Rüstem Bektaşov
Rüstem Seyfullah	Hasan Alimov Sülov
Kemal Salih Rüstem	İslam Ömer Amzov
Sinan A. Sakıp	Garip Zeynel Süleyman
Süleyman Garip Zeynel	Seydi Zülfü Kerim
İslam Ramazan İslamov	Esat İdriz
Sait Ramazan Selim	Hasan Nebi Nazif
Osman Hilmi Mahmut	Bilal A. Salih
Hasan Zeynullah	Bayram Ruşit
Mahmut Salih	Nureddin Selim İslam
Osman Süleymanov Hasanov	Hüseyin N. Seyyidali
Seyfettin Elmaz Memişov	Rauf Hüseyinov Ahmetov
Lütfü Hasan Süleyman	Rüstem Ramazan
Nevzat Emrullah Enes	Halil Seyfullah Abbas
Eşref Abdullah	Celal Yakup Ayrullah
Muharrem Adem Elez	Nevzat Emrullah Elez
Mürteza Vehbi Yakup	Bayram Emrullah Aziz
Ramazan Bilal Nebi	Seydi Tayfur
Yaşar Şafi	Salih Tahir

Necmi S. Nuhi	Mehmet Demir Hüseyin
Ramazan Ömer Abbas	Azem Behlül Ferhat
Mehmet Şaban Yaşar	Elmaz Süleymanov Yaşarov
Münir Abdullah İsmail	Recep E. Recepov
Rasim Sadullah Bilalovski	Fettah Osman Ramazan
Nevzat Osman Ramazan	Nebi E. Nezir
Abdi İbiş Abdi	Zülfü Beytullah Salievik
Mehmet Demir Hüseyin	Vehbi Ayrullah Fettah
Hamit Mehdi Enez	Sait S. Sait
Vehbi Mustafa	Ahmet Hasan
Toplam Sayı: 64	
Yargılama Tarihi	**1947**
Suçlama Türü	**Makedonya Halk Karşıtlığı**
Yargılanan Şahıslar	
Demir S. Miftar	Sadık M. Sadık
Osman S. Miftar	Kazım Z. Hızır
Akif K. Hızır	Mehmet S. Mehmet
Mahmut S. Hamdi	Hilmi A. Abbasov
Osman G. Molla	Şükrü S. Ramazan
İsmail D. İsa	İdris Mehmet S. Şükrü
Neşet B. Hüseyin	Esat A. Hasan
Behçet S. Aziz	Selim R. Ademov
Tevfik A. Halil	Kerim M. Baki
Bektaş A. Şakir	Mülayim O. Ömer
Fettah R. Hacı İshak	Rıza H. Celaleddin
İslam E. Gaffur	Sabri A. Hüseyinov
Liman Z. Beşir	Seydi R. Seyfulov
Rüştü S. Süleyman	Rasim C. Davutov
Toplam Sayı: 28	
Yargılama Tarihi	**1948**

Suçlama Türü	Makedonya Halk Karşıtlığı
Yargılanan Şahıslar	
Bilal Behlül Muharrem	Ruşen Gaffur Abdi
Bekir Mülayim Nazmi	Kasım Ruşid Aliev
Tahir Necip Şakir	Sait Gazi Esat
Bayram Ruhşen Avdi	Halil Fuat Hoca
Cafer Ali Mustafa	Şuayyib Kâhil
Rüstem Fettah	Nuhi Kâhil
Abdülfettah Alim Memedov	Hamdi Abdül Şabanov
İsmail Rıfkı	Necip Asanov Osmanov
Abdürrahim Recepov Şabanov	Fazlı Rahmanov Süleymanov
Rıza Recepov Asanov	Ramazan B. Garip
Abdülhamit Abdullah	Demir Esat Sülçev
Adem Yusuf Selim	İsmail Yusuf Selim
İbrahim Emin Musli	Mehmet Ömer Hüsamettin
Şükrü Ahmet Kartez	Ahmet Latif Kurtiş
Faik Yusufov Aguşov	Ahmet Ali Kurtov
Ramazan C. Tahir	Hasan Sadık Bayramov
Şaban Sadık Şefik	İlyas Demir Bayram
Halil Fazlı Şerif	Vehbi Şakir Şakir
Mustafa Müslüm Sefer	İbrahim Abdullah Bekir
Nebi Mürsel Asanov	İsmail Ömer Mahmut
Mehmet Eyüp Eyüpov	Ekrem Ferhat Selim
Tayyip İsmet Paşa	Ali Malik Yakupovski
Recep Maksut	
Toplam Sayı: 45	
Yargılama Tarihi	**1960**
Suçlama Türü	**Makedonya Halk Karşıtlığı**
Yargılanan Şahıslar	
Esat A. Bahtiyar	Rıfat Osman

Ahmet Ş. Neşat	Bekir Demir
Ahmet R. Ayrullah	
Toplam Sayı: 5	
Genel Toplam Sayı: 154	

Kaynakça: Alan araştırması notları.

Tablo 17'de belirtildiği üzere, Yücel haricindeki üyelerin dışında Makedonya Türklerinden 1945 – 1960 tarihleri arasında 154 kişi daha yargılanmıştır. Söz konusu dönemde Yücel üyeleri de dâhil yargılanan toplam Türk sayısı 218'dir. Yücel'e yönelik tutuklamalar 1947 tarihinde başlamış olsa da, Makedonya Türklerinin 1945 yılından itibaren belirtilen suçlamalardan dolayı yargılandıkları gün yüzüne çıkmıştır. Özelde Makedonya'nın diğer şehirlerindeki mahkemelerde, genelde ise tüm Yugoslavya genelindeki mahkemelerde yargılanan Türk sayısı göz önünde bulundurulduğunda bu rakam 1000'i bulmaktadır.

6.1. Üsküp Mitingi

Yargılamanın son günü olan 24 Ocak 1948 tarihinde Üsküp Bit Pazarı'nda Makedonya Halk Cephesi tarafından Teşkilat'ı protesto etmek amacıyla miting düzenlenmiştir. Mitinge katılan yetkililer arasında; Halk Mebusu olarak Kemal Seyfullah, İkinci Rayon Heyeti Başkanı Hamdi Demir, İkinci Rayon Halk Cephesi Başkanı Kemal İbrahim, İkinci Rayon Halk Cephesi Sekreteri Sedat Veli ve Genel Meclis ve Ulema Meclisi üyesi Hafız Ali İbrahim yer almıştır.[308]

Kemal İbrahim'in açılış konuşmasını yapmış olduğu mitingte söz alan Kemal Seyfullah şu açıklamayı yapmıştır: *''Yücel terörist ve casusları uluslararası güçlerin çıkarlarına hizmet ederek, namuslu ve çalışkan halkın satılmasını gaye edindikleri ve Türkler arasında kargaşa çıkarma teşebbüslerinin suya düştüğünü Teşkilat'ın amacının Türkleri halk idaresinden ayırmak olduğunu, Türklerin eğitim ve kültürel anlamda gelişmelerinin önüne geçmek istediklerini söylemiştir. Ayrıca, Türklerden*

[308] Birlik, 27 Ocak 1948., s. 4.

destek bulamadıklarından dolayı Yunanistan'daki monarşi, faşist yanlıları ve VMRO örgütünden yardım aldıkları tesbit edilmiştir''[309]

Halk Cephesi sekreteri Sedat Veli ise, *''Konsolos Gerçek ve Teşkilat üyelerinin irtibatına değinerek, Gerçek'in ''alçakça faaliyette bulunduğu''* açıklamasını yapmıştır.''[310] Miting sonunda, Makedonya Halk Cumhuriyeti Başkanlığını yapan Lazar Kolişevski'ye bir mesaj gönderilmiştir. Mesajda şu önemli ifadelere yer verilmiştir: *''Üsküp İkinci Rayonu'nda yaşayan Türk, Arnavut, Mekedon ve diğerlerimiz, terör ve casus Yücel Teşkilatı'nın yargılanması münasebetiyle toplandığımız bu protesto mitinginde Teşkilat amacının, Türk, Arnavut, Makedon ve diğerleri arasında olan kardeşliği parçalamak olduğu ispat edilmiştir. Bunu bilmenizi isteriz. Bu mitingden sonra, size aramızdaki kardeşliği ve beraberliği kuvvetledireceğimizi vaad ediyoruz. Buna benzer her türlü olaya karşı tedbirli davranarak Halk Kurtuluş Savaşı'nın kazançlarını muhafaza ederek, Halk İdaresi ve Halk Cephesi etrafında sıkı bir biçimde kenetleneceğiz.''*[311] Mitingde yetkililer tarafından yapılan açıklamalar Politika gazetesi tarafından kayıt altına alınmış ve Makedonya Halk Mecisini bilgilendirmek maksadıyla da telgraf çekilmiştir.[312]

6.2. Lider Kadronun İnfazı

Bu başlıkta Yücel'in dört üyesinin adeta bir sır olarak gizemini koruyan idam süreci ele alınacaktır. Şuayyib Aziz İshak, Nazmi Ömer Yakup, Adem Ali Adem ve Ali Abdurrahman Ali'nin infazlarını kanıtlayan net kesin bir bilginin olmaması nedeniyle, olayın ne şekilde ve nerede cereyan ettiğinin tesbiti hâlen aydınlatılmayı bekleyen bir noktadır.

Teşkilat üyelerinin infazlarıyla alâkalı olarak birden fazla görüş ortaya atılmıştır: Birinci iddia, on iki yıl hapis cezasına mahkum edilen Mehmet Şerif Dalip'e aittir. Dalip olayı şöyle açıklamaktadır: *''Getirilişimizden otuz gün sonra, 26 Şubat 1948 gecesinin ilerleyen saatlerinde, ölüm hücrelerinde tutulan dört arkadaşımızı (Şuayyib Aziz İshak, Nazmi Ömer Yakup, Adem Ali Adem ve Ali Abdurrahman Ali)*

[309] Birlik, 27 Ocak 1948., s. 4.
[310] Birlik, 27 Ocak 1948., s. 4.
[311] Birlik, 27 Ocak 1948., s. 4.
[312] Politika 25 Yanuar 1948., s. 7.

götürdüler. Ciplere bindirilirken ağlayarak tekbir getirip Kuran'ın Rahman Suresini okuyorduk.''[313] Daha sonra sabahın erken saatlerinde bir teğmen gelerek, *''O dört hain, ''Lepensa Deresi'ne (Reka Lepenica)'' sulanmaya götürüldüler.''* Diğer bir görevli ise, *''Arkadaşlarınıza ne oldu dersiniz beyler ?, hâlâ o parlak fikirlerinizi taşıyormusunuz ?, Sizi sağ bıraktığımız müddetçe, hep susmanız lazım. Yoksa boynunuz bir karış eksilir, iyi duyun.''*[314] ifadelerini kullanmıştır.

Birinci görüşün netliğe kavuşturulması açısından şu değerlendirme yapılabilir. Hapishane görevlilerinin belirttiği ''Lepenica'' deresi Sırbistan'in eski dönemlerden beri önemli bir merkezi olan Kraguyevac yakınlarında bulunmaktadır. Bir Teğmen'in Lepenica'yı işaret etmesi üyelere yönelik infazların Sırbistan'da yapıldığı sonucunu doğurmaktadır. İnfazlarla ilgili ikinci görüş, 1950 – 1952 tarihleri arasında Sremska Mitrovica Hapishanesi'nde mahkûm olarak tutulan VMRO üyesi olan Boris Dankov'a aittir. Aynı tarihlerde Sremska'da tutulan Mehmet Şerif Dalip'e, Şuayyib Aziz İshak ve Nazmi Ömer Yakup'a yönelik infazı gerçekleştiren faaillerin konuşmalarına şahit olduğunu söyleyen Dankov, Dalip'e kendisini tanıtarak olayı şöyle anlatmıştır: *''Ben Boris Dankov'um. Yücelci olduğunuzu duydum. Söyleyeceklerim sizi yakından ilgilendirmektedir. Öldürülenlerin ve sizin Türk olmanız bu bilgiyi vermeme sebep oldu. Tesadüfen de olsa, söyleyeceklerimi hiçbir zaman başkasından duyamayacağınıza eminim. Bay Mehmet, eğer bir gün onların çocukları ile karşılaşırsanız onlara şunları söyleyin: sizin babalarınız birer kahramandılar. İnançları ne olursa olsun, inançlarından taviz vermeden ölümü göze alabiliyorlarsa çok büyük insandırlar.* İshak'ı infaz eden fail ise şunları ifade etmiştir: *''Öldürme emri verildi. İçeriye girerek gırtlağından tuttum ve tekbir getirmeye başladı. Ne demek bu tekbir bilmem. Sesini çıkarmadı, korkmadı da. Çok adam geçti elimden. Öncesinde arslan gibidirler, ancak bıçağı gördüklerinde yürüyemezler. İşe yaramaz dediğin biri ise cesur çıkıyor. Türk olduğunu sonradan öğrendim.''*[315]

Nazmi Ömer Yakup'un faili ise infazı şu sözlerle açıklamıştır: *''Gece yarısı sorgudan getirdim. Bizim idareyi anlamıyorum. Ölüme mahkum ettiğini neden*

[313] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 168 – 169.
[314] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 169.
[315] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 253.

sorguya çekiyorsun. Kötü bir biçimde dövüldüğü için hücresine kadar taşıdım. Bir süre sonra öldürme emri verdiler. İçeriye girdiğimde duvara tutuna tutuna dizleri üstüne çöktü. Su içiyormuşçasına ellerini yüzüne kapattı. Kasaturayı boğazına dayadığımda ise, ya Allah, ya Muhammed, ya Ehl – i Beyt diye bağırdı.''[316]

Yukarıdaki paragrafta açıklanan ifadeler doğrultusunda düşünüldüğünde, her iki olayın da kapalı bir mekânda yapıldığı kesinlik kazanmaktadır. Yine infazı gerçekleştiren faaillerin kullandıkları cümlelerde, katledilen şahısların Türk olduğu anlaşılmaktadır. Konuşmanın Sremska Mitrovica'da yapılmış olması aynı zamanda infazın bu hapishanede gerçekleştirildiğine işaret etmektedir. ''Sremska Mitrovica Hapishanesi'' başlığı altında, burada üst düzey kişilerin (general, subay, örgüt liderleri ve idari birim görevlileri) hapsedildiği belirtilmiştir. Burada bulunan tutuklular yargılanmış olsalar da, mahkumiyet evresinde yine sorguya çekilmişlerdir. Yakup'un, infaz edilişinden önce sorgulanarak fiziki olarak saldırıya maruz kaldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Yücel'in önemli liderlerinden birisi olması Sremska'da tutulmasına delil olarak gösterilebilecek öneme sahiptir. İshak'ın da Teşkilat'ın başkanlığını yapmış olması Sremska'da cezasını çekmesine gerekçe gösterilebilir. Olaylar zinciri bu açıdan değerlendirildiğinde, Yücel'in komuta kademesindeki üyelerin infazlarının 26 Şubat 1948 tarihinde Makedonya'da değil, 1949 - 1952 tarihleri arasında Sremska Mitrovica'da (Sırbistan) gerçekleştirildiği sonucuna varılabilir.

Üyelerin infazıyla ilgili üçüncü görüş ise Makedonya'da infazın yapıldığı gece askeri aracı kullanan kişiye aittir. İddia şöyledir: *''Kışın sonuna gelindiği bu gecede kar değil, sağanak yağmur yağıyordu. Bu mevsimde görülmemiş, acayip gök gürlemeleri vardı. Yücelci oldukları söylenen mahkumları benim kullandığım araca bindirdiler. ''Suşitsa köyüne'' götürdüler. Bu köye götüren yol, Yukarı Güreler ve Vinçe köylerinden geçer. Suşitsa köyünün girişinde sağda bir kaya vardı. Onları orada kurşuna dizdiler. Nereye gömüldüğünü bilemeyeceğim. Orada bir süre kalındı. Sonra geriye dönüldü. Ancak cesetler geri alınmadı.''*[317] Bu görüşün içeriğine bakıldığında, iki önemli nokta dikkat çekmektedir. Birincisi, belirsiz bir zaman

[316] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 253 – 254.
[317] Altan Deliorman, a. g. e., s. 187.

diliminde gerçekleşmiş olması, ikincisi de Yücel üyesi olan kişi sayısının verilmemesidir. Sonuç olarak, aradan 72 yıl geçmesine rağmen üyelerin nerede gömüldükleri bir sır olarak kalmıştır. Yıllar sonra birtakım kişiler tarafından üyelerin mezarlarının nerede olduğuna dair araştırmalar yapılmış olsa da, nihayetinde bu çabalar sonuçsuz kalmıştır. Hatta Makedonya'da bazı yetkililer para karşılığında, araştırmacılara üyelerin gömüldükleri yerleri bildirecekleri vaadinde bulunsalar da bir süre sonra bu durumun bir kandırmadan ibaret olduğu anlaşılmıştır.[318]

6.3. Hapishaneler

Yücel ve diğer örgütlere mensup siyasi suçlardan yargılanan kişiler 1946 tarihinden sonra aşağıda belirtilen hapishanelerde cezalarını çekmişlerdir. Bu çalışmada Yücel üyelerinin makumiyetlerini geçirdikleri Söğütlü, İdrizova ve Sremska Mitrovica hapishaneleri incelenmiştir. İdrizova ve Mitrovica hapishanelerinde siyasi suçlardan hüküm giyen mahkumlar tutulduğundan dolayı her ikisi de birincil öneme sahiptir. Mehmet Şerif Dalip isimli Yücel üyesi belirtilen üç hapishanede mahkumiyetini tamamlamıştır. Hapishanelerde, mahkumlar kötü koşullar altında çalıştırılarak sınırlı miktarda gıda verilmiştir. Bunun yanısıra eğitimli kişilerden dünya gelişmeleriyle alâkalı olarak bilgi toplama ve rapor etme noktasında istifade edilmiştir.

6.3.1. Söğütlü

Üsküp'e yakın bir konumda olan Söğütlü Hapishanesi, Yücel üyelerinin yargılanma (19 Ocak 1948) sonrası götürüldükleri ilk yerdir. 50 hücre ve büyük koğuşları olan bu mekânda idama mahkum edilen dört kişi toprağın altında bulunan ölüm hücrelerine kapatılmıştır. Diğer 13 üye ise dokuz numaralı koğuşa hapsedilmiştir. Yücel üyelerini ilk gün, Cezaevi Müdürü Svetislav Krayina ziyaret ederken, ikinci gününde Makedonya Meclis Başkanı Çuşkar ve İçişleri Bakanlığı Müsteşarı Bojinovski ziyaret etmiştir. Ziyaret eden diğer heyet ise Üsküp Komünist Parti Sekreteri, yardımcıları, belediye başkanları ve diğer kademedeki görevliler olmuştur. Bu ziyaret esnasında Üsküp belediye başkanı söz alarak *''rejim, eşitlik, sosyalist devlet, kanun ve cezalardan''* bahsetmiştir. Ziyarette bulunanlar siyasi

[318] Alan araştırması notları.

kademelerdeki yöneticilerin yanısıra, yüksek rütbeli subaylar, üniversite öğrencileri, işçi sınıfı yöneticileri ve sivil vatandaşlardan oluşmuştur. Bu ziyaretler 26 Şubat 1948 tarihine kadar devam etmiştir.[319] Aynı tarihlerde, Nazmi Ömer Yakup'un ailesiyle görüşmesine izin verilmiştir. Tutuklandıktan bir hafta sonra bir kız çocuğu dünyaya gelen Ömer Yakup burada, eşi, babası, anne ve kardeşleriyle tel duvarın arasından konuşabilmiştir. Ağlayan eşine *''Ağlamayın, sizi Türkiye'li kardeşlerime emanet ediyorum''* cevabını vermiştir.[320] Yücel üyeleri 15 Mart 1948 tarihinde Söğütlü'den İdrizova Hapishanesi'ne nakledilmişlerdir.[321]

6.3.2. İdrizova

Siyasi suçlardan dolayı hapis cezasına çarptırılanların tutulduğu bu hapishanede Ocak 1948'de toplamda 4.800 kişi bulunmaktaydı.[322] Yugoslavya genelinde siyasi suçlardan dolayı hapse mahkûm edilenlerin tutulduğu diğer bir hapishane de Manastır Merkez Hapishanesidir. Burada, Haziran 1951 tarihi itibarıyla siyasi suçlar işlediklerinden dolayı 400 kişi tutulmaktaydı.[323] Bu hapishanede Yücel üyelerinin yanısıra VMRO örgütünden 290 kişi, Balist grubundan ise 2.000 kişi yatıyordu. Yücel üyeleri 15 Mart 1948'de nakledildikleri hapishanede, hoparlörden yapılan bir duyuruyla diğer mahkumlara aşağıdaki ifadelerle tanıtılmıştır: *Rejimi yıkarak eski iktidarlarını sürdüreceklerini zanneden bu Osmanlı artıkları buradan çıkacak olurlarsa tekrar işbaşı yapacaklar. Parti'nin ve yoldaş Tito'nun koruyuculuğu altında bulunuyorsunuz beyler.''*[324] Hapishane görevlisi tarihe gönderme yaparak nefret içerikli söylemde bulunmuştur. Mahkumlara Rus propaganda filmleri, Vladimir Lenin'in komünizmle alâkalı yazmış olduğu eserler ve Karl Marks'ın kitapları okutulmuştur.[325] Anlaşılacağı üzere mahkumiyet evresinde yine komünizm propagandası yapılmıştır.

---

[319] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 157 - 166.
[320] Altan Deliorman, a. g. e., s. 167.
[321] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 169.
[322] CIA, *Prison Camp in Macedonia, İnformation Report*, 23 December 1952., https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R015500300008-3.pdf, s. 1., (19. 02. 2019).
[323] CIA, *Political Prisoner Camp in Bitolj District of Macedonia, İnformation Report*, 9 October 1951., https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R008900230002-1.pdf, s. 1., (19. 02. 2019).
[324] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 173 – 174.
[325] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 175.

CIA'nın 23 Aralık 1952 tarihli belgesi, bu hapishanede Tito rejimine muhalif olan suçluların tutulduğunu ve sayılarının 4.000 olduğunu belirtmektedir.[326] CIA'nın 3 Kasım 1951 tarihli diğer bir belgesinde yine İdrizova'da tutulan toplam suçlu sayısının 4.000 olduğu bildirilmiştir.[327] Mahkumlara verilen gıdalar ise şöyledir: Öğle ve akşam yemeğinde tahıl ve kapuska, pazar günleri taze bakliyat ve su, çalışan mahkumlara günlük 600 gram, çalışmayanlara ise 350 gram ekmek verilmiştir.[328]

6.3.3. Sremska Mitrovica

Mehmet Şerif Dalip'in de aralarında bulundugu bir grup şahıs buraya nakledilmiştir. Bu hapishanede toplamda 11.000 kişi tutulmaktaydı. En kalabalık grup ise, sayıları 1.300 olan Alman mahkumlardan oluşmaktaydı.[329] Almanların yanısıra Hırvatlardan oluşan gruplar da mevcuttu.[330] Burada bulunan Almanların tümü Ağustos 1952'de tahliye edilmişlerdir.[331]

---

[326] CIA, *Prison Camp in Macedonia,* a. g. m.

[327] CIA, *Central Prison in Skopje, Other Prisons in Macedonia, İnformation Report*, 3 November 1951., https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R008900530010-9.pdf, s. 1., (10. 02. 2019).

[328] CIA, *Central Prison in Skopje, Other Prisons in Macedonia,* a. g. m.

- İdrizova Hapishanesi'nde iki önemli isim daha bulunmuştur. 1941'tarihinden itibaren Manastır şehrinde valilik görevini yapan Dr. Robef ve Bone Noçef'dir. Robef yargılandıktan sonra önce Söğütlü, daha sonra da İdrizova'ya (1948) getirilmiştir. Robef, İdrizova'da Mehmet Şerif Dalip'i Noçef hakkında şu ifadeleri dile getirerek uyarılarda bulunmuştur: Koğuşunuzda VMRO'dan Bone Noçef var. Kendisi postacılık yapar, dikkat edin. Savaştan önce öğretmenlik yapardı. Krala karşı muhalif olduğundan dolayı korkusundan uzun süre Fransa'da yaşadı. Benim Manastır valisi olduğum dönemde, Türkleri sebepsiz yere şikayet ettirirmiş. Kendimden birine mi ? yoksa Türklere mi inanacaktım ? daha sonra durumun aslını öğrenmiş oldum. Sırplar'ı önce kandırırmış, iftira etmekten kaçınanları ise tehdit ederek şikayet ettirirmiş. O da olmazsa başkasının adına dilekçeyi kendisi doldururmuş. Bunları Rum ve Sırp vatandaşları Noçef'i şikayet etmeye geldiklerinde öğrenmiş oldum. Haksız yere cazalandırılanlara yardımda bulundum. Maddi olarak zarara uğrayanlara ise para ödedim. Durumu düzeltmeye çalıştım. Bana inanın bay Mehmed. Altan Deliorman ise Noçef hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: Alman ve Bulgar işgalinde Manastır şehrinde tüm halka, özellikle Türklere zulüm yapmıştır. İsmi lanetle anılarak, Partizanların Manastır'a girdiklerinde halk Noçef'i linç etmek istemiştir. Yargılanarak on iki yıl hapse mahkum edilse de, iki sene sonra tahliye edilmiştir. (Bkz. Altan Deliorman, a. g. e., s. 157.; Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 176 – 177.)

[329] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 195 – 196.

[330] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 273.

[331] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 256.

- Ağustos 1952'de tahliye edilen Alman Generali Rudolph Grayger, Mehmet Şerif'e 21 Eylül 1952 tarihinde ilaçların temin edilmesi konusunda gönderdiği mektupta şunları söylemiştir: *''Sevgili Mehmet, elimdeki reçete ile Berlin'de bizzat aradım. Amerikalılar ilgilenmiyorlar. Fransızlara da baskı yapıyorlar. Dün Münih'ten Cenevre'ye geldim. Romada bulunan bir arkadaşıma yazmıştım. Kızılhaç vasıtasıyla ile ilaçları bana teslim edeceklermiş. Cenevre'ye bunun için geldim. İsviçre Kızılhaç başkanını uzun zamandan beri tanırım. Sizin hakkınızda da kendisine bahsettim. Sedilant isimli ilaç ise Sandoz firması tarfından üretiliyormuş sadece bir kutu verebiliyorlarmış. Başkanın elinde üç kutu daha vardı. Vermek istemese de eski arkadaşını kırmadı. Diğer ilaçlarınız bol miktarda*

Tablo 18: Tercüme Birimlerinin Görev Dağılımları

Birim	Kişi Sayısı	Amaç
Askeri Stratejileri İnceleme Grubu	40	Ülkelerin askeri hareketliliği ve faaliyetleri
Gazete ve Yayın İnceleme Grubu	35	Dünya genelinde önde gelen gazete ve yayınların dokuz farklı lisanda tercüme edilmesi
Radyo Kanalları İnceleme Grubu	- - -	Dünyadaki radyo yayınlarının dokuz ayrı lisandan tercüme edilmesi ve takibi
Akademik Çalışma Grubu	15	Çeşitli alanlarda yazılan kitapların analizi ve tercümesi
Alman Grubu	5	Nazi fikir akımlarının takibi ve tercümesi
İktisat Grubu	30	İktisadi konuların analizi

Kaynakça: Mehmet Şerif Dalip'in, *''Yücelciler 1947''* adlı kitabının 197'nci sayfası esas alınarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Yukarıda ifade edilen tüm birimlerin, yaptıkları analizler ve tercümeler kayıt altına alınarak raporlanmıştır. Günlük olarak hazırlanan bu raporların doğrulukları teyit edilmek üzere, diğer hapishanelerde hazırlanan raporlarla birlikte Belgrat'taki idari makamlara sunulmuştur.[332] Birimler arasında konuşmak ve bilgi alışverişinde bulunmak yasaktı. Ayrıca tercüme ve raporlarda olası bir hata yapıldığında mahkumlar ağır cezalara maruz kalmışlardır.[333] CIA'nın 8 Nisan 1953 tarihli belgesi yukarıdaki paragrafta açıklanmış olan hususları doğrulamaktadır. Belgeye göre bu hapisanedeki, birimlerde görevli olan mahkumlar farklı dillerde yapılan radyo

temin edilmiştir. Yakında elinizde olur diye düşünüyorum. Sağlıklı haberlerinizi bekliyorum. Neye ihtiyaç duyarsanız bana yazınız. Hoşçakalın. Adresim: Eisenhover Street, No: 8, Lins/Austira'' (Bkz. Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 257).

[332] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 198.

[333] Mehmet Şerif Dalip, a. g. m.

yayınlarını tercüme etmişler ve Yugoslayva ordusu için bilgi toplamışlardır.[334]

Mehmet Şerif Dalip bu hapishanede bir süre berber olarak çalıştıktan sonra, kendisine İstihbarat Servisi Biriminde Türkçe tercümalık görevi verilmiştir. Bu birim içerisinde Türkiye'nin Radyo kanallarını dinleyerek önemli konuları kayıt altına almıştır.[335] Dalip, 20 Eylül 1955 tarihinden sonra şartlı olarak tahliye edilmiştir.[336] Tahliyesinden sonra Türkiye'ye yerleşmek için yaptığı müracat Yugoslav makamları tarafından Sremska'daki İstihbarat ve Tercüme biriminde yapmış olduğu görev ileri sürülerek engellenmeye çalışılmıştır.[337] Daha sonra Dalip Yugoslav Gizli Servis görevlileri tarafından kazanılmaya çalışılarak, şu ifadeler kullanılmıştır: *''Bay Meho son defa söylüyoruz, dönmeyebilirsiniz. İstediğiniz işi bulabiliriz, bizimle de çalışabilirsin. Türkiyede berberlik yaparak geçinebileceğinizi zannetmeyin. Aç kalacaksınız.''*[338] Dalip ise şu karşılığı vermiştir: *''Ömrümün yarısını burada harcadım. Geri kalanını Türkiye'de tüketmek istiyorum. Hürüm ve kendi kararımı kendim verdim. Alakanızdan dolayı teşekkür ederim beyler. Yunan hududuna kadar rahatsız edilmek istemiyorum.''*[339]

Savaş sonrası dönemde Bulgar kökenli subaylar, polis şefleri, askerler ve diğer idari vazifelerde bulunan altmış beş kişi *''savaş suçlusu''* olarak mahkemelerde yargılanmışlardır. Bu grup içerisinde yargılanan on bir kişi ölüm cezasına çarptırılmıştır. Bulgaristan eski istihbarat başkanlığı görevini yapan Stoyilkov ölüm cezasına çarptırılmasına rağmen 1950 tarihinde Sremska Mitrovica Hapishanesinde mahkum olarak tutulmuştur.[340] Daha sonra Eylül 1952 tarihinde kurşuna dizilerek infaz edilmiştir.[341]

Sremska hapishanesinde bulunan diğer bir isim de Esat Ata'dır. Bu kişinin ismi kaynaklarda geçmese de, Dalip, Ata'nın, 1949'da tutuklanarak, 17 Mayıs 1954 tarihinde ani bir biçimde tahliye edildiğini, daha sonra otuz dokuz gün boyunca,

---

[334] CIA, *Sremska Mitrovica Prison: Radio Monitoring Station, İnformation Report*, 8 April 1953., httpswww.cia.govlibraryreadingroomdocsCIA-RDP80-00810A000800200006-5.pdf, s. 1., (19. 02. 2019).
[335] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e. s. 206.
[336] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 280.
[337] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 288.
[338] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 292.
[339] Mehmet Şerif Dalip, a. g. m.
[340] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 246 – 247.
[341] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 255.

Türkiye'nin Belgrat Büyükelçiliğinde misafir edilerek 1955'ten sonra Türkiye'nin Bursa şehrine göç ederek burada yaşamaya devam ettiğini belirtmiştir.[342] Dalip, Ata'nın 1949'da tutuklandığını iddia etse de, Ata'nın 1947 tarihinde Üsküp Bölge Mahkemesinde *''Makedonya Halk Karşılığı''* suçlamasıyla yargılandığı ve gerçek adının Esat Ata Hasan olduğu tesbit edilmiştir.[343]

Dalip'in bildirdiğine göre Askeri Stratejiler Biriminde görevli olan Alman General Skerll, Yücel dosyalarının adı geçen hapishanede yenilendiğini iddia etmiştir. General Skerll dosya içeriliğinin değiştirilmesini şöyle ifade etmiştir: *''Suçluluk durumlarının yeniden tespit işlemi tamamlandıktan sonra, Yücel dosyasının incelenmesi için bizim birime verildi. Dosyanın bazı kısımları kırpılıp değiştirildi. Dosyanın büyük bir kısmına akla sığmayan yeni suçlar eklendi. Bu dosyalar altı federe devletin dilinde tercümesi yapılarak devletin birimlerinde muhafazası sağlandı.''*[344]

6.4. Basında Yücel

Yugoslav devleti, yargılamanın ülke genelinde yankı bulması için, dönemin önde gelen gazetelerini bir vasıta olarak kullanmıştır. Gazete haberlerinin yanısıra, ülke genelindeki radyo kanallarında yayınlar yapılmıştır. Ayrıca yargılama evresi tamamlandıktan kısa bir süre sonra Borba gazetesinde Yücel ve Türk diplomatları eleştiren bir makale yazılmıştır. Yugoslavya, tüm iletişim kanallarını devreye sokarak, Yücel Teşkilatı'nın kamuoyunda casus ve terör örgütü olarak tanıtılması için gayret sarfetmiştir. Dönemin yayın organları da bu tanımlamayı esas alarak haber yapmışlardır.

6.4.1. Birlik, Politika ve Nova Makedoniya

Bu başlıkta, söz konusu dönemin önde gelen yayın organlarında Yücel üyelerinin yargılanmasına ilişkin yapılan haber başlıkları incelenecektir. Aşağıda belirtilen Politika ve Nova Makedoniya gazetesi yargılamaya doğrudan katılım

[342] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 259, 293.
[343] Alan araştırması notları.
[344] Mehmet Şerif Dalip, a. g. e., s. 246.

sağladıklarından dolayı süreci her gün gündeme taşımışlardır. Birlik gazetesi ise, süreç tamamlandıktan sonra yayın yapmıştır.

6.4.1.1. Birlik

Yücel üyeleri tarafından kurularak, Aralık 1944 tarihinde yayın hayatına başlayan Birlik, kuruluşundan kısa bir süre sonra Makedonya Halk Cephesi Başkanı Dimitar Vlahov öncülüğünde yönetim kadrosu değiştirilerek devletin güdümüne girmiştir. 1948 tarihinde Yücel'in yargılanması üzerine çıkarılmış olan özel sayıda komünist rejim taraftarı olan Kemal Seyfullah baş yazar olmuştur.

Tablo 19: Birlik Gazetesinde Yücel ile İlgili Haber Başlıkları

''Casus ve Terörist ''Yücel'' Teşkilatı'nın Manevi ve Siyasi Yüzü''
''Bütün Makedonya'da Olduğu Gibi Üsküp'ün de Türk, Arnavut ve Makedon Ahalisi, Casus – Terörist ''Yücel'' Teşkilatı'na Mensup Üyelerin Millet Aleyhtarlığı İşleri Mahkum Ettirilmiştir''
''Blagoye Popovski'nin Son Sözü: Casus Terör Teşkilatı ''Yücel'' Dış İstihbarat Direktiflerine Sadık Olarak Hükümet Nizamına Karşı Silahlı Savaş Hazırlığına Geçmiştir''
''Yücel'' Teşkilatı'nın Elinde Silah''
''Blagoye Popovski'nin Son Sözü: Tito Yugoslavya'sı Dahilinde Bütün Kardeş Milletlerle Beraber Türk Azınlığı'da Sosyalizm Cemiyetine Yürürlerken, Önlerine Çıkan Bütün Millet Düşmanlarını Ezecektir''
''Suçlularda Tüfek, Mavzer, Bomba, Tabanca, Cephaneler Bulundu''
''Yücel Mücrimlerinin Yargılamasıyla İlgili Üsküp Halkı da Son Sözünü Söyledi''

Kaynakça: Kemal Seyfullah, ''Casus ve Terörist ''Yücel'' Teşkilatı'nın Manevi ve Siyasi Yüzü'', *Birlik*, Sayı 58, Üsküp, 27 Ocak 1948.

Tablo 19'da geçen haber başlıklarından anlaşılacağı üzere, Yücel ve üyelerinin dış istihbarat birimleri ile bağlantılı, casus ve terörist oldukları, komünist rejim aleyhinde silahlanmak suretiyle savaş hazırlığı yaptıkları vurgulanmıştır. Özellikle *''casus'' ve ''terör''* kelimeleri sıklıkla ifade edilmiştir.

6.4.1.2. Politika

Belgrat merkezli bir yayın organı olan Politika gazetesi 1948 tarihinde, yargı evresini başlangıcından sonuna kadar takip etmiş ve tablo 20'daki manşetleri atmıştır.

Tablo 20: Politika Gazetesinde Yücel ile İlgili Haber Başlıkları

''Halk Mahkemesin'de Türkiye Konsolosu ve Belgrat Büyükelçisi'nin Direktifleriyle Hareket Eden Casus – Terör Örgütü Üyelerinin Duruşmaları Gerçekleşti''
''Türkiye Konsoslosu ve Belgrat Büyükelçisi Gizli Örgüt Olan Yücel'e Savaşma Talimatları Vermiş''
''Tüm Sanıklar Casusluk Yaptıkarını ve Devletler Arası Çatışma Girişimlerini Kabul Ettiler''
''Casus ve Satılmış ''Yücel'' Örgütünün Çatışma Girişimleri Bütünüyle Kanıtlanmıştır''
''Üsküp Halkı Mitingde Satılmış Örgüt Yücel'i Protesto Etti''
''Üsküp'te Casus – Terör Örgütü Yargılaması, Dört Satılmış, Şuayyib Aziz , Ali Abdurrahman, Nazmi Ömer ve Adem Ali Ölüm Cezasına Çarptırılmıştır''

Kaynakça: *Politika* gazetesinin 21 – 26 Ocak 1948 tarihli sayıları esas alınarak oluşturulmuştur.

Bu yayın organı Yücelcilerin Türkiye konsolosu ve Belgrat elçisinin talimatları doğrultusunda hareket ettiklerini, casusluk faaliyetinde bulunduklarını ve suçlarını kabul ettiklerini vurgulamıştır. Casus ve terör kelimeleri sıklıkla yer almış ve hususi olarak idama mahkum edilen dört üye gündeme taşınmıştır. Ayrıca dönemin Türkiye Cumhuriyeti Konsolosu ve Belgrat Büyükelçisine işaret edilmiştir.

6.4.1.3. Nova Makedoniya

Makedonya'nın ilk günlük yayın organı olan Nova Makedoniya gazetesi, 1944 tarihinde kurularak yayın faaliyetlerine başlamıştır.[345] Adı geçen gazete söz konusu

[345] *Nova Makedoniya*, https://www.novamakedonija.com.mk/, (03.03.2019).

dönemde aşağıda belirtilen manşetler çerçevesinde yargılama sürecini gündeme taşımıştır.

Tablo 21: Nova Makedoniya Gazetesinde Yücel ile İlgili Haber Başlıkları

''Üsküp'te Dün Casus – Terör Örgütü Yücel'in Yargılaması Başladı, Örgüt Yurtdışı Birimlerin Emrinde Çalışmış''
''Casus – Terör Örgütü ''Yücel'in Süreci, Halk Yönetimine Karşı Savaş''
''Yücel'' Örgütü Türkiye Konsolosu ve Belgrat Büyükelçisi'ne Gereken Bilgileri Toplamada Araç Olmuş''
''Uluslararası Reaksiyonun Ajanları, Emin Vefa Gerçek, Halkın Yönetimine Karşı Mümkün Olduğunca Fazla Çalışılması Emrini Vermiş''

Kaynakça: *Nova Makedoniya* gazetesinin 20 – 23 Ocak 1948 tarihli sayıları esas alınarak oluşturulmuştur.

Bu yayın organında, Yücel'in yargı süreci farklı anlamlara işaret edecek şekilde kaleme alınmıştır. Tablo 21'de yer alan manşetlerde Türkiye Cumhuriyeti Konsolosu sıfatıyla Emin Vefa Gerçek ve Belgrat Büyükelçisi hedef haline getirilmiştir. Yine diğer gazetelerde yer alan başlıklarda olduğu gibi casus ve terör kavramları sıklıkla kullanılmıştır. Ayrıca Teşkilat üyelerini tarifen *''ajan''* kelimesi yinelenmiştir.

Yukarıdaki paragrafta adı geçen yerel yayın organlarında (Birlik, Politika, Nova Makedoniya) birbirine benzer gerekçeler ileri sürülerek Yücel Teşkilatı'nın bir casus ve terör örgütü olduğu, Emin Vefa Gerçek ve Belgrat Büyükelçisi'nin direktifleri doğrultusunda hareket ettikleri ve halkın idaresini ortadan kaldırmaya yönelik girişimlerde bulundukları belirtilmiştir.

6.5. Anma Etkinlikleri

Yücel Teşkilat'ı 1948'de tarih sahnesinden çekilse de, Makedonya Türklüğü ve üyelerin aileleri tarafından unutulmamıştır. 1949 – 1991 tarihleri arasında konunun gündeme taşınması ve araştırılması engellenmiştir. Teşkilat Makendonya'da 1991 tarihinden sonra gündeme getirilse de, Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç eden Türkler tarafından 1950'li yıllarından itibaren anma törenleri düzenlemek suretiyle

kamuoyunda tanıtılmaya başlanmıştır. Yugoslavya'dan Türkiye'ye göç ederek yerleşen Türkler, 1950 yılında İstanbul merkezli bir örgütlenme olan Rumeli Türkleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'ni kurmuşlardır. Bu dernek bünyesinde ağırlıklı olarak Yücel Teşkilatı'na mensup insanların aileleri ve Makedonya'da yetişmiş aydın ve saygın şahsiyetler yer almıştır. Bu kuruluş hem Yugoslavya Türklerinin karşılaşmış oldukları birtakım sorunları hem de, Yücel mücadelesinin yeni nesillere aktarılmasında önemli bir rol oynamıştır.[346] Rumeli Türkleri Derneği, Yücel üyelerini 1950 tarihinden itibaren evlerinde düzenledikleri mevlid etkinlikleriyle anmaya başlamıştır. 1960 yılından sonraki dönemlerde ise bu mevlidlere yoğun katılım sağlandığından dolayı anma törenleri düğün salonları gibi daha büyük mekanlarda düzenlenmiştir.[347] 24 Şubat 2019 tarihinde Yücel Teşkilatı'nı Anma ve Anlama Konulu Tiyatro Gösterisi ve Mevlidi Şerif Programı'' düzenlenmiştir.[348] Adı geçen dernek tarafından, Yücel üyeleri için 2013 yılı içerisinde Makedonya savcılığına *''iade – i itibar''* davası açılmıştır. Konuya ilişkin açıklama yapan dernek başkanı Sadullah Sipahioğlu, *''Yücelcilerin hak ettikleri itibarı geri kazanabilmeleri için''* böyle bir girişimde bulunduklarını belirtmiştir. Açılan davaya avukatlık yapan Ventsislav Guşev ise, mahkeme sürecinin en fazla altı ay içerisinde sonuçlanacağını söylese de aradan altı yıl geçmesine rağmen, kayda değer bir gelişme olmamıştır.[349]

Makedonya genelinde ise Yücel 2000'li yıllardan sonra önde gelen yayın organlarından biri olan Yeni Balkan gazetesi tarafından gündeme getirilmiştir. Yeni Balkan'ın 26 Şubat 2007 tarihli nüshasında Salih Murat ile ''Yücel Bura Türklerinin Şanlı Tarihidir'' başlıklı bir söyleşi yayımlanmıştır.[350] Yine 2007 tarihinde, Makedonya Türk Sivil Toplum Teşkilatları Birliği (MATÜSÜTEB) bünyesinde kurulan komisyonda, Üsküp Belediyesi bünyesinde yer alan cadde ve sokak isimlerinde yapılacak değişikliklerde Yücel üyesi isimlerin de yer alması gerektiği dile getirilmiştir.[351] Yeni Balkan gazetesinin 7 Mart 2011 tarihli nüshasında ise

[346] Rumeli Türkleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'nin amaçları için ayrıntılı olarak (Bkz. http://www.rumelidernegi.org/), (10.03.2019).
[347] ''Tarihçe'', a. g. m.
[348] ''Tarihçe'', a. g. m.
[349] http://yenibalkan.com/tr/gundem/yucelciler-icin-iade-i-itibar-davasi-acildi, (10.03.2019).

[350] Salih Murat, ''Yücel Bura Türklerin Şanlı Tarihidir'', *Yeni Balkan*, 26 Şubat 2007, s. 9.
[351] *Yeni Balkan*, ''Yücelciler Unutulmasın'' 29 Ocak 2007, s. 3.

‘‘Makedonya’da Müslüman Direnişi, Yücelciler 1947’’ başlıklı bir makale yayımlanmıştır.[352] Bu makale Mehmet Şerif Dalip’in ‘‘Makedonya’da Müslüman Direnişi, Yücelciler 1947’’ başlığını taşıyan anı kitabından alıntılar yapılarak hazırlanmıştır.

22 Şubat 2016 tarihinde ise ‘‘Yücelci Şehidlerimizi Rahmetle Anıyoruz’’ başlıklı bir makale yayımlanmıştır.[353] 12 Aralık 2016 tarihinde Üsküp şehrinde ‘‘Hukuk Işığında Yücelciler’’ konulu bir panel düzenlenmiştir. Panele Türkiye Cumhuriyeti Üsküp Büyükelçiliği görevlileri başta olmak üzere, sivil toplum örgütü liderleri, akademisyenler, yazarlar ve öğrenciler katılmıştır.[354] 27 Şubat 2017’de ‘‘Yücelcilerin İdamının 69. Yıldönümü, Yücel Şehidlerimizi Saygıyla Anıyoruz’’ başlıklı bir yazı yayımlanmıştır.[355] 27 Şubat 2018 tarihinde yine MATÜSİTEB öncülüğünde ‘‘70. Yıl dönümünde Yücelciler’’ konulu konferans düzenlenmiştir.[356] 27 Şubat 2019 tarihinde tekrar MATÜSİTEB bünyesinde düzenlenen ve önde gelen sivil toplum örgütü temsilcileri ve çeşitili meslek guruplarında oluşan şahısların katılımı ile anma programı düzenlenmiştir.[357]

7. Sonuç ve Değerlendirme

Bu bölümde, tezin analitik kısmında ortaya konulan sorular ve hipotezler sınanacaktır. Yücel Teşkilat’ı, Yugoslavya Türklerinin, milli kimliklerinin korunması, dini ve kültürel değerlerinin yaşatılması ve Türkçe eğitimin geliştirilmesini hedefleyen ilk örgütlenme olma özelliğine sahiptir. Yücel üyeleri, Slav etkisinin güçlü olduğu Makedonya’da Türk kültürünün, dilinin ve değerlerinin eriyip kaybolmaması için faaliyetlerde bulunmuştur. Örneğin 1944’te Üsküp’te kurulan *‘‘Tefeyyüz’’* İlköğretim Okulunun müfredat programında milli duyguları

---

[352] *Yeni Balkan*, ‘‘Makedonya’da Müslüman Direnişi, Yücelciler 1947’’, 07. Mart 2011.
[353] *Yeni Balkan*, ‘‘Yücelci Şehidlerimizi Rahmetle Anıyoruz’’, 22 Şubat 2016, s. 8.
[354] *Time Balkan*, ‘‘Hukuk Işığında Yücelciler’’, http://timebalkan.com/uskupte-hukuk-isiginda-yucelciler-konulu-panel-gerceklesti/, (11. 03. 2019).
[355] *Yeni Balkan*, ‘‘Yücelcilerin İdamının 69. Yıldönümü, Yücel Şehidlerimizi Saygıyla Anıyoruz’’, 27 Şubat 2017, s. 10.
[356] *‘‘Yücelciler İdamlarının 70. Yılında Üsküp’te Anıldı’’*, https://timebalkan.com/yucelciler-idamlarinin-70-yilinda-uskupte-anildi/, (11. 03. 2019).
[357] *Yeni Balkan*, ‘‘Yücelciler Üsküp’te Düzenlenen Programla Anıldı’’, http://yenibalkan.com/tr/kultur/yucelciler-uskup-te-duzenlenen-programla-anildi?fbclid=IwAR2SRDSi37jezbvMwpXK2Ijs714gvw3q471ZIL1_DzkQxoBEa7Kzoa-Tn9I, (11. 03. 2019).

geliştirecek bir içeriğin uygulanmasına özen gösterilmiştir. Söz konusu dönemde, öğretmen yetiştirmek amacıyla öğretmen adaylarına pedagojik eğitim vermişlerdir. Yücelciler, ilk Türkçe ders kitabı olan *''Sevimli Kıraat'ı''* çıkarmışlardır. Eğitim faaliyetlerinin yanısıra 1944 tarihinde, Makedonya Türklerinin ilk yayın organı olan Birlik gazetesini kurmuşlardır. Üyeler tarafından başlatılan eğitim faaliyetleri ve Birlik gazetesinin kurulması şüphesiz Türkçenin Makedonya'da yaygınlık kazanmasının yanısıra, okur yazar sayısının artması, siyasi ve kültürel alanlarda bireylerin bilinçlenmesi noktasında yeri doldurulamaz bir görev ifa etmiştir. Ancak, 1947 tarihinde başlatılan tutuklamalar neticesinde Yücel'in yetiştirmiş olduğu öğretmen kadrosu çökertilmiştir. 1944'te kurulan Birlik gazetesi ise altıncı sayısından itibaren, Yücelcilerin kontrolünden çıkarak rejimin kontolüne geçmiştir.

Bir dünya savaşının patlak vereceğini öngören Teşkilat üyeleri 1937 tarihinde T.C. Belgrat Büyükelçiliği ile irtibat kurmuşlar ancak elçilik tarafından tam destek görmemişlerdir. 1939'da başlayan II. Dünya Savaşı'nda Yugoslavya Türklerinin varlığı büyük bir tehdit altına girmiştir. Bu dönemde, Bulgaristan'ın sistemli baskılarına maruz kalan Türkler, Alman ordusunun koruyuculuğu altında hareket etmişlerdir. 1943 tarihine gelindiğinde, Teşkilat üyeleri T.C. Üsküp Konsolosluğu ile irtibat kurarak konsolos Gerçek ile birlikte Yücel'in kurulması çalışmalarını başlatmışlardır. Bu noktada, Mehmet Şerif Dalip, Konsolos Gerçek ve Teşkilat arasındaki irtibatın 1941 tarihinde başladığını iddia etse de, belgeler bu irtibatın 1943 yılında kurulduğunu ortaya koymaktadır. Bu dönemde Türklerin, dünya savaşında kayba uğramamaları amaçlanmıştır. Bu husus, Yücel'in asli amaçlarından birini oluşturmuştur. Mayıs 1947 tarihine gelindiğinde, Teşkilat üyelerine yönelik Üsküp merkezli olarak başlatılan tutuklamaları, aylar süren sorgulamalar ve işkenceler dönemi izlemiştir. Yukarıda görüldüğü üzere, Ocak 1948 tarihi itibarıyla Yücel'in 17 üyesi idam ve çeşitli hapis cezalarına çarptırılmıştır. Mahkemede yargılanan üyeler Yugoslavya nezdinde, *''anayasal düzeni ortadan kaldırma''*, *''casusluk yapma''*, *''Makedonya'yı tedhiş etme''*, *''devletin iç ve dış güvenliğini tehdit etme''* gibi suçlarla itham edilmişlerdir. Yücel Teşkilat'ı *''terör ve casus örgütü''* olarak tanımlanmıştır. İdama mahkûm edilen dört üye haricindeki 60 üye 1954 yılına kadar tahliye edilmişlerdir. Dolayısıyla 20 yıla kadar hapis cezasına çarptırılan üyelerin

sadece altı yıl hapiste kaldıkları anlaşılmaktadır. Örneğin: on iki yıl hapis cezasına çarptırılan Fazlı Vehbi Şükrü (Kadıoğlu) 1952 yılında tahliye edilerek 9 Haziran 1959 tarihinde ailesiyle birlikte Türkiye'ye göç etmiştir. Yine on iki yıl hapis cezasına mahkûm edilen Mehmet Şerif Dalip isimli üyenin tahliyesi, 20 Eylül 1955 tarihinde gerçekleşmiştir. Tahliyelerin, 1953 tarihinde Türkiye ve Yugoslavya arasında yapılan *''Serbest Göç Anlaşması''* dönemine denk gelmesi düşündürücü bir hadisedir. Bu bağlamda Yugoslav devletinin, Makedonya Türklerine yönelik izlemiş olduğu politikaların iç ve dış olmak üzere iki boyutunun olduğu söylenebilir. Birincisi, Makedonya'daki Türk nüfusunun sistematik olarak Türkiye'ye göç etmelerini sağlamak suretiyle ilk anılan ülkenin demografik yapısının değiştirilmesidir. İkicisi ise Türkiye'nin, Yugoslavya Türkleri üzerinde etki kurmasının önüne geçilmesidir.

Yücel Teşkilatı'nın bir sivil toplum örgütü olarak değerlendirilip, değerledirilemeyeceği yönünde şu açıklamayı yapmak mümkündür. Kuramsal çerçevede belirtildiği gibi Yücel, klasik anlamda sivil toplum tanımına uymamaktadır. Bu Teşkilat daha çok bir direniş örgütü niteliğindedir. Bu durumda Teşkilat'ın direniş örgütü ile sivil toplum örgütü arasında bir özelliğe sahip olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Yücel direniş örgütü anlamında, Kuzey Kıbrıs Türklüğünün varlığı tehlikeye düştüğünde adada kurulan Türk Mukavemet Teşkilatı'nı anımsatmaktadır. Çalışmada ortaya konduğu üzere Yücel Teşkilat'ı Türk devlet yetkilileri tarafından, Makedonya Türklüğünün top yekün olarak yok olup gitmesinin önüne geçmek için oluşturulan bir örgüt olabilir. Her ne kadar Yugoslavya devleti Yücel'i casus ve terör örgütü olarak yaftalamış olsa da, bu örgüt üyeleri Türkiye Cumhuriyeti veya Makedonya Türklüğü açısından birer kahramandırlar. Bu üyeler Yugoslavya yasalarına göre içinde yaşadıkları devlet aleyhinde casusluk yapmak suretiyle devletin güvenliğine yönelik suç işlemiş olabilirler. Ancak unutulmaması gerekir ki, söz konusu dönem Yugoslavya Türklüğünün hayati tehlikede olduğu bir dönemdi. Yugoslavya'daki diğer tüm etnik gruplar, başta Almanlar olmak üzere, İtalyanlar ve İngilizlerle işbirliğine yönelmişlerdir. Yine aynı dönemde, Sırplar İngilizlerden destek almak suretiyle tüm Balkan coğrafyasında ''Büyük Sırbistan'' hayallerini gerçekleştirmeyi

amaçlamışlardır. İtalyan ve Alman desteğini alan Ustaşlar ise 1941'de Hırvat Devleti'ni kurmuşlardır. Arnavutlar ise, yine aynı coğrafyada Kosova ve Arnavutluğu içine alan ''Büyük Arnavutluk'' projesini hayata geçirmeyi amaçlamışlardır. Bu amaç doğrultusunda Arnavutlar, İtalyanların yanısıra Üsküp'teki İngiltere Konsolosu olan George Herbert Burton'un (İngiliz Kraliyet Ordu Mensubu) da desteğini almışlardır. Boşnaklar ise, Sırp ve Hırvat katliamlarına karşı direnmekten öteye gidememişlerdir. Bu konjonktür içerisindeki Yugoslavya Türklerinin kendilerini güven altına almak için Türk diplomatlarla irtibat halinde olmaları yadırganacak bir şey değidir.

Tablo 22: Direniş Örgütlerinin Yargılanması

Örgüt İsmi	Yargılama Tarihi	Yargılanan Kişi Sayısı	İdam Cezasına Çarptırılan Kişi Sayısı
İç Makedonya Devrimci Örgütü	25 – 28 Mart 1947	13	6
Genç Müslümanlar Örgütü	1946, 1 – 12 Ağustos 1949 23 Mart 1983	30	4*
Arnavut Ulusal Demokratik Örgütü	26 Ocak – 4 Şubat 1947	20	4
Çetnik Örgütü	10 Haziran – 11 Temmuz 1946	24	11
Ustaş Örgütü	12 – 17 Temmuz ve 10 – 20 Ağustos 1948	55	43
		Toplam: 142	**Toplam: 85**

Kaynakça: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

***** Söz konusu dönemde, Genç Müslümanlar Ürgütü'ne mensup 13 kişi komünistler tarafından düzenlenen suikastlar sonucunda öldürülmüşlerdir.

Tablo 22'de sıralanan örgüt üyelerinin büyük kısmı 1946 – 1983 tarihleri arasında, Tito rejimi tarafından yargılanmışlardır. Bunlardan Genç Müslümanlar hariç, diğer tüm örgütler tarihe karışmıştır. Ancak Belgrat Yüksek Mahkemesi, Mayıs 2015'te almış olduğu bir karar doğrultusunda Yugoslavya mahkemelerinin 1946 tarihli kararlarının *''boş ve geçersiz''* olduğuna hükmetmiştir. Dolayısıyla Çetnik Örgütü'nün tüm Yugoslavya sınırları içerisinde yaptığı terör faaliyetleri ve katliamları meşrulaştırılmıştır. Direniş örgütlerinin tamamı, *''terör faaliyeti düzenledikleri''*, *''faşist ülkelerle işbirliği yaptıkları''*, *''Yugoslavya Federasyonu'nun anayasal düzenini ortadan kaldırmaya teşebbüs''* ve *''devletin güvenliğine karşı suç işledikleri''* gerekçesiyle yargılanmıştır. Bu bağlamda Genç Müslümanlar Örgütünün yapmış olduğu faaliyetler bilhassa dikkat çekmektedir. Genç Müslümanlar, ifade edilen suçlamalardan dolayı yargılanmış olsalar da, söz konusu döneme ilişkin yapılan araştırmalar ve incelemeler bu örgütün herhangi bir terör faaliyeti düzenlediğine dair bir kanıt ortaya koyamamaktadır.

Yücel'in yargılanması iki ayrı açıdan değerlendirilmeye muhtaçtır. Birincisini Yugoslavya Federasyonu, ikincisini ise Makedonya Halk Cumhuriyeti oluşturmaktadır. 19 – 25 Ocak 1948 tarihli yargılamalar, Yugoslav devletinin bütünlüğüne karşı bir tehdit teşkil ettiği gerekçesiyle yapılmıştır. 19 - 25 Ocak sonrası dönemde yargılanan on iki üye, diğer üyelere atfedilen suçlardan değil, *''Makedonya Halkı Karşıtı''* oldukları gerekçesiyle Makedonya Halk Cumhuriyeti'nin bütünlüğüne bir tehdit teşkil ettiklerinden dolayı yargılanarak hapis ve sürgün cezalarına çarptırılmışlardır. Yukarıdaki çözümlemede de belirtildiği üzere bu üyeler aşağıdaki isimlerden oluşmaktadır; Şükrü Tacettin Ali, Bekir Salih (Atala), Fahrettin Rıza, Arif Mehmet İbiş (Kuruç), Zekeriya Zülfü Eyüp (Varol), Mustafa Asım Mehmet, Münir Süleyman Ali (Eriş), Recep Salih Murtaza (Kumbaracı), Hakkı Tevfik Baki (Merter), Necati Recep Emin (Çetiner), Mustafa Salih Hurşit ve Hüsameddin Mehmet'tir. Birinci evrede gerçekleşen mahkeme süreci hem Yugoslavya içerisinde, hem de uluslararası camiada yayın organları ve radyolar vasıtası ile kamuoyuna duyurulmuştur. İkinci ve üçüncü evrede yargılanan üyeler için gündem oluşturulmamakla birlikte, hangi suçlardan dolayı hapis ve sürgün cezalarına çarptırıldıkları da bir sır olarak günümüze kadar gizliliğini korumuştur.

Aradan 70 yıl geçmesine rağmen konuyla alâkalı mahkeme belgelerinin idari makamlar tarafından kamuoyuyla paylaşılmamasının temelinde yukarıdaki paragrafta belirtilen hususların yattığını söylemek mümkündür.

Yücel'in en önemli liderlerinden olan Şuayyib Aziz İshak, Nazmi Ömer Yakup, Adem Ali Adem ve Ali Abdurrahman Ali'nin infazlarının nerede gerçekleştiği günümüze kadar bir sır olarak kalmıştır. Ancak, 1950'li yıllarda Sremska Mitrovica (Sırbistan) Hapishanesinde mahkum olarak tutulan VMRO üyesi Boris Dankov'un iddasına istinaden ilk anılan iki üyenin infazlarının aydınlığa kavuşturulması için bu olayın izinin Makedonya sınırları dışında Sırbistan'da sürülmesi gerekmektedir. Makedonya Türklüğünün selameti için mücadele etmiş olan bu kahramanların herhangi bir anıt taşı yoktur. İlerleyen dönemlerde, üyelerin yad edilmesi amacıyla anma törenleri yapılarak kamusal alanda görünür olmaları sağlanmalıdır. Bu surette, Teşkilat ve üyeleri hafızalardan silinmeyecek ve yeni nesillere aktarılacaktır.

8. Kaynakça

8.1. Arşiv Belgeleri

T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, *Makedonya'nın Vaziyeti Hakkında,* Belge No: 03010/2537054.

T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, *Makedonya Türklerinin Vaziyeti Hakkında, ,* Belge No: 03010/2537055.

T.C Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 112 – 26.

T.C Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 3229 – HI3.

T.C Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 112 – 7.

T.C Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 03001/412449.

T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 03010/25169431.

T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 03010/2537028.

T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 03010/2537059.

T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 03010/2516928.

T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 03010/25169532.

T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 030111/1461410.

T.C Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 030111/15918.

T.C Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Belge No: 030180102/1194718.

T.C Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Cumhuriyet Arşivi, Dosya No: 9IIII6/30/I.

Makedonski Naroden Front, Sudskiot proces pred Okrujniot sud vo Skopye protiv şpionsko – teroristickata organizaciya ‘‘Yucel’’, Skopye 1948.

Federativne Narodne Republike Yugoslaviye, Vrhovni Sud, Yugoslovenske Armiye, ‘‘U İme Naroda’’ Dosya No: 1/46., 15 Temmuz 1946.

8.2. Kitaplar

Ağanoğlu Hayri Yıldırım, *II. Dünya Savaşı'nda Yugoslavya'da Bir Direniş Mücadelesi, Yücel Teşkilatı*, Rumeli Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği Yayınları, İstanbul 2012.

Ağanoğlu Hayri Yıldırım, *Osmanlı'dan Cumhuriyete Balkanların Maküs Tarihi: Göç*, Baskı 7, İstanbul 2012.

Beyzaroski Limko, Zbirka Trudovi, Alfa Mediaprint, Skopye, 2017.

Deliorman Altan, *Yugoslavyada Müslüman Türke Büyük Darbe*, Baskı 2, Bayrak Yayınevi, İstanbul 2011.

Dalip Mehmet Şerif, *Yücelciler 1947*, İnsan Yayınları, İstanbul 1991.

Hamzaoğlu Yusuf, *Balkan Türklüğü (Makedonya Hırvatistan) Osmanlı Öncesi Balkan Müslümanlığı,* Cilt 1, Üsküp 2010.

İzetbegoviç Aliya, *Tarihe Tanıklığım*, 2011.

İnstitut za Nazcionalna İstoriya, Kniga za İlinden, Skopye 1969.

Makedonya Memleket Halk Cephesi Heyeti, *Yücel İşpiyon – Terorist Teşkilatının Muhakemesi*, Mladina Basımevi, Üsküp 1948.

Mazower Mark, *Bizansın Çöküşünden Günümüze Balkanlar,* Haziran 2014.

Gogov Rade, *Halk Kurtuluş Savaşında Türkler*, Birlik Yayınları, Üsküp 1992.

Türkeş Mustafa, *Yugoslav Devleti'nin Kuruluşu ve Krallık Dönemi*, Balkanlar El Kitabı, Cilt 2, 2007.

8.3. Raporlar

CIA, *Situation in Yugoslavia,* November 1946, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R000300790008-8.pdf, (10. 04. 2019).

CIA, *Collective Farms in Macedonia, Yugoslavia, İnformation Report*, 5 April 1954., https://www.cia.gov/library/readingroom/document/cia-rdp80-00809a000500440307-0, (03.02.2019).

CIA, *Sociological – Population*, 2 October 1950. https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP80-00809A000600360609-6.pdf, (10.02.2019).

CIA*, Resistance Groups in Vardar, Macedonia, İnformation Report*, 21 December 1951., https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R009400400013-4.pdf, (15. 03. 2019).

CIA, *Resistance Activities,* Report, 24 April 1947, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R000500380009-0.pdf, (20. 03.2019).

CIA, *Political – War Criminals*, *İnformation Report*, 1949, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP80-00809A000700210211-8.pdfs, (03. 03. 2019).

CIA, *Resistance Organizations in Yugoslavia*, 7 January 1952, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R009600280004-6.pdf, (12.02.2019).

CIA, *Sociological – Education, Labor*, 10 March – April 1950, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP80-00809A000600320549-7.pdf, (11.02.2019).

CIA, *Albanian – Yugoslav Tension: Yugoslav Military Maneuvers on Border*, *İnformation Report*, 23 November 1948, https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R002100060006-0.pdf, (10.02.2019).

CIA, *Yugoslav Troops on Albanian Border: Albanian Reaktion to Rumors of*

Invasıon, İnformation Report, 29 May 1951., https://www.cia.gov/library/readingroom/document/cia-rdp82-00457r007700150010-7, (10.02. 2019).

CIA, *Prison Camp in Macedonia, İnformation Report*, 23 December 1952., https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R015500300008-3.pdf, (19. 02. 2019).

CIA, *Political Prisoner Camp in Bitolj District of Macedonia, İnformation Report*, 9 October 1951., https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R008900230002-1.pdf, (19. 02. 2019).

CIA, *Central Prison in Skopje, Other Prisons in Macedonia, İnformation Report*, 3 November 1951., https://www.cia.gov/library/readingroom/docs/CIA-RDP82-00457R008900530010-9.pdf, (10. 02. 2019).

CIA, *Sremska Mitrovica Prison: Radio Monitoring Station, İnformation Report*, 8 April 1953., httpswww.cia.govlibraryreadingroomdocsCIA-RDP80-00810A000800200006-5.pdf, (19. 02. 2019).

8.4. Gazeteler

BORBA, 28 August 1948.

Politika, 21 Yanuar 1948.

Politika, 23 Yanuar 1948.

Politika, 25 Yanuar 1948.

Politika, 26 Yanuar 1948.

Nova Makedoniya, 20 Yanuari 1948.

Nova Makedoniya, 21 Yanuari 1948.

Nova Makedoniya, 22 Yanuari 1948.

Nova Makedoniya, 23 Yanuari 1948.

Cumhuriyet, 6 Eylül 1952.

Cumhuriyet, 4 Ekim 1986.

Kemal Seyfullah, ‘‘Casus ve Terörist ‘‘Yücel’’ Teşkilatı’nın Manevi ve Siyasi Yüzü’’, *Birlik,* Sayı 58, Üsküp, 27 Ocak 1948.

Salih Murat, ‘‘Yücel Bura Türklerin Şanlı Tarihidir’’, *Yeni Balkan*, 26 Şubat 2007.

Fahri Kaya, ‘‘Yargısız İnfaz’’, *Yeni Balkan,* 2008.

Fahri Kaya, ‘‘Şefkat, Tarihimizden Kesitler’’, *Yeni Balkan*, 3 Kasım 2008.

Melahat Ali, ‘‘Makedonya Türklerinin Kültür Ocağı Yeni Yol Derneği 60. Yaşında’’ *Yeni Balkan*, 10 Kasım 2008.

Fahri Kaya, ‘‘Şefkat, Tarihimizden Kesitler’’ *Yeni Balkan*, 10 Kasım 2008.

Fahri Kaya, ‘‘Tefeyyüz ve Edebiyatımız’’, *Yeni Balkan,* 2008.

Yeni Balkan, ‘‘Makedonya’da Müslüman Direnişi, Yücelciler 1947, 7 Mart 2011.

Yeni Balkan, ‘‘Yücelci Şehidlerimizi Rahmetle Anıyoruz’’, 22 Şubat 2016.

Yeni Balkan, ‘‘Yücelcilerin İdamının 69. Yıldönümü, Yücel Şehidlerimizi Saygıyla Anıyoruz’’, 27 Şubat 2017.

Yeni Balkan, ‘‘Yücelciler Unutulmasın’’, 29 Ocak 2007.

8.5. Dergiler

Engüllü Avni, ‘‘Bir Muamma Olarak Yücel ve Yücelciler’’, *Köprü Kültür ve Sanat Dergisi*, Mart 2006

Kaya Fahri, ‘‘Kültürel ve Eğitim Tarihimizde Yücelciler’’ *Köprü Kültür ve Sanat Dergisi*, Mart 2006.

Türk Fahri, ‘‘Makedonya’da Türk Sivil Toplum Örgütleri: Türkçe Öğretimi ve Temel Sorunlar Bağlamında Bir İrdeleme’’, Sayı: 2. Cilt: 10. Haziran 2019., s. 16 – 45., *Elektronik Siyaset Bilimi Araştırmaları Dergisi*,http://www.esbadergisi.com/index.php?option=com_content&view=article&id=198&Itemid=74&lang=tr, (10.08.2019).

Kaya Fevzi, ‘‘Sivil Toplum Örgütleri: Kızılay Örneği’’, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 45., 2016. s. 822. httpwww.sosyalarastirmalar.comcilt9sayi45_pdf6iksisat_kamu_isletmekaya_fevzi.pdf, (20.08.2019).

Ayşenur Akpınar Gönenç, Sivil Toplum, Nisan 2001, s. 17., http://www.politikadergisi.com/sites/default/files/kutuphane/sivil_toplum_dusunsel_temelleri_ve_turkiye_perspektifi.pdf, (20.08.2019).

8.6. İnternet

Ustav Federativne Narodne Yugoslaviye, http://www.arhivyu.gov.rs/active/srcyrillic/home/glavna_navigacija/leksikon_jugoslavije/konstitutivni_akti_jugoslavije/ustav_fnrj.html, (03.07.2019).

http://yenibalkan.com/tr/yasam/uskup-turk-carsisinda-avrupa-sokagi-acildi) , (26.12.2018).

Anes Cuzunoviç, ‘‘Genç Müslümanlar Teşkilatı’’, Kasım 2014, http://www.mm.co.ba/index.php/tr/organizasyon-hakk-nda/1009-genc-muesluemanlar-teskilat, (28.11.2018).

Arif Ago, ‘‘Burada Bir Türk Kalmasa Bile Türk Kültürü Yine Yaşayacaktır’’, http://www.milliyet.com.tr/burada-bir-turk-kalmasa-bile-turk-dunya-2798442/, (21.12.2018).

‘‘Makedoya Medyası Türkiye’deki Olaylara Çok Az Yer Veriyor’’, http://timebalkan.com/makedonya-medyasi-turkiyedeki-olaylara-cok-az-yer-veriyor/, (11. 03. 2019).

Nova Makedoniya, https://www.novamakedonija.com.mk/, (03.03.2019).

http://www.rumelidernegi.org/, (10.03.2019).

Yeni Balkan, ‘‘Yücelciler Üsküp’te Düzenlenen Programla Anıldı’’, http://yenibalkan.com/tr/kultur/yucelciler-uskup-te-duzenlenen-programla-anildi?fbclid=IwAR2SRDSi37jezbvMwpXK2Ijs714gvw3q471ZIL1_DzkQxoBEa7Kzoa-Tn9I, (11. 03. 2019).

Time Balkan, ‘‘Hukuk Işığında Yücelciler’’, http://timebalkan.com/uskupte-hukuk-isiginda-yucelciler-konulu-panel-gerceklesti/, (11. 03. 2019).

‘‘Yücelciler İdamlarının 70. Yılında Üsküp’te Anıldı’’, https://timebalkan.com/yucelciler-idamlarinin-70-yilinda-uskupte-anildi/, (11.03. 2019).

http://www.mm.co.ba/index.php/bs/aktuelno/122-bosanski/izlog-knjige/nasa-izdanja/895-dokumentarni-film-je-li-ti-zao (05.07.2019).

http://uskup.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory, (18.07.2019).

http://belgrad.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory, (18.07.2019).

https://www.slobodnaevropa.org/a/sudrehabilitovaodrazumihailovica/27016033.html (07.06.2019).

Muharrem Es, Tuncay Güloğlu, ‘‘Sivil Toplum Kuruluşları’nın Yerel Yönetimlere Etkisi’’, Kocaeli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, s. 148., httpweb.hitit.edu.trdosyalaryayinlarfatihsanoz@hititedutr030320153Z0L2U3W.pdf, (20.08.2019).

Ekler

Ek – 1.

Yücel öğretmen kadrosunun hazırlamış olduğu ‘‘Sevimli Kıraat’’ ders kitabı.

Kaynakça: Fahri Kaya, *Köprü Dergisi*, Mart 2006. s. 6.

Ek – 2.

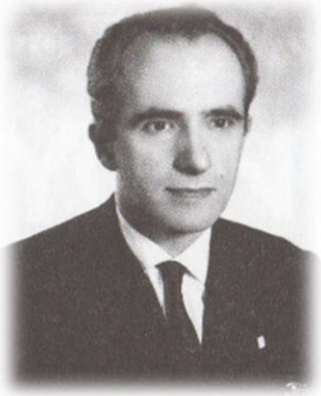
Mareşal Tito meydanında yargıya ilişkin kararın hoparlörlerle halka duyurulması.

Kaynakça: Birlik, 27 Ocak 1948, s. 5.

Ek – 3.

Teşkilat'ın sadece 43 üyesine ait kişisel fotoğraf mevcuttur.

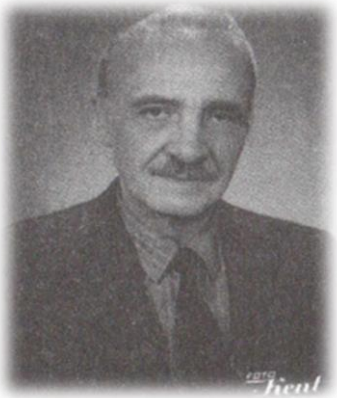
 Şuayyib Aziz İshak	 Nazmi Ömer Yakup
 Ali Abdurrahman Ali	 Adem Ali Adem
 Şerafettin Ferit Süleyman (Yücelden)	 Refik Şerif Mehmet (Özer)

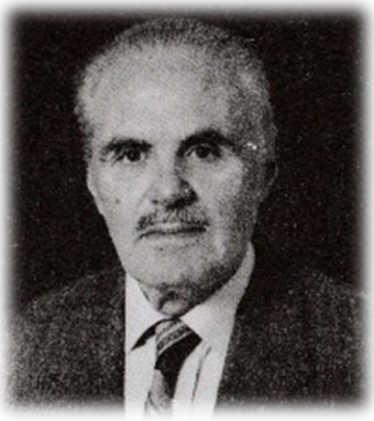
	
Kemal Rasim İlyas (Günsever)	Abdülkerim Ethem İbrahim (Sezer)
	
Şefik Ruşit Elmas (Ersoy)	Fazlı Vehbi Şükrü (Kadıoğlu)
	
Muzaffer Ahmet Süleyman (Hocaoğlu)	Mehmet Şerif Dalip (Ardıcı)

 Kemal Rıfat Ferhat (Türkkan)	 Ali Halil Mustafa (Yücel)
 Sait Bilal Halil (Emiroğlu)	 Ahmet Halil Mustafa (Yücel)
 Ali Malik Yakup (Enderer)	 Münir Süleyman Ali (Eriş)

 Necati Recep Emin (Çetiner)	 İdris Sait Yunus (Tümçelik)
 Burhanettin Haşim (Öğretmenoğlu)	 Halil Said Yusuf (Yüksel)
 Halit Şükrü Halit (Beceren)	 Fahrettin İslam Şakir (San)

 Bekir Salih (Atala)	 Hakkı Tevfik Baki (Merter)
 Refik Ali Fettah (Günay)	 Zekeriya Zülfü Eyüp (Varol)
 Mustafa Asım Mehmet (Kaftancıoğlu)	 Şükrü Tacettin Ali

	
Mehmet Sırrı Liman (Mutlusan)	Recep Salih Murtaza (Kumbaracı)
	
Yusuf Abidin Ali (Aydın)	Fehim Misim Ahmet (Şentürk)
	
Hüseyin İsmail Nezir (Baykal)	Ekrem Ali Sakip (Saraçoğlu)

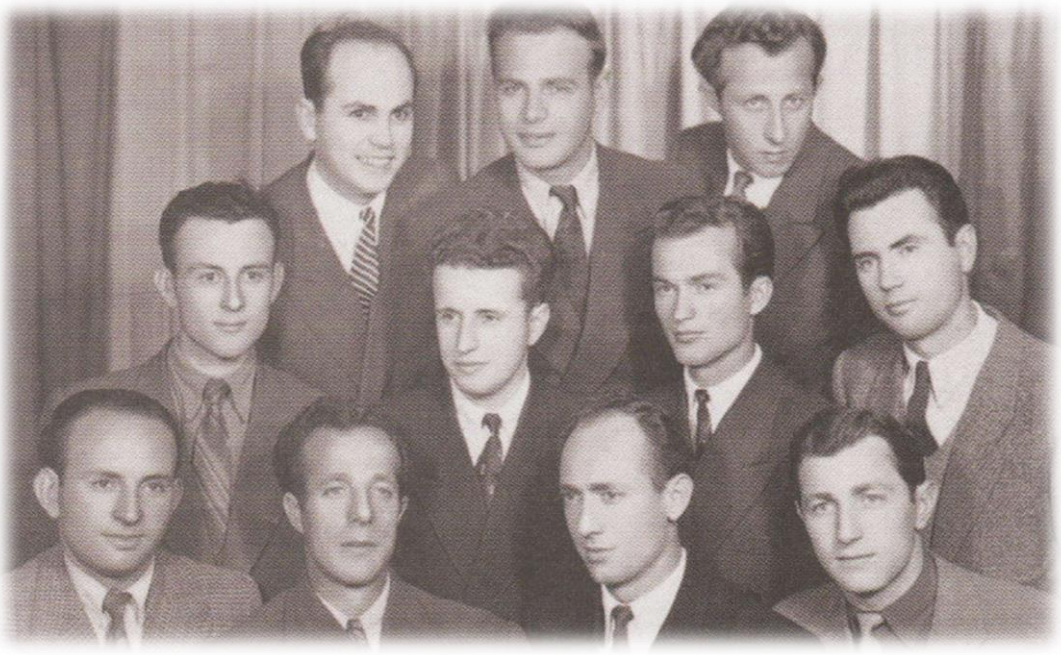
 Raif Rıfat (Sakarya)	 Fahrettin Hasib (Sakarya)
 Hüseyin Mustafa İskender (Çelik)	 Niyazi Eşref (Eldemir)
 Kemal Kazım İsmail (Hakimoğlu)	 Şemsi Abbas (Kolçalar)

Cevdet Yakup (Nukan)

Ek – 4.

Teşkilat mensuplarının birlikte çektirdikleri fotoğraf.

En üst soldan: Bekir Salih (Atala), Burhanettin Haşim (Öğretmenoğlu) ve Recep Salih (Kumbaracı).

Soldan ikinci sıra: Hüseyin İsmail Nezir (Baykal), Münir (Şükrüpaşalı), Refik Günay (Alicik) ve Necati Recep Emin (Çetiner).

Soldan üçüncü sıra: Hakkı Tevfik Baki (Merter), Recep Salih Murtaza (Kumbaracı), Fahrettin İslam Şakir (San) ve Fadıl Eriş

Ek – 5.

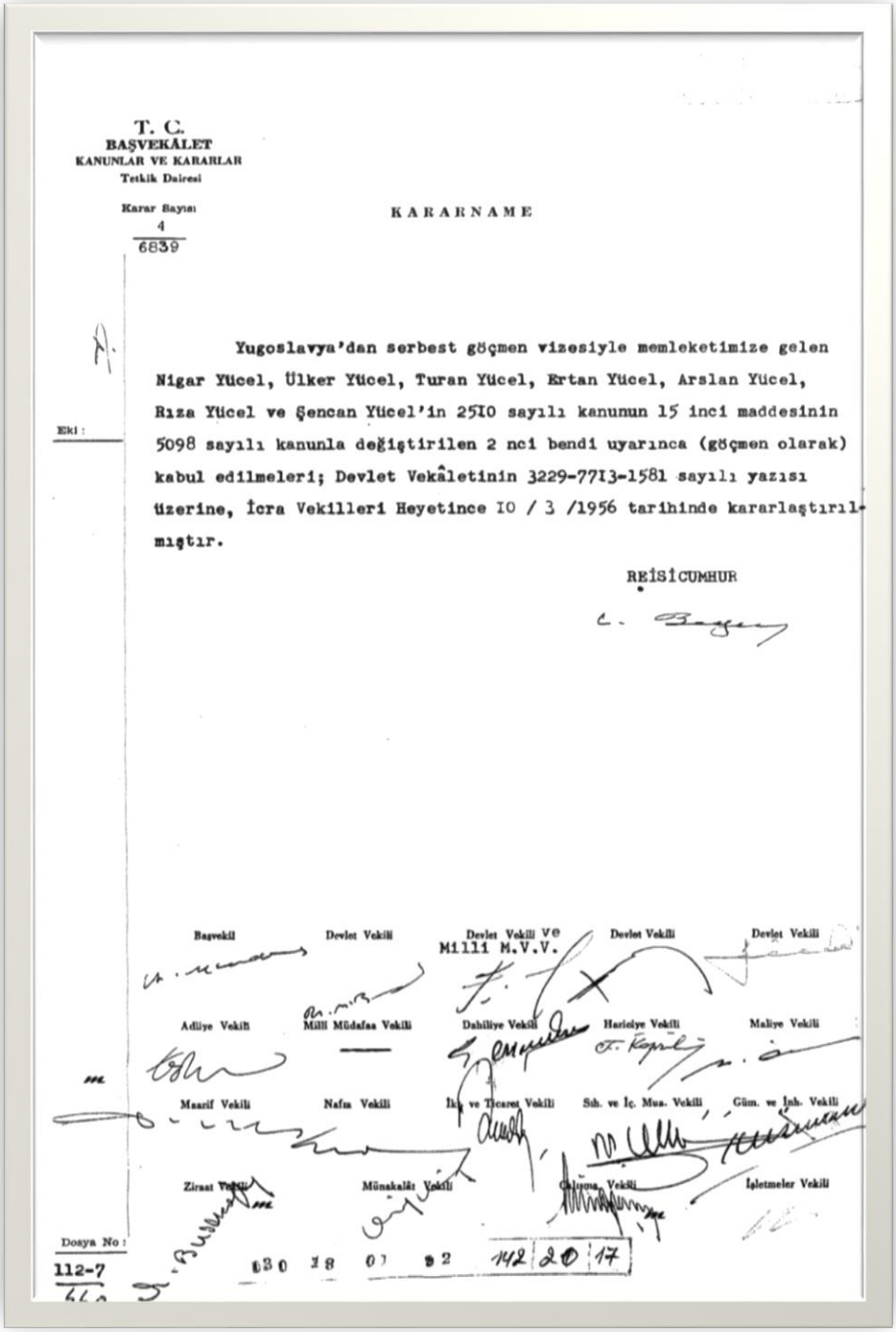
26 Şubat 1967 tarihinde İstanbul'da Türkiye Cumhuriyeti Üsküp Konsolosu Emin Vefa Gerçek'in katılımıyla, Yücel mensuplarını anmak maksadıyla düzenlenen Mevlid - i Şerif programı.

Kaynakça: Yücel üyelerine ait tüm göreseller Yıldırım Ağanoğlu'nun Ikinci Dünya Savaşında Yugoslavya'da Bir Direniş Mücadelesi Yücel Teşkilatı adlı kitabından temin edilmiştir. (Bkz. Yıldırım Ağanoğlu, *İkinci Dünya Savaşında Yugoslavya'da Bir Direniş Mücadelesi Yücel Teşkilatı*, s. 11 – 64.)

Ek – 6.

Yücel Teşkilat'ı başkanı Şuayyib Aziz İshak ailesinin 10 Mart 1956 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti'ne ''göçmen statüsünde'' göç etmelerine ilişkin cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın imzaladığı kararname.

T. C.
BAŞVEKÂLET
KANUNLAR VE KARARLAR
Tetkik Dairesi

Karar Sayısı
4
6839

KARARNAME

Yugoslavya'dan serbest göçmen vizesiyle memleketimize gelen Nigar Yücel, Ülker Yücel, Turan Yücel, Ertan Yücel, Arslan Yücel, Rıza Yücel ve Şencan Yücel'in 2510 sayılı kanunun 15 inci maddesinin 5098 sayılı kanunla değiştirilen 2 nci bendi uyarınca (göçmen olarak) kabul edilmeleri; Devlet Vekâletinin 3229-7713-1581 sayılı yazısı üzerine, İcra Vekilleri Heyetince 10 / 3 /1956 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Ekl :

REİSİCUMHUR

C. Bayar

Başvekil | Devlet Vekili | Devlet Vekili ve Milli M.V.V. | Devlet Vekili | Devlet Vekili

Adliye Vekili | Milli Müdafaa Vekili | Dahiliye Vekili | Hariciye Vekili | Maliye Vekili

Maarif Vekili | Nafıa Vekili | İkt. ve Ticaret Vekili | Sih. ve İç. Mua. Vekili | Güm. ve İnh. Vekili

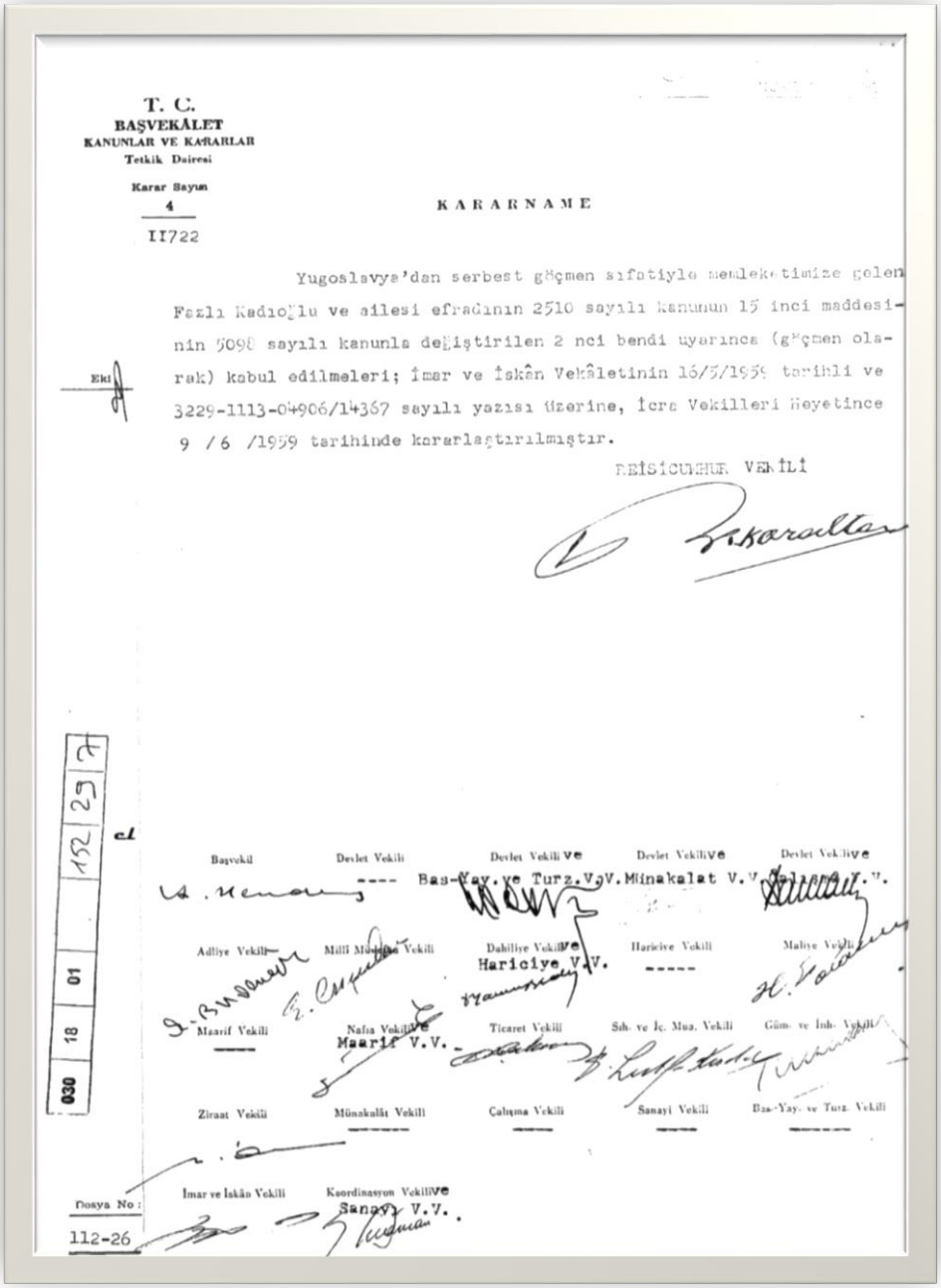
Ziraat Vekili | Münakalât Vekili | Çalışma Vekili | İşletmeler Vekili

Dosya No :
112-7

130 18 01 92 142 20 17

Ek – 7.

Teşkilat üyesi Fazlı Vehbi Şükrü (Kadıoğlu) ve ailesinin Türkiye Cumhuriyeti'ne ''göçmen statüsünde'' kabul edilmelerine ilişkin cumhurbaşkanı vekili Refik Koraltan'ın 9 Haziran 1959 tarihinde imzaladığı kararname.

T. C.
BAŞVEKÂLET
KANUNLAR VE KARARLAR
Tetkik Dairesi

Karar Sayısı
4
II722

KARARNAME

Yugoslavya'dan serbest göçmen sıfatiyle memleketimize gelen Fazlı Kadıoğlu ve ailesi efradının 2510 sayılı kanunun 15 inci maddesinin 5098 sayılı kanunla değiştirilen 2 nci bendi uyarınca (göçmen olarak) kabul edilmeleri; İmar ve İskân Vekâletinin 16/5/1959 tarihli ve 3229-1113-04906/14367 sayılı yazısı üzerine, İcra Vekilleri Heyetince 9 /6 /1959 tarihinde kararlaştırılmıştır.

Ekli

REİSİCUMHUR VEKİLİ

Başvekil — Devlet Vekili ---- — Devlet Vekili ve Bas-Yay. ve Turz. V.V. — Devlet Vekili ve Münakalat V.V. — Devlet Vekili ve

Adliye Vekili — Milli Müdafaa Vekili — Dahiliye Vekili ve Hariciye V.V. — Hariciye Vekili ----- — Maliye Vekili

Maarif Vekili ---- — Nafıa Vekili ve Maarif V.V. — Ticaret Vekili — Sah. ve İç. Mua. Vekili — Güm. ve İnh. Vekili

Ziraat Vekili — Münakalât Vekili ------ — Çalışma Vekili ---- — Sanayi Vekili ---- — Bas-Yay. ve Turz. Vekili -----

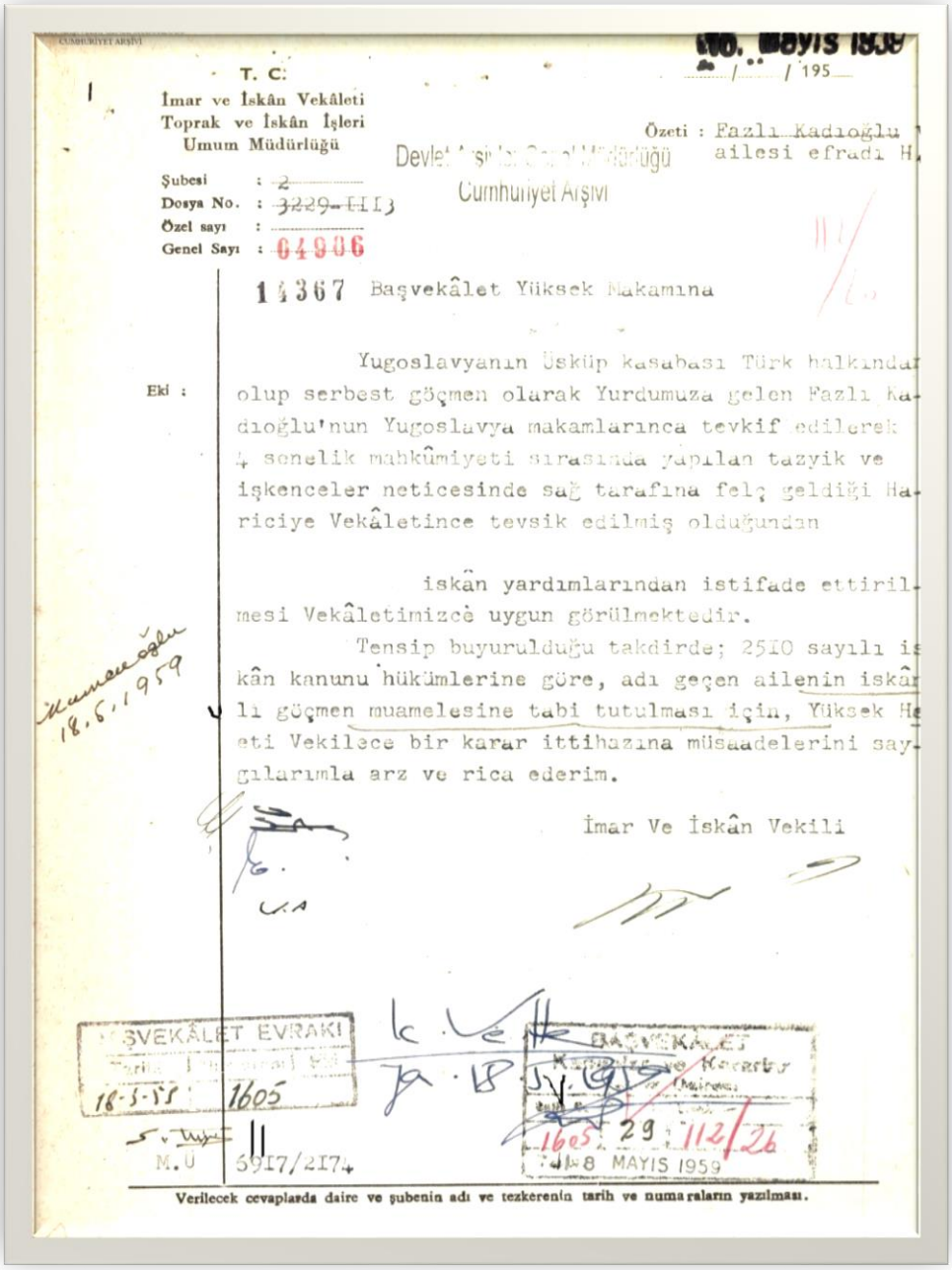
İmar ve İskân Vekili — Koordinasyon Vekili ve Sanayi V.V.

Dosya No : 112-26

030 | 18 | 01 | 152 | 29 | 7

Ek – 8.

T.C İmar ve İskân Vekâleti Toprak ve İskân İşleri Umum Müdürlüğünün Fazlı Vehbi Şükrü (Kadıoğlu) hakkında 8 Mayıs 1959 tarihinde düzenlediği belge.

T. C.
İmar ve İskân Vekâleti
Toprak ve İskân İşleri
Umum Müdürlüğü

Şubesi : 2
Dosya No. : 3229-III3
Özel sayı :
Genel Sayı : 64906

Özeti : Fazlı Kadıoğlu ailesi efradı H.

Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü
Cumhuriyet Arşivi

8 Mayıs 1959

14367 Başvekâlet Yüksek Makamına

Eki :

Yugoslavyanın Üsküp kasabası Türk halkından olup serbest göçmen olarak Yurdumuza gelen Fazlı Kadıoğlu'nun Yugoslavya makamlarınca tevkif edilerek 4 senelik mahkûmiyeti sırasında yapılan tazyik ve işkenceler neticesinde sağ tarafına felç geldiği Hariciye Vekâletince tevsik edilmiş olduğundan

iskân yardımlarından istifade ettirilmesi Vekâletimizce uygun görülmektedir.

Tensip buyurulduğu takdirde; 2510 sayılı iskân kanunu hükümlerine göre, adı geçen ailenin iskânlı göçmen muamelesine tabi tutulması için, Yüksek Heyeti Vekilece bir karar ittihazına müsaadelerini saygılarımla arz ve rica ederim.

18.5.1959

İmar Ve İskân Vekili

BAŞVEKÂLET EVRAKI
18-5-59 1605

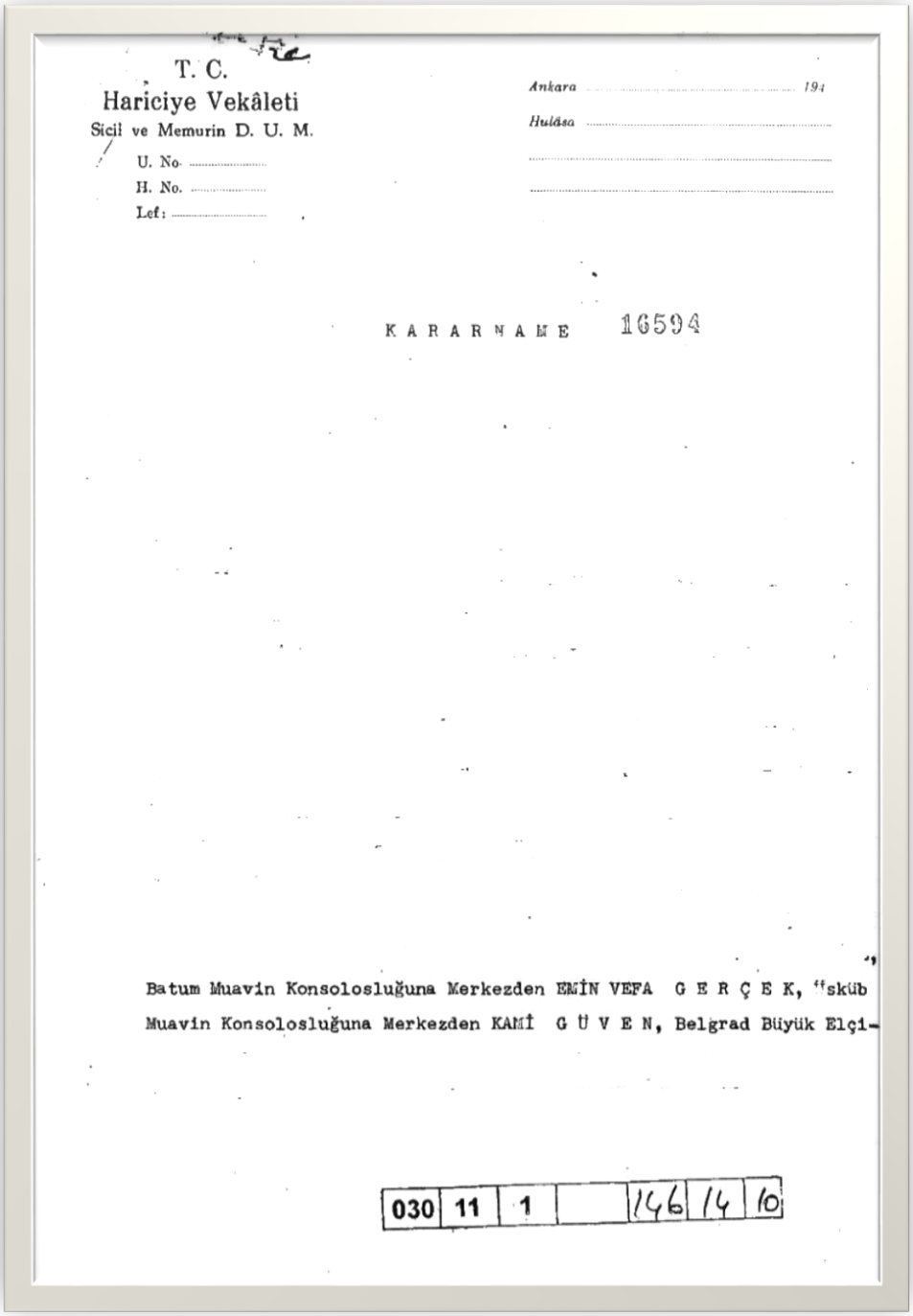
BAŞVEKÂLET Kanunlar ve Kararlar Dairesi
1605 29 112/26
18 MAYIS 1959

M.U 5917/2174

Verilecek cevaplarda daire ve şubenin adı ve tezkerenin tarih ve numaraların yazılması.

Ek – 9.

Emin Vefa Gerçek'in Batum (Gürcistan) muavin konsolosluğuna cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün imzaladığı 10 Haziran 1941 tarihli kararname ile göreve atanması.

T. C.
Hariciye Vekâleti
Sicil ve Memurin D. U. M.
U. No.
H. No.
Lef:

Ankara 194
Hulâsa .....

KARARNAME 16594

Batum Muavin Konsolosluğuna Merkezden EMİN VEFA G E R Ç E K, "sküb
Muavin Konsolosluğuna Merkezden KAMİ G Ü V E N, Belgrad Büyük Elçi-

030 | 11 | 1 | | 146 | 14 | 10

T. C.
BAŞBAKANLIK
CUMHURİYET ARŞİVİ

T. C.
Hariciye Vekâleti
Sicil ve Memurin D. U. M.
U. No. .....
H. No. .....
Lef: .....

Ankara 194

-II- Hulâsa .....

derecelerile nakil, tayin ve memur edilmişlerdir.

2- İşbu Kararnamenin icrasına Hariciye Vekili memurdur.

10 teşrinisani 1941

REİSİCÜMHUR

İsmet İnönü

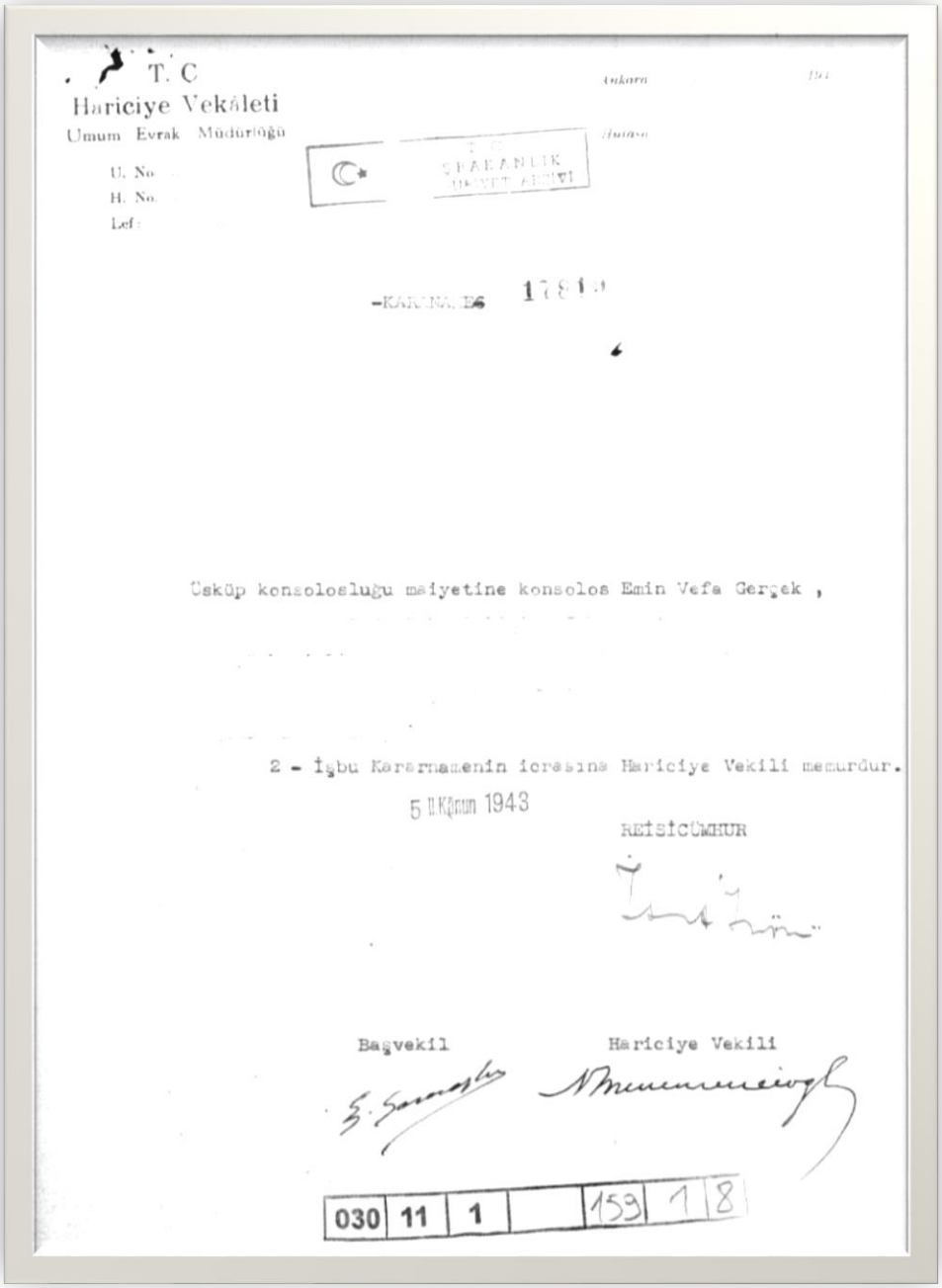
Başvekil

Hariciye Vekili

030 | 11 | 1 ... 146/4 | 10

Ek – 10.

Emin Vefa Gerçek'in, cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün imzaladığı 5 Kasım 1943 tarihli kararname ile Üsküp konsolosluğuna, konsolos sıfatıyla ile atanması.

T. C
Hariciye Vekâleti
Umum Evrak Müdürlüğü
U. No.
H. No.
Lef:

Ankara 1943

BAŞBAKANLIK DEVLET ARŞİVİ

-KARARNAME 17810

Üsküp konsolosluğu maiyetine konsolos Emin Vefa Gerçek ,

2 - İşbu Kararnamenin icrasına Hariciye Vekili memurdur.

5 Kânun 1943

REİSİCUMHUR

İ. İnönü

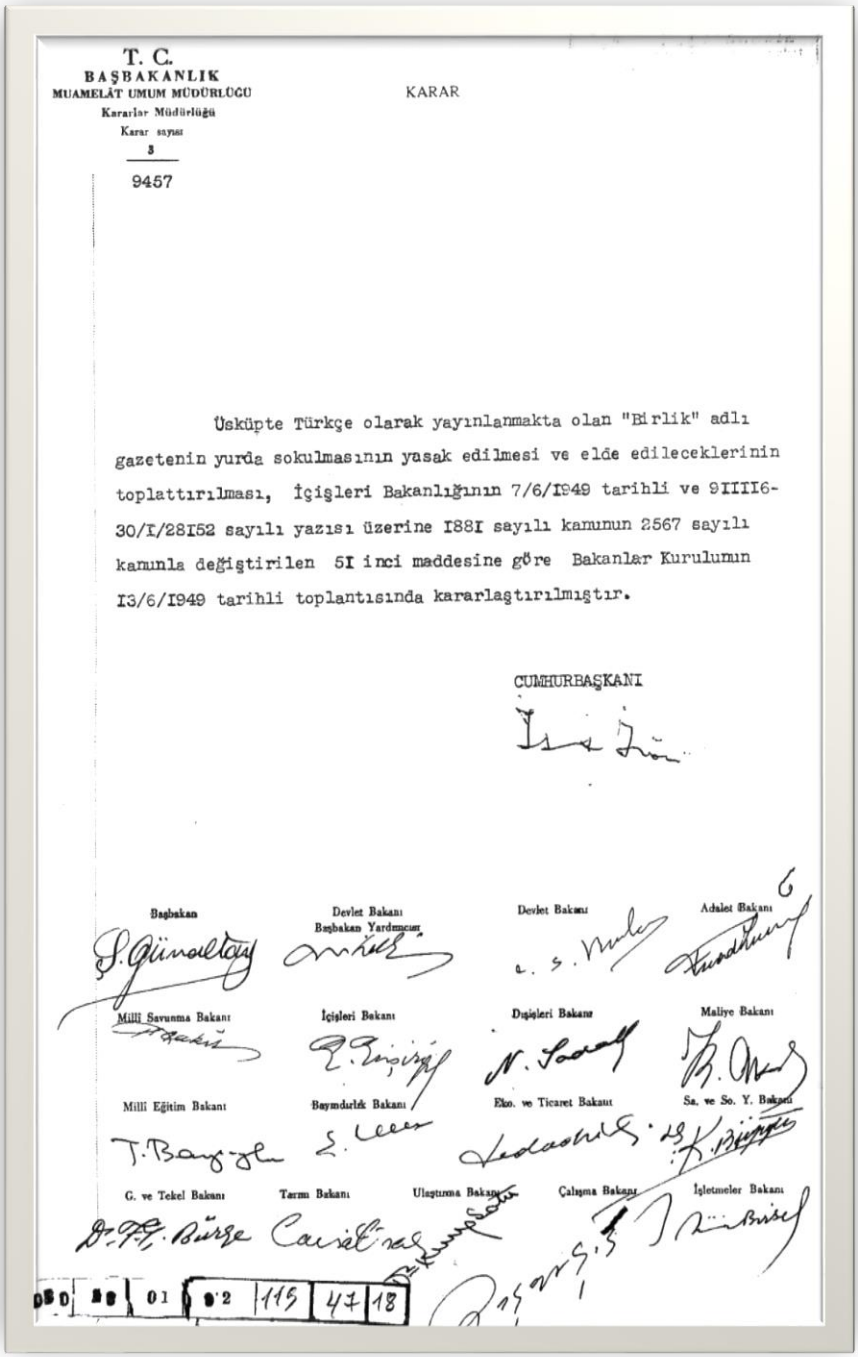
Başvekil

Hariciye Vekili

030 | 11 | 1 | | 159 | 1 | 8

Ek – 11.

Üsküp'te yayınlanmakta olan Birlik gazetesinde komünizm propagandası yapıldığından dolayı Türkiye Cumhuriyeti'ne girişinin yasaklanması ve mevcutlarının toplatılmasına ilişkin 13 Haziran 1949 tarihli cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün imzaladığı karar belgesi.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı
3
9457

KARAR

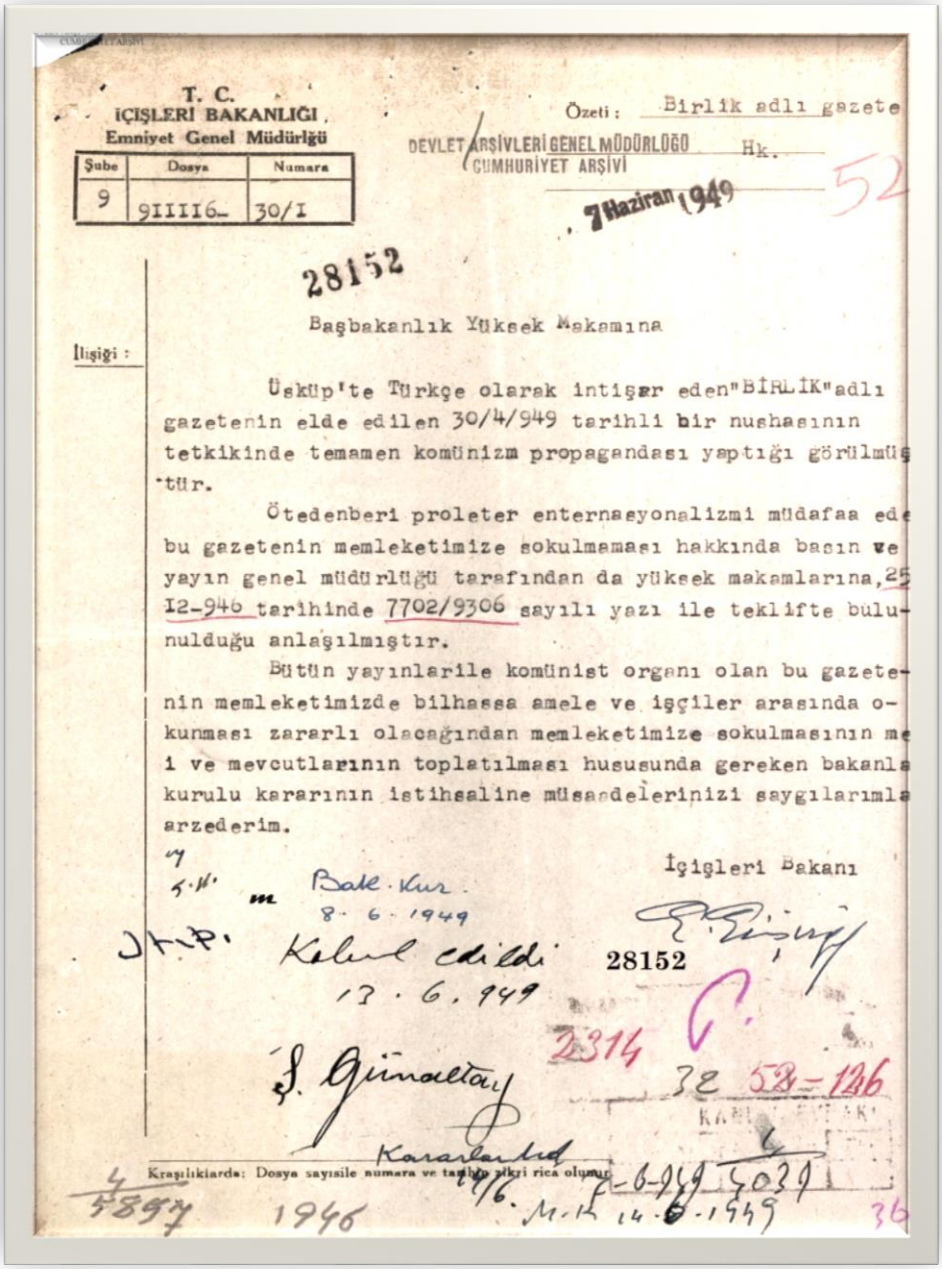
Üsküpte Türkçe olarak yayınlanmakta olan "Birlik" adlı gazetenin yurda sokulmasının yasak edilmesi ve elde edileceklerinin toplattırılması, İçişleri Bakanlığının 7/6/1949 tarihli ve 9111I6-30/I/28I52 sayılı yazısı üzerine I88I sayılı kanunun 2567 sayılı kanunla değiştirilen 5I inci maddesine göre Bakanlar Kurulumun I3/6/I949 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

Başbakan — Devlet Bakanı Başbakan Yardımcısı — Devlet Bakanı — Adalet Bakanı
Milli Savunma Bakanı — İçişleri Bakanı — Dışişleri Bakanı — Maliye Bakanı
Milli Eğitim Bakanı — Bayındırlık Bakanı — Eko. ve Ticaret Bakanı — Sa. ve So. Y. Bakanı
G. ve Tekel Bakanı — Tarım Bakanı — Ulaştırma Bakanı — Çalışma Bakanı — İşletmeler Bakanı

Ek – 12.

T.C İçişleri Bakanlığının Birlik gazetesi hakkında 7 Haziran 1949 tarihinde düzenlenen belge.

T. C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Emniyet Genel Müdürlüğü

Şube	Dosya	Numara
9	911116	30/1

Özeti : Birlik adlı gazete

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
7 Haziran 1949

Hk.

52

28152

İlişiği :

Başbakanlık Yüksek Makamına

Üsküp'te Türkçe olarak intişar eden "BİRLİK" adlı gazetenin elde edilen 30/4/949 tarihli bir nushasının tetkikinde tamamen komünizm propagandası yaptığı görülmüş tür.

Ötedenberi proleter enternasyonalizmi müdafaa ede bu gazetenin memleketimize sokulmaması hakkında basın ve yayın genel müdürlüğü tarafından da yüksek makamlarına, 25 I2-946 tarihinde 7702/9306 sayılı yazı ile teklifte bulunulduğu anlaşılmıştır.

Bütün yayınlarile komünist organı olan bu gazetenin memleketimizde bilhassa amele ve işçiler arasında okunması zararlı olacağından memleketimize sokulmasının me i ve mevcutlarının toplatılması hususunda gereken bakanla kurulu kararının istihsaline müsaadelerinizi saygılarımla arzederim.

İçişleri Bakanı

Bak. Kur.
8. 6. 1949
Kabul edildi
13. 6. 949
28152

Kararlaştırıldı

Kısaltmalarda: Dosya sayısile numara ve tarihin zikri rica olunur.

14. 6. 1949

2314
32 52-126

4897
1946
36

Ek – 13.

Sırbistan Arşivi'ne 15 Mart 2018 tarihinde yapılan müracata ilişkin karar belgesi.

АРХИВ СРБИЈЕ
ARCHIVES OF SERBIA

05 бр. 17/9
30.04.2018.

На основу члана 5. Правилника о условима и начину коришћења збирки докумената и досијеа лица преузетих од Безбедносно-информативне агенције, дана 30. априла 2018. године, Архив Србије доноси:

Р Е Ш Е Њ Е

Ерцана Мемишоског, држављанина Републике Македоније, студента на Trakya University у Републици Турској, за коришћење збирки докумената Безбедносно-информативне агенције.

О б р а з л о ж е њ е

Ерцан Мемишоски је поднео захтев (05 бр. 17/9 од 15. 3. 2018. године) за коришћење збирки докумената Безбедносно-информативне агенције у сврху израде мастер рада на тему: *„Специјална невладина организација у Македонији: организација ЛУЏЕЛ"*

Доставити:
- Ерцану Мемишоском на e-mail адресу: memisoski.ercan@outlook.com

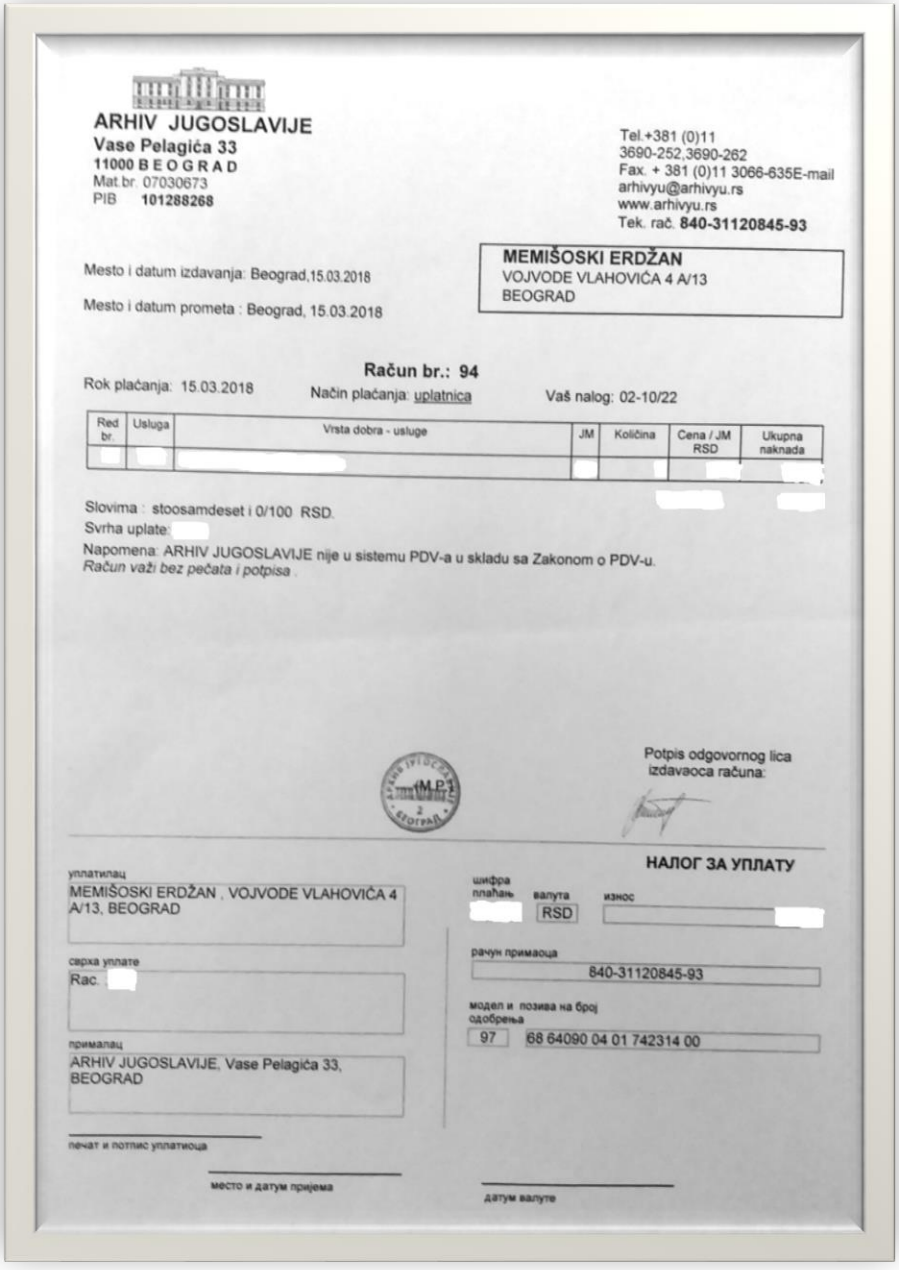
ОВЛАШЋЕНО ЛИЦЕ

Марија Милошевић

Карнегијева 2
11000 Београд
Република Србија
тел: (011) 3370-781
fax: (011) 3370-246
e-mail: office@archives.org.rs
Karnegijeva 2
11000 Belgrade
Republic of Serbia
ПИБ: 100207825
матични број: 07032706

Ek – 14.

15 Mart 2018 tarihli Yugoslavya Arşiv belgesi.

ARHIV JUGOSLAVIJE
Vase Pelagića 33
11000 BEOGRAD
Mat.br. 07030673
PIB 101288268

Tel.+381 (0)11
3690-252,3690-262
Fax. + 381 (0)11 3066-635E-mail
arhivyu@arhivyu.rs
www.arhivyu.rs
Tek. rač. **840-31120845-93**

MEMIŠOSKI ERDŽAN
VOJVODE VLAHOVIĆA 4 A/13
BEOGRAD

Mesto i datum izdavanja: Beograd,15.03.2018

Mesto i datum prometa : Beograd, 15.03.2018

Račun br.: 94

Rok plaćanja: 15.03.2018 Način plaćanja: uplatnica Vaš nalog: 02-10/22

Red br.	Usluga	Vrsta dobra - usluge	JM	Količina	Cena / JM RSD	Ukupna naknada

Slovima : stoosamdeset i 0/100 RSD.

Svrha uplate:

Napomena: ARHIV JUGOSLAVIJE nije u sistemu PDV-a u skladu sa Zakonom o PDV-u.
Račun važi bez pečata i potpisa .

M.P.

Potpis odgovornog lica izdavaoca računa:

НАЛОГ ЗА УПЛАТУ

уплатилац
MEMIŠOSKI ERDŽAN , VOJVODE VLAHOVIĆA 4 A/13, BEOGRAD

сврха уплате
Rac.

прималац
ARHIV JUGOSLAVIJE, Vase Pelagića 33, BEOGRAD

шифра плаћања | валута RSD | износ

рачун примаоца
840-31120845-93

модел и позива на број одобрења
97 68 64090 04 01 742314 00

печат и потпис уплатиоца

место и датум пријема

датум валуте